D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE Gratia, ſeu Beneficentia Dei Lib. XII. hactenus nondum excuſi.

Claruit ſub Henrico V. Imp. Anno. 1109.

ANTVERPIAE,
Apud Ioannem Bellerum, ſub Aquila aurea.
M. D. LXV.

Beneficiorum Dei aßidua meditatio, peccatores à deſperatione auertit, & ad Dei amorem inflam mat.

VITA DOMINI FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS SECVNdi, ex Libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis Reuerendi Patris domini Ioannis Tritemij Abbatis Spanhemenſis.

FRanco ſecũdus Abbas cœnobij Affligenienſis, ordinis ſãcti Benedicti, vir in diuinis ſcripturis eruditus, & ſeculari doctrina ſufficiẽter inſtructus, ingenio valens, & clarus eloquio: ſcripſit tã metro quàm proſa quædã commendanda opuſcula: quibus nomẽ ſuũ cũ gloria tranſmiſit ad poſteros: Cũ adhuc in cœnobio

prędicto ſimplex eſſet monachus, iubēte Fulgētio Abbate ſuo, incœpit opus inſigne; quod poſtmodum Abbas factus perfecit, ſcientia & eloquentia ornatum.

De Gratia Dei, Lib. X I I.
De ſtatu futuræ gloriæ metricè, Lib. I.
Epiſtolarum ad diuerſos, Lib. I.
Sermones de B. Virgine, Lib. I.
Et quædam alia.

Electus eſt in Abbatem præfati Affligenienſis cœnobij, ſub Henrico Imperatore quinto. Anno Domini. 1109. Indictione. XIII.

EX

EX CRONICA SIGEBERTI, ET COEnobij Affligeniensis.

DOmnus Franco secūdo loco Abbas Affligeniēsis cœnobij cōstitutus, verè in multis laudabilis. Multa per eū nobis dona cōuecta sunt. Magnifico opere nobis Basilicam fundauit: libris & multis ornamentis eam decorauit, prædia ampliauit, & religionem confirmauit. Profectus est in Angliam tēpore regis Henrici, qui filiam Godefridi ducis Lotharingiæ Atheleidam in coniugiū duxerat: à quo honorificè susceptus, & magnificè mune-

 ribus,

ribus, vt decebat regiam excellentiā honoratus. A principibus terræ, Episcopis & Abbatibus, ac viris religiosis, quos in capitulis in publicis conuentibus melliflui oris sermonibus lætificabat: in magna reuerentia est habitus. Diem vltimum claudit vir scientiæ mirabilis, castitatis integerrimæ, grauitatis honestissimæ, sub Innocentio secundo, & Lothario tertio.

RE-

REVERENDO IN CHRISTO P. AC DOMINO D. ARNOLDO MOTMANno, Louanienſi, celeberrimi Monaſterij Affligenienſis Abbati longè digniſsimo, Ioannes Montanus eodem loci Benedictinam religionem profeſſus.

S. D.

QVū immenſam Dei Optimi Maximi gratiam, qua principio cōditi, & pietatem, qua poſt calamitoſam illam totius generis humani ruinam reparati ſumus, & prouidentiam, qua etiamnum gubernamur, mecum ipſe paulò preſſius conſidero, & apud me diligen

tius etiam atque etiam cogito, Reuerende Domine, haud equidē verbis assequi possum, quam me tātæ tamq́ȝ profusæ beneficētiæ contemplatio adficiat atqȝ delectet. Quod nimirū nostri caussa pulcherrimā hanc soli, sali, cœliq́ȝ faciem formauerit, dum cuncta suo numine replet, vitam

Inspirans rebus, quo magni condita cœli
Lumina, quo terræ sidunt, & mobilis hæret
Collect⁹ telluri humor, quo purior æther
In spacia effundit vasti se ingentia mundi.

Quicquid enim ad vsus hominū segetes, vineæ, oleæq́ȝ pepererint, totum hoc diuinæ bonitatis largita

te profluit, quæ elemētorum qualitate variata dubios agricolarū labores clemēter adiuuat, vt vtilitatibus nostris vēti et imbres, frigora & æstus, dies, noctesq́ seruirent. Magna quidē hæc & videntur, & sunt, demonstrandæ tamen erga nos diuinæ Gratiæ atque beneficentiæ perexigua sunt, tantoq́ inferiora, quantò creatura creatore suo est inferior. Nam simul atq; inuidia diaboli mors intrasset, in orbem terrarū, Deus Opt. Max. mortalium longos tandem miseratus errores, nos à potestate tenebrarum volēs asserere, nostræ libertatis caussa, in vterum intactæ Virginis delapsus, formam & conditionem serui suscepit, veste carnis indutus, & vt nobis im-

mortalitatem suã impartiret, mortalitatem nostram accepit, potestatis suæ voluntate, nõ natura Deitatis, per quã non poterat nõ esse, quod fuerat. Sed adhuc parum esse credens, si pietatem suam erga nos prospera tantum præstãdo, & non etiam mortaliũ incõmoda suscipiendo sustinendoq́; monstraret, quum in omnibus vitæ suæ officijs virtutis specimen præbuisset, venit in manus impiæ ac perfidæ Iudaicæ nationis, quas & vitare potuisset scientia futuri quam gerebat, & repellere eadẽ virtute qua mirabilia faciebat. Quid plura? Capitur, ligatur, maledicta pro salutaribus pertulit miraculis, sannas, sputa, colaphos, coronam spineã, deinde crucem suscepit, atque

adeo vitã ipsam post grauissimos dolores acerbissima morte profudit, vt nos beatissimo ac sempiterno æuo frueremur. Atq; vt summatim omnia cõplectar, inferna penetrauit, tertio die surrexit à mortuis, postremò cælos ascẽdit, & nũc inæstimanda maiestate verendus, sedet ad dexteram Patris, tempore constituto venturus iudicare viuos & mortuos, & redditurus vnicuiq; secundũ opera sua. Porro pridie eius diei, quo mortem nostrã moriẽdo expugnaturus erat, non omninò volens nos destitutos relinquere, sed quasi bonus paterfamiliâs ac prouidus dispensator, quũ testamentum condere statuisset, ex amplissima hæreditate quã possidebat, nihil maius, nihilq; pre

cio-

ciosius habuit, quod amicis ac fratribus suis relinqueret, quam sanctissimũ Corpus & Sanguinẽ suũ, id est, seipsum, vt haberemus perpetuum pignus & monimentũ amoris eius, & salutis acceptæ, quò in omni calamitate & naufragio, aduersus cunctas fortunæ minas, contra ingruẽtes hostium insidias vteremur; essetq́; certum & inuiolabile in omni vita viaticũ. Quã gratum esse conuenit, quod datur ab amicissimo? quod legatur testamento? quod vltimum cõmendatur? quod ad memoriã subinde renouandã relinquitur? Nullũ profectò inueniri aut cõmendari poterat præstãtius mnemosyni genus, quàm istud Eucharistiæ sacramẽtũ, quod non modo remissionis pec

catorum, ſed & immortalitatis et vitæ æternæ pignus eſt longè certiſsimum. Neque enim alio pignore Chriſtus de ſuis promiſsionibus nos certiores reddere potuit, quàm impartitione ſui Corporis & Sanguinis, inæſtimabilis vtique theſauri, quo nos ſibi tanquam membra adiungit, vt nos cum illo vnũ ſimus participatione gratiæ non dignitate naturæ. Quia igitur vnum cum illo efficimur, vitæ æternæ hæreditatem & poſſeſsionem cœli nobis vſurpamus iure gratiæ, fiducia promiſsionis, ſpe miſericordiæ. Hæc cogitaſſe, vixiſſe eſt, in hæc relabi atque recurrere cũ Domino iungi eſt, & cum illo delicijs frui ſempiternis. Scripſit de his atque ſimilibus doctè & luculenter

ante annos fere quadringentos & sexaginta FRANCO *noster, qui à fundatione celeberrimi monasterij nostri, inter ipsa religionis nostræ crepundia, secundus gubernacula suscipiens, tãta sanctitatis & eruditionis opinione claruit, vt illud seculum (alioqui diuite doctorum virorum copia felix) vix habuerit parem. Verùm quid suspensis hœderis opus, quũ ipse Lyæus; probat officij dona beata sui? Testatur id etiamnũ me tacente doctißimus hic iuxta ac elegantissimus de Gratia & Beneficentia Dei libellus, cuius quidem stylus, etsi forensem & caninam illam facundiam non resipiat; est tamen pius & tersus, & qui venerandã illã Antiquitatem præ se ferat.*

Proin-

Proinde vbi hunc libellum confirmato animo, & à blattis & tineis vindicare, & in lucē emittere statuissem, ne verò sine tutelari & patrono emergeret, (quandoquidem hoc exulceratissimo periculosissimoq́; tēpore nihil tam eruditū, nihil tam piū in lucem emitti potest, quod non satellitio aduersus sycophantas munire oporteat) duplici ratione Reuerende domine tuo nomini dicare mihi visum est, vel quia Franconi nostro & officij dignitate & vitæ integritate quam proximè adæquaris, vel quia si tibi à me nuncupatus inscriptusq́; prodiret, & in multorū manibus haberetur, nō paruam obseruātiæ erga te meæ significationē daret. Nulli enim æquius de Gratia

Dei libellus dedicari aut potuit aut debuit, quàm tibi, qui nos hactenus tanta gratia & beneuolentia prosequutus es, vt in huius rei argumentum inaudito fere miraculo intra vnius anni spacium scãsim ex inferioribus officijs, nunc Prior, mox Præpositus, deinde Abbas sis & à nobis electus, & à Regia maiestate designatus. Fieri enim nõ poterat, vt tã euidẽs lucerna, et tã rutilãs flãma diuti⁹ tenebris occultaretur, aut (vt habet Euangelica parœmia) sub modio premeretur, quin suos haud aliter atq; sol, tandẽ radios exereret. Verũ laudũ virtutũq; tuarum panegyrim hic scribere nõ est huius neq; loci neque instituti, de quibus scribendi dabitur aliâs locus cõmodior.

dior. Spartã igitur hanc quam tã gloriosè nactus es, gloriosius adornato, & iisdem artibus quibus ad hanc eminentißimam dignitatem euectus es, nos aßiduè demereri pergito. Nam non minor est virtus quã quærere parta tueri. Hac via Iulius Cæsar ad Imperiũ peruenit, hac Alexander ille Macedo, qui de se prædicare solitus erat, à nullo se vnquã beneficijs victũ, hac eadẽ alij innumerabiles tũ Reges, tum Principes, tum Põtifices, tum Episcopi, tum Abbates, tum alij præclarißimi viri contenderunt, hac vna virtute tot sunt in diuorum numerum relati. Neque enim alia virtus magis facit ad cõciliãda hominũ ingenia, & voluntates in se parandas, quàm beneuo-

neuolentia, quæ Prælatum maximè decet, cùm nihil sit ea laudabilius, nihil magno ac præstanti viro dignius. Nihil est (inquit Cicero totius eloquentiæ parens) tam regium, tam liberale, tam munificũ, quàm opem præstare supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, & liberare periculis homines, Cõtra, nihil tam deforme, nihil tam præter omnẽ rationem, quàm ad summum imperium acerbitatẽ naturæ adiungere. Quare rectè præcipere videntur, qui monẽt, vt quantò superiores sumus, tantò nos submissius geramus. Cæterùm quoniam consuetudine ita comparatum videmus, vt quibus rebus principes delectentur, in ijs multi suam operam probare velint, fit vt ab alijs

canes,

canes, ab alijs æquos, ab alijs alia quæuis munuscula dono dari gratificandi gratia sit consuetum, cómode me facturum existimaui, si quid ego eius generis tibi darem, quod omnibus te præferre intellexissem, nempe literarium munus, quod quamuis perexiguum sit, tanti tamē authoris nomine, petit vnicè tibi probari atque commendari. Nam ea demum acceptissima munera sunt, author quæ preciosa facit. Addidi autē duas illius epistolas, ne quid operum tanti viri aut excideret aut periret. Franconē igitur nostrum suæ natiuæ integritati collatis exēplaribus per me restitutum, & à me tibi nominatim dedicatum & inscriptum, læta & exporrecta frōte (quæ tua huma-

humanitas est) excipies, persuasum habens, id quod nunc temporis offero, ab animo tui obseruantißimo proficisci. Vale Reuerende Domine, Tithoni senectam, & Pyliæ tria secula vitæ æquaturus, Affligenij è Museo nostro.

EPISTOLA ABBATIS Fulgentij ad Franconem monachum.

FVlgentius Affligeniensis Ecclesiæ humilis minister & Abbas dictus, charißimo fratri, & filio suo Franconi, cum salute, & paterna dilectione sanctæ & secundæ resurrectionis gaudia perenniter poßidere. Rogaueram te amantißime frater & fili, & more tuo solito spoponderas te obediturum, vt de Gratia Dei tractatũ quantulumcunq; scriberes cæcitati meæ, & aliorũ mei similiũ profuturum, qui de Gratia Dei balbutire solemus: cùm, quid sit gratia Dei, sat ignoremus,

remus. Iterum ergo rogo te, & per obedientiam iubeo, ut expansis velis sensus tui flatui Spiritussancti, in nomine Domini scribere incipias, indubitanter sciens, quia vires, quas imperitia tibi denegat, sacrosancta charitas & obedientia nunquam irremunerata subministrabunt. Incipies verò ab initio creationis Dei, usque ad ultimum diem, quãdo videbitur Deus Deorum in Syon, & erit omnia in omnibus, & usq; ad tempus illud, quando dicturus est electis suis, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio seculi: cuius regni nos participes facere dignetur, qui nos vocauit in gratiam & gloriam suam Dominus Iesus. Quando autem veneris ad sacramentum dominicæ paßionis ubi ait, Accipite & comedite. Hoc est corpus meum, precor ut immorari velis, attentius cõmendando illam mirã erga nos eius dilectionẽ, et ineffabile illud priuilegiũ, et gratiam charitatis, ut sacrosancto suo corpore et sanguine nos dignaretur reficere, cuius corrigiam calciamenti eximiæ sanctitatis Baptista Ioannes se fassus est indignũ soluere. Spiritus

ritus ergo sanctus, qui cōpletis diebus PEtecostes repleuit corda discipulorū Christi, simili virtute et ardoris dulcedine repleat animā et cor tuū, ad eructādū verbū bonū acceptū Deo, & cœlesti remunerati ōe dignū, fratribusq; & omnibus sanctæ matris Ecclesiæ filijs gratum. Vale in Christo.

REGISTRVM FRANCONIS monachi ad Abbatem Fulgentium.

FVlgētio dn̄o, et patri venerādo, et ex summi patris nomine et officio iure honorādo; Frāco ille suus tanto patre indignus filius, filialē cum debita obediētia charitatē. Pater amabilis cùm ingratus Gratiæ Dei nō inueniri desiderio laudabili desideratis, cui iure oīs creatura tāq; creatori suo sua queq; voce gratias agit; et ad inueniendā illā preciosissimā margaritā, thesaurū diuitiarū gratiæ Dei instar auidi negociatoris sancta auiditate scrutamini, onº importabile infirmæ ceruici nostræ imponitis: viribº nostris æqua nequaquā lance, quod salua Reuerentia prudētiæ vestræ dixerim oneri cōparatis.

tis. Petitũ enim, imò illa vestra modestia et humili auctoritate præcipitis, vt tractatũ quãtulũcunq; de Gratia Dei cõponã infantibus et adhuc lactiflua sanctæ matris Ecclesiæ vbera sugẽtibus profuturũ: qui adhuc de Gratia Dei (vt dicitis) balbutiunt, qui gratiã ipsam plena nondũ voce loquuntur: qui præ immaturitate sensus, et gratiæ vtilitatẽ, et ipsum gratiæ auctorẽ ad integrũ necdũ agnoscunt: Opus quidẽ sanctũ, opus verè diuinũ, opus omni vtilitate plenũ, opus omni laude prosequẽdum, donũ verè supercœleste, omnib⁹ linguis humanæ paupertatis, imò ipsi angelicæ facũdiæ inenarrabile. Quid enim aliud gratiã Dei, quàm ipsum Deum dixerim? Si enim virtus Dei, sapientia Dei, decor eius & gloria eius nihil aliud, quàm ipse Deus, creditur: nihilominus & gratia Dei Deus ipse creditur, si rectè creditur: Et de Deo dignè quis loqui sufficiat? Perpendite ergo obsecro, Pater mi, quàm graue sit pondus iussionis vestræ: & ad subleuandum sanctæ intercessionis vestræ humerum supponite. Orationum itaque vestrarum patrocinio fultus aggrediar quod iubetis, considerans,

derans, quòd ille benignißimus donorum suorum distributor Deus, donis sublimioribus sic diuites magnificat, vt pauperes nequaquam abijciat: & qui à diuitibus aurum, argentum, lapides preciosos, & cætera offerri sibi mandat, quæ facilius manus diuitum inuenire potest, à pauperioribus oblatos & pilos caprarum gratos habet: qui duo etiam minuta Euangelicæ viduæ prætulit donis omnibus superbientis synagogæ. Ac ne quis fortè opusculum hoc pauperis ingenij qualecunque futurum, præsumptioni imputet, & propriæ eruditionis confidentiæ, titulum obedientiæ in ipso præfigo limine, epistolam vestram quasi quoddā edictum Imperatorium calumniatoribus opponens: vt excusatum me habeant, qui imperatis obediam. Incolumem vos peruigil ille custos custodiat: & vsq; ad senectutem & plenitudinem dierum Abrahæ, ipsa, quam diligitis, gratia proue-hat.

D. FRAN-

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus Primus.

DE Gratia Dei scripturus, ipsum gratiæ auctorem inuoco, quatenus quod iubente eo tractandum susce pi, qui enim vos audit, ait, me audit, dignè hoc fine & catholico sensu ipso opitulante compleam: vt sicut in principio operis mox in titulo gratia præfulget, sic & in fine pro completo opere gratiarum actio resonet. Vniuersa itaq; quasi in quodam cordis sinu colligens, & singula quæq; diligentius intuens, quæcunque condita nouimus, aut credimus, visibilia autē nouimus, inuisibilia credimus, nihil in omnibus inuenio, quod non iure gratias referat conditori suo: quia & sapientia eius conditum est, cùm non esset, & vt in

accepta conditionis suæ dignitate persistat, ab ipso habet. Nam & illa in creaturis Dei summa, beata beatorum spirituum agmina, in ministerium conditoris sui miro & ineffabili nobis ordine distincta, nihilominus, imò multò magis & ipsa Cōditori suo procidūt: quod sunt, quod sapiunt, & quod possunt, totum gratiæ eius asscribunt: atque attestante sacro eloquio, incessabili ei voce gratias referunt & pro conditionis suæ excellentia, & pro beatitudinis perseuerantia. Vnde & Isaias propheta prophetico spiritu subleuatus, inuisibilem se vidisse testatur, super solium excelsum sedentem, ac duo Seraphin, quæ sunt agmina diuinæ maiestati proxima, & ex flamma amoris eius secundū nomen suum validius ardentia, sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, mutuò sibi audisse inclamantia. Summa autem illa potestas & incōparabilis virtus, creatrix omnium, & guberna-

trix

trix cunctorum vniuersa continens,& nullius indigens, sola est, quæ sic gratis omnia omnibus præstat, vt à nemine mutuũ quid recipiat. In eodem nanque propheta reprobatis victimis Iudaicæ superstitionis,vbi ait, quid mihi multitudinem victimarum vestrarum,quia nullius indigeat, euidenter insinuat, subijciens,Plenus sum. Quicquid autem plenũ est,iuxta id quod plenum est,nullius indiget. De qua plenitudine & ille in natis mulierum maior Ioannes hauserat,qui dicebat. De plenitudine eius nos omnes accepimus,gratiam pro gratia. Cùm ergo plena sit in seipsa, & non aliunde impleta diuina essentia, restat vt vniuersa quæ condidit, ex nulla sui indigẽtia, sed ex sola bonitatis suæ gratia creauerit. Iure igitur ei ab omni cõditione & ab omni ordine tam angelico quàm humano seruitur: & quicquid in vniuersa creatura dignitatis & vtilitatis,honoris fulget,& gloriæ,

iure totum gratiæ creatoris asscri bitur. Et hæc est vera beatitudo omnium, quę facta sunt, vt ad laudem ipsius omnia referant, à quo habẽt & ipsum, quod sunt. Quod quia apostata angelus ex decoris sui magnitudine tumidus facere noluit, & super altitudinem nubium ascendere, id est, ipsam angelicæ dignitatis gloriam superba præsumptione transcendere voluit, & diuinæ illi maiestati omni creaturæ inaccessibili, similis fieri: tantæ impietatis molimine contritus, de medio lapidum ignitorum eiectus, in terreni pulueris vilitatem, iusta iusti iudicis sententia est deiectus. Nec hoc fine pertingendi scilicet vsq; ad similitudinem altissimi, superbus ille, & superbiæ inuẽtor spiritus cõtẽtus esset: nisi hic finis infinitus esset. Super cuius infœlicem ruinã sub typo principis Tyri iubetur Ezechiel propheta propheticum planctum assumere: ac plangens dicere. Tu signaculũ similitudinis ple

nus ſapientia & perfectus decore, in delicijs paradiſi Dei fuiſti. Omnis lapis precioſus operimentum tuum, ſardius, topaſius, & iaſpis, chryſolitus, & onyx, & berillus, ſaphirus, & carbunculus, & ſmaragdus, aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es præparata ſunt. Tu cherub extentus & protegens: & poſui te in monte ſancto Dei in medio lapidum ignitorum. Ambulaſti perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ: donec inuenta eſt iniquitas in te. O quàm mira eſt creatoris principis Tyri potentia! O quàm larga largitoris bonorum omniũ in creaturam ſuam donorum effuſio! qui ex nihilò creatum tantę dignitatis principem, & plenitudine ſapientiæ illuſtrauit, & perfecto decore adornauit, atque omni lapide precioſo, id eſt, multiplici gloria virtutum operuit. Hic eſt Lucifer ille qui mane oriebatur, qui præ nimio claritatis ſuæ ſplẽdore intuentium in ſe ora conuer-

 tebat:

tebat: quem Sol verus, astrorum omnium illuminator Deus, incōparabilis splēdoris magnitudine, solus præibat. O Lucifer, Lucifer quàm clarè fulsisses, si illuminatorem tuum agnoscere voluisses: si collatam tibi claritatem ad eū retulisses, qui contulerat! Heu quàm perniciosa es, & ipsis supernis virtutibus superbia, bonorum omnium inimica: totius pulchritudinis & integritatis vermis & tinea! Cōgregamini reges terræ, & obstupescite, attēdite populi omnes, & admiramini, & tu terra & cinis exemplo territe, caue ô homo attactum superbiæ. Ecce stella illa matutina, quæ ab ortu ascendebat rutilans & fulgida, nebula superbiæ ex proprij cordis consurgente putredine subitò offunditur: & quæ super astra Dei se ascēsuram tumida iactauerat, in faculam repentè, proh dolor, conuersa sulphureā, tenebris abyssi turbine maiestatis acta immergitur. Vbi modo tumor ille inanis prin-

ceps miserabilis? Siccine ascenditur super altitudinem nubium? Siccine conscenditur, quòd super astra Dei te exaltaturum iactaueras solium? Hoc ne est, altissimo similem esse? An ignoras miser, quòd & in excelsis humilitas regnet? Sed superbia tua aduertere non potest, vel quid sit humilitas, vel vbi regnet. Audi itaque terra, audi, & contremisce: quia & firmamentum infirmatū est, & cœlum concissum perdidit tot milia angelorum. Hæc est causa doloris, & planctus prophetici: quem prophetico spiritu edoctus leuat super principem Tyri. Aurum, inquit, opus decoris tui, & foramina tua in die, qua cōditus es, pręparata sunt. Timēs aūt ac tremēs in hæc inuisibilia foramina digitum infero: sed tremētem manum gratia diuina regente, obscura quasi tentans palpo. Signaculū aut margarita non ab intus, sed extrinsecus perforatur. Huius ergo signaculi foramina in die conditionis

non à seipso, sed manu conditoris sunt præparata: per quæ diuinitus infusa sapientia, Tyrium principē erudiret, diuina sibi gratia collatum esse, quòd ad similitudinē Dei refulgeret. Quia verò aurum pro sensu accipimus, aurum opus decoris principis huius erat, quando luce sapientiæ illustratus, quid inter creatorem & creaturā interesset, discernebat: quando cōsortibus naturæ, æqualitatem seruabat, quando obsequium creatori tanquam creatura deferebat. Hac scientiæ multitudine & donorum amplitudine factus cherub extentus, & subiecta dignitatis suæ eminentia protegens, in medio lapidum ignitorū, in monte Dei est positus, videlicet cum electis spiritibus igne diuini amoris ardentibus, in altissimūm diuinæ contēplationis culmen, gratia non merito euectus. Audiuimus vnde, & quò, Tyriū principem gratia euexerit: audiamus nunc, quo ingrata superbia

detra-

detraxerit. Ambulasti inquit perfectus in vijs tuis, à die conditionis tuæ:donec inuenta est iniquitas in te. In te ait inuenta:non aliunde inspirata, non ab alio persuasa. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de monte Dei, & perdidi te ô cherub protegens, de medio lapidũ ignitorum. Eleuatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terrã proieci te:ante faciẽ regum dedi te, vt cernerent te. Principem proiectũ & abiectum ante faciem regum dominus dabat:quando discipulis de prædicatione reuertẽtibus, & de expulsione dæmonum, atque ostensione signorum humanum quid gloriantibus, dicebat. Videbam sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem. In multitudine iniquitatum tuarum, & in iniquitate negotiationis tuæ, polluisti sanctificationem tuam. Iniqua prorsus & iniusta negotiatio; vt crea

tura dono creatoris sui ad tantã
gloriam prouecta ex nihilo, simi-
litudinem conditoris sui tyranni-
ca inuasione sibi raperet. Sed quia
per rapinam inuadere voluit, &
temerare diuinam sanctitatẽ: pol
luit & ipsam, quàm per naturam
habebat angelicam sanctificatio-
nem. Producam ergo ait ignem
de medio tui, qui comedat te. Et
iustè, vt vnde tanta impietas pro-
dierat, inde & vltrix flamma pro-
ducatur, quæ puniat. Et dabo te
in cinerem super terram, in cõspe
ctu omnium videntium te: non
quod spiritus dissoluatur in cine-
rem, sed quòd angelica spoliatus
gloria, redactus sit quasi in cine-
ris vilitatem. Omnes, qui viderint
te in gentibus, obstupescẽt super
te, nihili factus es, & non eris in
perpetuum: non quòd substantia-
liter esse desierit, sed quòd à Deo
apostatando, beatè esse perdide-
rit. Nec inutiliter licet paulò proli
xius miserabilem huius apostatæ
lapsum, & prophetæ super eo la-
men-

mentum ex ordine digesserim, sed vt euidentius è diuerso insinuem, quantum gratiæ Dei beati spiritus debitores existant: cuius munere alijs è tanto culmine dignitatis, impulsu superbiæ ruentibus, ipsi in æterna beatitudinis suæ soliditate perstiterint. Si autẽ spiritus, quid caro? Si angelus, quid homo? Si cœlum, quid terra? Ideo & in terrã proijcitur, & terrigenis in exemplum proponitur: vt ruina tanti principis terreãtur, & acceptæ gratiæ non ingrati, ipsi quoque cum beatis spiritibus beatitudine sua æternaliter perfruantur. His de illa excellentiore creatura secundum tenuitatẽ sensus nostri digestis, paululum respiremus: vt reparatis viribus præuio Spiritusancto ceptum de Gratia Dei iter conficiamus.

PRÆFATIO IN TOMVM SECVNDVM.

MAre hoc magnum & spaciosum imperio vestro, Pater Venerande, nauigaturus, fateor non sine formidine exiguam pauperis ingenij cymbam, incertis credo fluctibus: ne fortè gubernatoris oculo, sinistro aliquo sidere decepto, aut in Syrtes impingã, aut voragine Charybdis absorbear, aut in Scyllæos canes deuorandus incidam. Et vereor ne dum margaritam in profundo latentem, incautè perquiro: aquis Ægyptijs suffocatus, vitali anhelitu intercluso, ipse peream in profundo. Leuate ergo obsecro infatigabiles manus cum Moyse ad cœlum, & imprecamini nauiganti prospera, vt orationibus vestris reuelata mihi diuinitus margarita quam quæritis, salua naui & mercibus, portum salutis lætus obtineam. Expansis igitur ad imperium

ve-

vestrum velis, ei, qui spirat à meridie, in altum ferar: & quocunque impetus Spiritussancti me impulerit, gaudens & gratias agens sequar.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGE-NIENSIS DE GRATIA Dei Tomus II.

SApientia DEI à fine vsque ad finem attingens, omnia implens, omnia complectens, cui nihil latere, nihil potest perire, numerosam illam angelorum multitudinem in eam, quæ in oculis eius placuerat integritatis summam concluserat: quæ & si ruina superbientium imminuta erat, sua tamen Deo summa deperire non poterat. Ne ergo videretur aliquid creationis suæ incurrisse detrimentum, inijt secum reparationis mirabile consilium: vt viliorem quandam materiã arte sapientiæ suę in eandem transfor

maret gloriã. De cuius cõditione & dignitate antequam differam, oculos cordis per elementorum mũdi latitudinem paululum eua gari ſinam: vt magna hac domo perluſtrata, & mirifica ſtructura ei' decore & ornatu, ac varia ſup= pellectile diligentius inſpecta, ex magna gloria domus æſtimare poſsim, quãtæ ſit gloriæ dominus domus. Quæ vtraque gloria tam domus quàm domini, & artẽ præ dicat, & gratiam commendat con ditoris ſui. Sapientia itaq; Dei ad reſtaurationem cœleſtis ruinæ, terrenum, vt ita dixerim angelũ, factura hominem, primum ei do mum in qua conditus habitaret, condidit: cuius fundaméta in ter ræ ſoliditate collocauit, cuius lon gitudinem ab oriente ad occiden tem extendit, cuius latitudiné ab Auſtro ad Aquilonem dilatauit: cuius altitudinem ad cœlum vſq; exaltauit, quod & vniuerſę fabri= cę in modum camerę quaſi culmẽ quoddam protegés impoſuit. Et

vt

vt magnæ domui sufficiens lumē adesset, solem, lunā, ac sydera magna & præclara luminaria cœlo infixit: quæ à superioribus vniuersæ domui infulgerent, ac domino domus indeficiens obsequiū grata vicissitudine exhiberent. Vestitur ager floribus, vestiuntur arbores frondibus, ac fœcundātur fructibus: vt nouo domino de secreto sapientiæ Dei ad publicū processuro, nouos fructus offerant, atque iocundum ei de varietate pulchritudinis suæ spectaculum præbeant. Festiua se exhibent elementa omnia: cœlū hilaritate vultus omnia lætificat, aër melodia auiū tripudiat: terra dominum suum exceptura splēdido cultu & multicoloribus se ornat, mare ac flumina crispantibus aquis & piscibus suis more lætantiū sibi inuicē natando occurrentibus gratulantur & ipsa plausu suo. Nec quasi ludicra quædam ista commemorauerim, vt vel aures audiētium demulceam, aut plausum mihi excitem:

tem: sed ex consideratione istorũ homo vt colligat, quantum Deo debitor existat: qui sola eum bonitatis suæ gratia ad hanc gloriá creauerit, vt in ministerium eius elementa tam præclara ordinauerit: & vsui eius deputauerit, & quòd in aquis natat, & quod in terra ambulat, quòd in aëre volitat, & quòd in cœlo rutilat. Vę autẽ homini, qui in nouissimo die tãtæ gratiæ ingratus repertus fuerit: aut male viuẽdo, aut quòd bene vixit, si tamẽ bene vixisse rectè dici potest, proprijs meritis asscribendo. Præparatis igitur in vsum hominis necessarijs copijs, faciamus inquit hominem ad imaginem & similitudinem nostram. O dignatio: ô gratia. Quis eã dignè cogitet? Quis verbis explicet? Quis vt dignum est amet? Nõ ait, faciamus hominem ad imaginẽ angeli, ad imaginem archangeli, ad similitudinem cherubim, aut seraphim. Sed quid? Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem

dinē noſtram. Quid eſt homo niſi lutū? Nā de limo factus eſt homo. Et quid eſt aliud dicere, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, quàm compingamus lutum, & faciamus Deum? Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes, ait ſcriptura: quæ teſtante veritate ſolui non poteſt. Diuinitas in luto, tanquam imago in ſpeculo refulget: & lutum in Deum ſolidatum eſt. O lutum quàm fragile, quàm vile, quàm abiectum eras: ecce quàm ſolidum, quā gratum, quàm glorioſum factum es, poſtquam in manus cœleſtis figuli aſſumptū es. Recole ergo quid fueris, perpende quid ſis, recole materiæ vilitatem, perpende plaſmantis dignitatem: & vt tantæ ſoliditati ſtabili ſemper pede innitaris, de manu figuli tui caue ne quādo labaris. Huius figuli artem, & artis potentiam vas electionis cō mendabat: cum vaſa figulo ſuo ingrata apoſtolica auctoritate corripiens, dicebat. An non habet po

testatem figulus luti ex eadē maſ ſa facere vas, aliud quidem in ho norem, aliud verò in contumeliā? In huius domum figuli Hieremias propheta, Deo cognitus antequam formatus, ante ſanctificatus, quàm natus, iubetur prophetali intellectu aſcēdere: & in typo figuli illius, in cuius domū iuſſus eſt deſcendere, iſtius artem, iſtius opus, iſtius potentiam admirari, & exemplo vaſis diſsipati & reformati lugentem populū læta promiſsione conſolari. Sed quia figulus ille diſsipata reformans, tēpori illi ſeruiebat, nos ad figulū noſtrum reuertamur: qui in principio temporis non diſsipata reformabat, ſed quod non erat formabat: quando ex luto ſuo nō aliud vas in honorem, aliud in cōtumeliam, ſed vas vnum perfecto decore in honorem tantum formabat & gloriam. Ad hanc conditionis gloriam & imaginis Dei ſpeciale donum, & cœleſte priuilegiū, collatum eſt homini munere cōditori

ris & liberũ arbitrium: vt qui ex ratione & intellectu inter bonũ & malum discernere posset, haberet & potestatem eligendi quod vellet: vt hoc ad laudẽ tribuentis, & gloriam bene vtentis altius cresceret, quòd non ex necessitate diuinæ iussionis, sed ex affectu propriæ electionis, mala fugeret, bona appeteret. Neq; enim verò nomine bonum appellatur, quod timore pœnę, nõ amore fit iusticię. Timor autem non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorẽ. Falso ergo nomine bonum vocatur: quod non in radice charitatis solidatur. Et hoc quanta est gratia. Quis enim dominus seruo suo dicat, fac quod vis, serui, si vis? Quis dominus seruũ suũ liberum dimittat: vt si nolit non seruiat? Quis figul⁹ fingit lutum, & non in vsum suum? At figulus noster figmento suo omnia cõferens, & in nullo prorsus illius egens, creato homini liberũ sui arbitrium derelinquit, optionẽ ei tribuit

tribuit eligendi quod voluerit. Quid verò magis congruum imagini Dei, quàm fœda horrere, honesta amplecti? Quid magis côueniens rationi, quàm virtutes eligere, vitia detestari? Vtrunque autē ei, bonum scilicet & malū proponitur, huius vsus suadetur, illius prohibetur: stipendium & finis vtriusq; prædicitur, huius vita æterna, illius mors, nihilominus & ipsa æterna. Omni itaq; decore vestitum atque omni ex parte pręmunitum in paradisum voluptatis quem ab initio plātauerat, introducit: omnium ei lignorum paradisi vsum indulget, ab vno prohibet. In quo enim seruus dominū se habere sciret: nisi mandatum acciperet? Ex omni inquit ligno paradisi comede, de ligno autem scientię boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Proh dolor, Ab illo hoste inuisibili, ab illo inuentore totius maliciæ & doli, qui plus dolis quàm viribus perficit,

cit, nec in paradiso homo tut⁹ esse potuit: quia tãtæ gratiæ ingratus extitit. Spiritu nanq; superbiæ af flatus, & fallacia serpẽtis antiqui supplantatus, dum sicut conditor esse voluit, nec quòd conditus e-rat permanere potuit. Dum enim seipsum regere, quod solius Dei est, per tyrannicam affectat potẽ-tiam, mansuetissimi sessoris, sub cuius regimine tutus erat, superbia effrenatus, contumaci ceruice reijcit obedientiam: & dum quæ-rit falsam, quam diabolus promi serat diuinitatem, peccato infrena tus, veram perdidit, quam gratia contulerat, & corporis & animæ immortalitatem. Tunc lignum il lud saluberrimum, tanquã à Deo creatum, & in paradiso plantatũ, quod obedienti erat lignum scien tiæ boni, factum est inobedienti li gnum sciẽtiæ & mali: quia gloria immortalitatis spoliatus, & nuditatis suæ turpitudine confusus, di dicit, quãtum malum esset, homi nem Deo reluctari, creaturã non

obedire,

obedire creatori. O crudelis & crudelitatis mater superbia: ô pessimæ matris crudelis filia inuidia. Nunquid tu beatior facta es, quia hic tecum miser effectus est? Ne lęteris, ne extollaris, quia nec perditus perijt, nec maliciæ tuæ mucrone interemptus, funditus interijt. Nunc videbis figuli nostri potentiam, nunc miraberis, imò dolebis artis illius industriam: quòd qui in vetere homine puluerem terrę cœlesti rore infusum, in angelicam gloriã formauerat, eandem in nouo homine formã super omnem virtutem & principatum ac potestatẽ ad Dei patris dexteram, mira ac miranda artis suæ sapientia euehat. Facti itaque vasis fragmenta recolligit, Adam vbi es, dicit: vt amoris sit indiciũ, & consolationis subsidium, quòd requirit perditum. De præuaricatione præuaricator arguitur, reo pœnitentia indicitur, sudor vultus ac penuria victus infligitur: in hanc vallem lachrymarũ paradisi

disi exul detruditur, spinis & tribulis cruenta conscientia cõpungitur. Sed ne abundantiore tristitia absorbeatur, & desperatione penitus cõteratur: mox in ipsa prima generationis humanæ sobole opus redẽptionis humanæ in mysterio celebratur. Nã Abel iustus & in typo summi sacerdotis primus, sacerdotij officio functus, de primogenitis & electis ouium oblatam hostiam Deo commendat per vitæ innocentiam. Cuius hostiam Cain frater fraternę charitatis exsors, vt acceptam vidit, inuidit: & stimulante inuidia, maliciæ suæ mucrone, primus ipse confossus, innoxium occidit: cui non aliud crimen fuit, nisi quia innocens fuit. Ecce iam in mysterio sanguis veri Abel pro paternæ obedientiæ delicto, ad Deum patrem clamat, trãsgressori veniã postulat: culpam, innocentia excusat, peccatum mundi, sanguinis sui precio æstimat. De cuius sanguinis vtilitate, ac precij dignita-

te, quia adhuc in vmbra futuri cą ligamus, & ad ortū veri Solis nōdum loquendo processimus, vsq; in plenitudinē temporis & aduentum veritatis differamus.

PRÆFATIVNCVLA IN TOMVM TERTIVM.

SErmo Dei instar aromatum, quò plus teritur, plus redolet: & quantò subtilius cribro spirituali discernitur, tantò suauior in eo gustus inuenitur. Quod in hoc opusculo præstante gratia ipsa, de qua loquor, aliqua ex parte in memetipso experior: quia quantò eam pilo linguæ fortius tero, tantò suauitatem illius plus sapio, plus diligo. Prægustato itaq; quā suauis sit fructus laboris, cœpto lætus instabo operi: illam de cœlo vnctionē inuocans, quæ fessos laborantium artus perungendo recreat, & necessarias operātibus vires subministrabit.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus III.

IN superiori operis huius parte cum propheta planxi lapsum de cœlo Luciferū, quē tenebris abyssi immersum, constat nulla miseratione Dei requisitum, aut aliquando requirendum. Deinde in hominis cōditione admiratus sum gratię conditoris magnitudinem, quòd luti vilitatem ad imaginem suam creauerit, & similitudinem. Quem astutia serpentis circumuentum, & de paradiso proiectū insolita bonitate miseratus est, & qui tantæ claritatis angelū perire passus est, pro reparatione luti sui piè sollicitus est. Agnosce ergo, ô homo, quantum debeas benignissimo domino: qui nec pereuntem perire patitur, nec ab auerso auertitur: sed fugientem paterna charitate insequitur, reuocat, blāditur: & reuer

so nō solum crimen ignoscit, sed & regnum repromittit. O larga bōnitas, ô ineffabilis benignitas, ô gratia omni gratiarum actione prosequenda: quæ nulli te subtrahis, nullius facinoris enormitate vinceris: quæ vbique præsto es, omnia foues, omnia confortas, omnia protegis, omnia cōseruas. O contumax serue, ô ingrate, cur dominum non diligis: quem tam pium, tam benignum vbiq; experiris? Quæ est ista duritia cordis tui, quæ tanto igne charitatis non potest conflari? Sed ad gratiæ iocunditatem redeamus: & in eius contēplatione iocundemur. Hæc iusto Noë tempore tribulationis non defuit: quādo vniuersam terram peccatorū sordibus infectā, omnis quippe caro corruperat viam suam, diluuio quasi baptismo abluit. Hæc ei lignū in quo saluaretur, & saluaret, ostendit: hæc vt arcam in suam suorumq; salutem aptaret, præmonuit: quomodo fabricaret, quomodo compingeret,

vnde

vnde liniret, ipsa edocuit. Ac ne
vllo tempore ociosa esset, in my-
sterio resurrectionis in octo ani-
mabus humanum genus, imò se-
men humani generis reseruauit:
de quibus paucis granis fertilissi
ma illa messis generis Abrahæ
pullulauit. Hæc iustum Loth de
incendio Sodomorum eduxit,
quando ardentibus facinorosis
sub vmbra manus suæ protexit
eum, sicut à flamma libidinis, sic
& à flamma sulphuris. Iam verò
Abraham de Hur Chaldęorũ edu
cto, & in terram repromissionis
gratia vocantis inducto, paulatim
euanescentibus ignorantiæ tene-
bris, lumen fidei cæco se mundo
infundit: & testaméto cum Abra
ham disposito, lugentibus Syō be
nignissimus consolator Deus, ip-
sum gratiæ auctorem & testamẽ
ti mediatorem repromittit. In se-
mine tuo, inquit, benedicentur
omnes cognationes terræ. Vnde
hæc tã læta promissio? Vnde hæc
noua benedictio? Quo merito

tuo ô homo? Tibi dictum fuerat, hoc certè promerueras, maledicta terra in opere tuo. Nũquid de radice maledictionis, ascẽdit flos benedictionis? Verè beatũ semẽ, verè sanctum germen: quod totã massam fermento peccati corruptam conspersione sanguinis sui sanctificat. Quod est ergo hoc semen? Nõ dicit & seminibus, quasi in multis ait Apostolus, sed quasi in vno & semini tuo, qui est Christus. Ecce semen Abrahæ, ecce de quo ad Abraham facta est repromissio: ecce gentium expectatio, gentium benedictio. Hoc est illud semen verum, hoc granum illud euangelicum: quod sulcis fidei iniectum, fructũ affert vberrimum. Iam radicem in altum mittit, iam in ipsa fide Abrahæ radicẽ infigit: quę nullo vnquã ęstu arefieri, nulla prorsus posit manu hæretica euelli. Iam in fide vnius Abrahæ radix illa sancta coalescit, quæ postea in ramorum multitudine per totam mũdi latitudinem dilatabitur

bitur: quæ tẽpore messis fide gentium quasi fructuũ vbertate multiplicabitur. Ecce qui gratiam diligis, qui de gratiæ magnitudine inquiris, oculos mentis attolle: & in gratiæ auctorẽ respice. Cõsidera, quòd & in ipsa vmbra futurorũ gratia operetur: & quòd sine gratia salus humani generis nec adumbretur. Senex erat Abrahã, vxorem sortitus infœcundam, iã vetulam: quæ & si infœcunda nõ esset, quia tempus pariendi iam excesserat, nonagenaria quippe erat, parere non poterat. Aetas, infœcunditas, pariendi excusabat officium: vt cessante lege naturæ, fides haberet meritum. Eduxit autem foras Deus Abraham scriptura commemorat, & astrorum claritate, ac multitudine ostensa, stellas inquit considera, has si potes numera: ipsis semẽ tuum coæquabitur, quòd de vno filio repromissionis tanquam de grano benedictionis ad orientem & occidentẽ, ad aquilonem & meridiem dilata

bitur. Et bene Abrahā repromiſſioné accepturus, foras educitur: quia fides intra anguſtias humanæ impoſsibilitatis nō includitur. Credidit autem Abraham domino: & reputatum eſt ei ad iuſtitiā. Non diffidit Abraham, non dubitat, non ſuam, non vxoris ſenectutem conſiderat: omnipotentem attendit, qui promittit: & certiſsimè credit, quod qui dignatus eſt promittere, potens eſt & facere. De fide itaq; patris naſcitur filius repromiſsionis: gaudiū vtriuſque parentis, ſpes multiplicandi ſeminis. De gaudio nomen ſortitur, quia natiuitatis ſuæ gaudium vniuerſæ domui impertitur: imò in illius typum vocatur Iſaac, in cuius natiuitate gaudium nō vni domui, ſed vniuerſo mundo cœleſtis nuncius annunciat. Paruulū hæredem lactat mater gratulabūda: ſedulæ nutricis officium tremula gerit anicula. Senex pater exultat, conuiuium inſtituit, feſtiuitatem celebrat: non tam quia fi-

lium

lium ipſe ſuſcepit, quàm quia in fi
lio repromiſsionis, totius mundi
ſalutem, & humani generis redẽ-
ptionem repromitti, vt propheta
intelligit. In cuius redemptionis
myſterio, tentatus & iuſſus, vt im
molet filium ſuum, quem diligit,
Iſaac, vt tot nominibus charita-
tis, paterni exardeſcat flamma a-
moris, lætus obtemperat. Gladio
accingitur, filiũ aſſumit, ligna præ
parat: nec tunc de repromiſsione
hæſitans, quãdo gladium in iugu-
lum filij euaginat. Vincit paternũ
affectum affectus in Deũ: & quia
Deum patrem agnoſcit, patrem ſe
eſſe neſcit. Stat itaque exerto bra
chio, ad obediendum promptus,
fidelis famulus: ſtat ſuper victimã
ſuam ſacerdos deuotus: certiſsi-
mè confidẽs, quòd hoſtia ſua tan-
to eſſet Deo acceptior, quãto ſibi
vnici filij affectus dulcior. O bea-
te Abraham, quibus te laudibus
efferã? Quo te preconio magnifi
cem? Meritò conſtitutus es pater
multarum gentium: in cuius fide

fundata est multitudo credentiũ. Quid innocens Isaac? Quid acceptabilis Deo victima? Nõ reluctatur, non recalcitrat: non contradicit, non remurmurat. Exultat se electum Deo victimam: gaudet in se probatam patris obedientiam. Sed quia immortalis mori nõ poterat, & vnigeniti Dei figuram vnicus patri Isaac præferebat, fideli famulo angelus de cœlo inclamat, ne in puerum manum extendat. Sed propheta propheticis post tergum in futuras retro generationes reductis oculis, arietẽ inter vepres hærentem cornibus videt & intelligit: & quia sine sanguinis effusione non fit remissio, ipsum offert pro filio. Hæc de fide patris nostri Abrahę & Iesu Christi domini repromissione, & in Christo gentiũ benedictione breuiter perstrinxi, in quibus præcipuè gratia emicat, quam commendandam suscepi: de quibus nihil humana sapientia, nihil humana sibi vendicat industria. Idcir-

co etiam (vt arbitror) & steriles coniuges secreto Dei consilio sortiti sunt sancti patriarchæ, Abraham Saram, Isaac Rebeccam, Iacob Rachelem, in quorum actu, coniugio, ac sobole, adumbratum est sacramentum Christi & Ecclesiæ: vt deficiente naturæ adminiculo, intelligat homo ex sola se gratia saluatum, & non ex merito. Iam verò filio repromissionis ad propagādā promissam sobolem, vxor digna inquiritur, de domo sapiētis seruus sapiens, ætate & consilio maturus eligitur: manu subter fœmur domini imposita per Deum cœli iurat, & de fœmore Abrahæ dominum cœli nasciturum mysterio prophetat. Ad terram itaque & cognationem domini seruus dirigitur, prudenti consilio vtitur: accūbit propter fontē aquæ, vt in limpidis aquis sapientiæ, contempletur pulchritudinem formæ vxoris desponsandæ. Et quia sacramē tum desponsationis huius forsi-

tan & ipse intelligit, orationē fun dit, de cœlo auxilium petit: sortē mittit, electionem Deo cōmittit. Sortem autem signū voco, quod sibi ipse posuit, quod pro sorte ha buit: quod puella quæ ad haurien dam aquam procederet, & in hau riendo tam sedula esset, vt & sibi & camelis adaquandis sufficeret, digna esset, quæ in coniugium pa triarchæ transiret. Ecce & in hoc mysterio gratia affuit: ipsa seruū spiritu consilij imbuit, ipsa genus sortis instituit: vxorē ipsa elegit. Sed in sortem thalami adscita Re becca, sterilis permanet, vxoris of ficium non implet: vt & in repro-missione necessariam esse gratiā Patriarcha intelligat, & fœcūdi-tatem vxori precibus obtineat. Sed nec in certamine paruulorū in vtero gratia defuit, qui nōdum editi. certamen duorum populo-rum præludunt, & de primatu cō tendunt: & gratiæ est, quòd alter alterum superat, qui nec boni, nec mali quicquam egerat. Quorum

qui

qui posterius nascitur, priori præfertur: quorum alter domi habitat, & sub culmine protegẽtis gratiæ tutatur, alter foris vagatur, dum de semine Abrahæ, de obseruatione acceptæ legis, de diuerso ritu cæremoniarum, de victimis hostiarum, vt Euãgelicus ille pharisęus apud se tumidus gloriatur. De quorum alterius electione, alterius reprobatione, Apostolus apostolicæ eloquentiæ fluuio inundans, latius exequitur: cuius super his sentẽtiam qui nosse desiderat, in ipsum quòd gloriam Dei enarrat, apostolicum cœlum intendat: & ipsum verba sua intonantem audiat. Esau foris venatui, quasi propriæ iustitiæ insudantem, paterna charitate Isaac amat: Iacob autem nihil de se præsumentem Rebecca materna dulcedine intus fouet. Isaac in typum Iudaici populi primogenitum benedicere disponit: sed gentium populum mater gratia dexteræ benedicentis supponit. Fraudem surripiendæ
 bene-

benedictionis ipsa suadet, artem simulandi ipsa docet: & trepidante filio coci officium ipsa implet. Verè pia mater: quę vt filio benedictionẽ lucrifaciat, ministerium ancillulæ non recusat. Verè sapiẽs mulier, quæ sic nouit hœdos coquere, sic condire: vt gratiam caprearum & ceruorum coæquent, aut etiam superent. Proposita ẽnim pastor bonus parabola, de oue centesima & dragma decima, vtraque perdita & inuenta, gaudium est, inquit, angelis Dei super vno peccatore pœnitentiã agẽte, quã super nonaginta noué iustis, qui nõ indigẽt pœnitẽtia. Nouit Rebecca, tanquã à viro instructa, tanquã viro officiosa, quis cibus Isaac pl⁹ placeat: quod genus cõdimenti suauius ei sapiat. Nõ est alia in mulieribus similis Rebeccæ: tã sapiens, tam strenua, tã officiosa, tam sedula. Ipsa arte sapiẽtiæ suæ sic hœdo pellẽ detrahit, vt nudum non dimittat: sic sanguinem fundit, vt vitam non auferat. Senex

igitur

igitur suauitate condimenti Rebeccæ delectatus, & haustu vini lætior redditus, filium benedicturus, osculum petit, osculum porrigit: quia nulla est benedictio sine charitatis osculo. Benedicens itaque, imprecatur filio de rore cœli & de pinguedine terræ abundantiam: vt rore sapientiæ desuper infusus spiritualiter examinet spiritualia, & de pinguedine terræ faciat fructus misericordiæ. Sic sic semper gratia mater satagit pro filio, quē diligit, sic mansuetos, sic humiles prouehit: sic filios adoptionis Deo patri, quasi caligāti, & prioris ignorantiæ delicta nō imputanti, quotidie benedicendos offerre non desinit. Simile quid & in nobis geritur, quando qui prior in nobis nascitur, rufus est & sanguinarius, & vitiorum asperitate totus hispidus: carnalia sectans, spiritualia nihili æstimans, plus lentis edulium, quàm primogenita diligēs, primogenitorum dignitatem lentis vilitate, rem tam magnam, tā

vili precio distrahens. At verò qui posterior nascitur, simplex est & lenis: spiritualia sectans, carnalia nihili æstimans, instar rotæ terræ ad momentum vix hærens, ad cœlestia toto se annisu attollens: qui vt benedictionem paternam hæreditet, primogenita fratris lentis edulio, rem tam magnam, tam vili precio comparat. Sed vt minor maiorē superet, & posterior priorem supplantet, non est meriti, sed gratiæ: cum ille ordine nascendi princeps sit, & in corpore nostro regnum peccati primus obtinuerit. De quo regno gratia Dei nos eripuit, & in regnum filij sui transtulit: in quo, quia omniū nobis laborum requies æterna promittitur, ab hoc interim opere fessi requiescamus.

PRÆFATIO IN TOMVM QVARTVM.

Sicut color tūc magis nitet, & pulchrior apparet, quando subiectæ tabula

tabulæ manu pictoris inducitur, colorq; à colore grata varietate arte inducentis distinguitur: ita scriptura quælibet legentibus gratior esse solet, quæ libris aut tomis distinguitur, exemplisq;, figuris, ac testimonijs, conuenienter inductis, quasi multiplici colorum varietate intexitur. Vnde & ego per amœnissimum antiquorum Patrum paradisum transiens, quosdam inde flores decerpo, & præsenti opusculo insero: vt ex nitore & decore cœlestium florum quantulamcunque gratiam apud auditores suos sermo rusticanus inueniat. Ad hoc enim exempla sanctorū Patrum induco, & eorum gesta mira & humanæ infirmitati impossibilia: vt in eorum gestis eò magis perspicua diuina sit gratia, quò in his humana virtus succubuisse, & humanum cernitur consiliū defecisse. A peregrinatione ergo Iacob tomus iste sumat exordium: in cuius electione & bene-

dic-

nedictione narrationis suæ præcedēs posuit terminum.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus IIII.

IAcob igitur fratrem timens sæuientem, & pro subrepta sibi benedictione mortē intētantem, à matre persuasus, atque Euangelicum illud iam edoctus, Si persequuti vos fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam, & illud Apostolicum, Date locum iræ: benedictione patris comitatus, peregrè proficiscitur. Parentum autem solatio destitutus, miserationis Dei sinu fouēdus excipitur: ipsa disponente iter dirigitur, ipsa pręcurrente nocturna mā sio conuiatori prouidetur. Cùm itaq; ad quendam locum deuenisset, post solis occubitū posito ad caput lapide obdormiuit. Corpore

re quidem mundo dormiebat,spi
ritu verò Deo vigilabat: & illud
sponsæ ego dormio, & cor meum
vigilat,tanquã amicus sponsi spi-
ritu decantabat. Beato itaq; exuli
tam beatè soporato cœli pandun
tur,arcana Dei produntur: & pa-
cis inter summa & ima,inter Deũ
& hominem charitate mediante
reformandæ mysteria ostendun-
tur. Subleuatis enim oculis terre-
na superuolat, cœlestia penetrat:
& scalam charitatis, duobus prę-
ceptis,quasi duobus lateribus in-
nitentem, & in his duobus legem
ac prophetas indissolubili compa
ge continentem,de terra videt ad
cœlum vsq; protensam: & ange-
los Dei ascendentes & descenden
tes per eam. Videt & dominum
desuper tanquam principium cha
ritatis,scalę innixum: & dicentem
sibi: Ego sum Dominus Deus A-
braham patris tui, & Deus Isaac:
Terram in qua dormis tibi dabo,
& semini tuo: eritq; germen tuũ
quasi puluis terræ. Dilataberis ad
occi-

occidentem & orientem, septentrionem & meridiem, & benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ: & ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducã te in terram hanc: nec dimittam, nisi compleuero vniuersa, quæ dixi. In parentum domo constitutus, & parentum custodia septus, seruulorũq; obsequio delinitus, nihil diuinum audit, nihil diuinũ aspicit: sed exul & profugus, atq; omni humano auxilio destitutus, Deum custodem, Deum protectorem inuenit: & repromissionem, in semine suo benedicendas esse tribus terræ, Deo promittente accipit. At verò Iacob mysterium visionis intelligens, & tempus gratiæ oculis spiritualibus iá intuens, lapidem, in quem tanquam in auctorem gratiæ caput fidei reclinauerat, erigit in titulum: & desuper oleum fundens, quasi de cœlo spiritum deducẽs, per lapidem propheticã manu inunctũ, locandũ prophetat in fundamento Eccle-

siæ

fiæ Christum. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, ait Apostolus, præter id, quod positũ est: quod est Christus Iesus. Et magnitudinem tātæ gratiæ admirās, verè dominus est ait in loco isto. Sed quid magnum, quid mirum, quòd in illo loco dominus est? Et in quo loco dominus nō est? Imò omnium locorum locus est, omnium temporum tempus est: ex quo omnia oriuntur, intra quem omnia currunt, in quem omnia reuoluuntur. Sed lapis Christus de Spiritusancto conceptus, de Virgine natus, atque oleo exultationis præ participibus suis vnctus, locus est, in quo verè dominus est. Et, ego nesciebam, inquit. Simile quid, imò idipsum alius propheta & etiam plus quàm propheta, Spiritumsanctum de cœlo super dominum descendentem, & manentem videns, loquitur, & ego nesciebam eum. Pauensq; Iacob, quā terribilis est, inquit, locus iste: nō est hic aliud, nisi dominus Dei, & porta

porta cœli. Verè lapis in titulum erectus, & cœlesti vnctione infusus domus est Dei: quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Est & porta cœli: quia per clauim fidei eius cœlestia referantur, & per ipsum mediatorem ad Deum patrem ingredimur.

NVnc ad Ioseph, narrationis ordine transeamus, & eum contra faciem nostram quasi perlucidum gratiæ speculum intendamus: qui zelo malignantium fratrum in seruum vænundatus, diuina se conseruante gratia ingenuę mentis libertatem nō amisit: qui in typo Christi impudicæ dominæ, tanquam adulterę synagogæ, manu tentatus, relicto pallio, tanquam corpore in manus impiorum tradito, pudicitiæ palmā victor obtinuit. Hic patris præsentiæ malicia fratrum subductus, & à terra natiuitatis in terram alienam abductus, diuinæ prouidentiæ gratiam vbiq; præsentem habuit:

buit: quę nec adulterij crimine infamato, nec carcere incluso defuit. Et in carcere enim secura est innocentia, & in vinculis libera. Ioseph igitur carceris angustia clausus, in atrio cordis cum Deo deambulat, cum Deo loquitur, cũ Deo philosophatur: & qui homines non aspicit, somniorum mysteria intelligit: & in pincernæ restitutione & pistoris dãnatione, vocationem gentium, & reprobationem Iudæorũ prophetico spiritu prænunciat. Vterq; autem, tam pincerna scilicet quàm pistor, post trium dierum sacramentum ventura sibi Ioseph prædicente præcoscit: quia vno eodemq; tempore, vno eodemq; sacramento diuersa meritorum stipendia vterq; populus excipit. Cùm enim ad ministerium æterni regis per fidem sanctæ Trinitatis gentium populus assumitur, vt de vinea, quæ dicit, Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est, vinum exprimat, cuius gustu suauissimo con-

uiuantis Dei cor iocundum reddat: Tunc Iudęorum perfidia, quę in Trinitate deficit, quia filium non recipit, capite plectitur: vt qui in sanctis patribus caput fuerant, in generatione adultera & degeneri, cauda fiant. Sed quia gratia diuinæ miserationis tunc magis præsto est, cum humanæ consolationis spes iam nulla est, exul ille & ignotus, leui precio in seruum emptus, qui vt criminis, & tanti criminis in dominum reus, in supplicium carceris includitur, repentè diuino nutu de carrceris iniuria ad principatum totius Ægypti assumitur, in prouidentiam tanti regni vniuersis pręponitur: & qui in carcere fame forsitan laborauerat, spiritu consilij præditus, à fame non solum Ægyptum, sed & mundum vniuersum liberat. At Ioseph mansuetus, & in ipsa gloria sua humilitatis suæ custos fortissimus, & illud legis, Non eris memor iniuriæ ciuium tuorum, licet nondum editum, spiritu iam

edoctus, fratres agnoſcit, non agnitus: quia qui fraterna viſcera perdiderāt, meritò fraternos vultus non agnoſcebant. Sed quia putrida vulnera ferro & cauterio indigent, contra reos columbina districtione ſęuit, geminis alis charitatis noxios percutit: & diſciplina ſalutari eruditos, violatę charitatis commonefacit. Meritò aiunt hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ eius, dum deprecaretur nos, & nō audiuimus: idcirco venit ſuper nos tribulatio. Nec tamen ſæuiens ſæuit, imò ſæuiens plus diligit, melius conſulit: vt cathartico medicinali, felle decocto inuidiæ, induant & ipſi viſcera miſericordiæ: & irrorato melle fraternæ dulcedinis, & ipſi quoq; fraternos vultus agnoſcant in ſpeculo charitatis. Ecce curioſe ſpeculator gratiæ, in hoc perlucidum ſpeculum oculos defige, & magnitudinem claritatis eius irreuerberatis ſi potes oculis contemplare:

quæ

quæ & qualis, & quanta hæc gratia fuerit, quæ venditum, seruum, inopem, extorrem, dānatum, carcere inclusum, in tam potentis regni principem subita immutatione exaltauerit.

EAdem gratia & Moysen paruulum, ab aquis Ægyptijs, ab aquis hæreticis, ne suffocaretur: saluauit: ipsa eum in filium filiæ Pharaonis adoptauit, imò per filium matrē sibi in filiam adoptauit, atq; prophetica ei voce inclamauit: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domū patris tui: & concupiscet rex decorem tuum. Hæc paruulum Moysen, quem synagoga mater in virum perfectum educare non potuit, ad virile robur perduxit: intantum, vt Ægyptium cum Hebræo contendentem, & quasi pugno peruersi dogmatis eum cædentem, gladio confoderit, & sabulo abscōderit: ac terreno puluere terrenum operuerit. Super quo ab eo quē pro

inflicta fratri iniuria, vt iustus in misericordia corripiebat, proditus, & à Pharaone ad mortem expetitus, de manu quærentium animam eius fuga elabitur: ipsum habens viæ ducem, & salutis protectorem, quem mox editus, & à patre temporali derelictus, sicut & à matre expositus, habuit susceptorem. O pietas, ô clementia, ô gratia, quę & cùm pater derelinquit, non deserit, & quem mater exponit, colligit: atque cùm parentum arescit charitas, ipsa magis exuberat. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ait Isaias, imò per Isaiam ad Syon dominus, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit: ego tamen nō obliuiscar tui. Nam licet fidelibus suis diuina consolatio nunquam desit, tunc tamen copiosior adest, copiosius protegit: quando persecutorum rabies amplius sęuit, amplius exardescit. Hinc est quòd Moyses in deserto rubum ardere, & non comburi miratur: quia

nube clementiæ Dei in medio rubi consistentis obumbratur. Domino enim in medio Ecclesiæ cõsistente, quocũq; igne persecutionis inflammetur, nõ comburitur: sed in similitudinem auri camino tribulationis decocta, auro purior redditur. At Moyses qui humano, vt homo, metu perterritus, à facie Pharaonis fugerat, gratia diuinæ allocutionis confortatus, constantior redit: Ægyptios oppressores populi Dei decem plagis in virga legis erudit, sed non correctos fluctibus maris punien dos obruit: per quod ad terram repromissionis nouo itinere filios repromissionis transmittit. Quid in his, & ex his omnibus tibi vindicas humana imbecillitas? Quid te, ô puluis inanis, per inania iactas? Et rubi enim in flamma ignis obumbratio, & maris di uisio, Ægyptiorum submersio, atque filiorum Israël transmissio, gratiæ Dei est, non meriti tui. Iam verò vbi his & alijs gestis atq; signi

gnis, quorũ plurima ſtudio bre-uitatis prætereo, ſplendor gratiæ cæcis infulſit, legalis quoque tuba ſurdis inſonuit: vt in antiquũ ho mo primæ conditionis ſtatum di uina miſeratiõe reſtituẽdus, multis primum documentis diſceret, quòd nulla ſapientia ſua, nulla virtute ſua, nullis meritis ſuis, ſed ſola conditoris ſui gratia recuperandi aditum inueniſſet. Audi Iſraël, inquit legiſlator, legis tuba inſonans: Tu tranſgredieris hodie Iordanem, vt poſsideas nationes maximas, & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cœlum vſque muratas, populum magnum atque ſublimem, filios Enachim, quos ipſe vidiſti, & audiſti: quibus nullus poteſt ex aduerſo reſiſtere. Scies ergo hodie, quòd dominus Deus tuus ipſe transibit ante te ignis deuorans atque conſumens, qui conterat eos, & deleat, atq; diſperdat ante faciem tuam. Ne dicas in corde tuo, cũ deleuerit eos Dominus Deus tuus in conſpectu

tuo propter iustitiam meam introduxit me dominus, vt terram hanc possiderem: cū propter impietates suas istæ deletę sint nationes. Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris, vt possideas terram eorum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te, deletę sunt: & vt cōpleret verbum suum dominus, quod sub iuramēto pollicitus est patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob. Scito igitur quòd nō propter iustitias tuas dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cùm durę ceruicis sis populus. Quid euidentius, quid manifestius? Ecce quia neque in gladio, neque in arcu tuo ô homo gentes ferocissimas, & ex antiquo ad bella doctissimas, quibus nemo ex aduerso resistit, obtinuisti: & terram bonis omnibus affluentem possedisti. Et ne fortè dicas, & si viribus meis victoriam non obtinui, vel iustitia mea promerui, audi,

durissimæ ceruicis te esse populũ: & quòd terram, quæ riuis lactis & mellis fluit, introisti, non tam tibi quàm iustitię patrum propter iusiurandum Dei præstitum. Ne sis ergo ingratus tantis beneficijs: nihil amori illius præferas, qui hæc omnia gratis tibi præstitit: cu ius amor omni suauitate suauior, omni dulcedine est dulcior: cui comparata dulcedo temporaliũ, felle inuenitur amarior. O quanto dispẽdio intimæ suauitatis nos ipsos afficimus, quando adulterinis oculis in similitudinem præuaricatoris Adæ exteriora concu piscimus: quãdo in contemptum creatoris plus creaturam quàm creatorem diligimus, quãdo propter vilia quædam, & Christianis oculis, ne aspectu quidem digna, fraternos animos offendimus: & fraternã charitatẽ, quæ est vinculũ perfectionis, contẽtiosa animositátẽ dissoluimus. Nihil enim Chri stianis oculis præter Christum pulchrum apparere, nihil debet

Christiano cordi præter Christũ dulce sapere: qui vt affectus animarum nostrarum sapore diuinę suauitatis condiat, noxios carnalium affectuũ humores igne charitatis suæ ipse decoquat; qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

PRÆFATIVNCVLA IN TOMVM QVINTVM.

ABysfus abysfum inuocat in voce catharactarũ Dei. Vt ergo perspicua nobis fiat abysfus Euãgelica, primum per catharactas suas abysfum inspiciamus propheticam: & aure diligenter apposita auscultemus, quid Euangelio prophetia inuocata respondeat.

D. FRAN-

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGE-NIENSIS DE GRATIA Dei Tomus V.

PRimus itaq; nobis Dauid propheta, prophetica tuba intonet: & quid ex antiquo à patribus suis de gratia Dei cognouerit, annunciet. Tu enim inquit domine manu tua gẽtes delesti, & plantasti eos: afflixisti populos, & emisisti eos. Non enim in gladio suo possederũt terram: neque brachium eorum saluauit eos. Sed dextera tua, & brachiũ tuum, & lux vultus tui: quia placuisti tibi. Nõ enim in saluandis nobis nostra Deo merita, sed sua ei bonitas placet: nec tam obsequio nostro delinitus, quàm insolita bonitate placatus, & dextera sua nos protegit, & brachio defendit: atque illuminatione vultus sui, spiritu cõsilij nos instruit. Sed sicut de præterito, ita inquit & de futuro, rex meus Deus præ-

cipe pro salutibus Iacob. In te hostes nostros ventilabimus: in nomine tuo cõculcabimus aduersarios nostros. Nõ enim in arcu meo confidam: neq; gladius meus saluabit me. Ecce eodem sensu, quia & eodem spiritu legislator atque propheta, quasi duo cherubim intentis vultibus in propiciatoriũ sibi concinunt: & possessionem repromissæ hæreditatis, non labori suo, non industriæ, non virtuti, non bellicæ strenuitati, non denique armis aut meritis suis, sed gratiæ Dei, cuius & verè donum est, asscribunt. Sed sicut de fortissimo illo scriptura cõmemorat, cuius iste fortis manu typum gerebat, cœpit Iesus facere & docere: gratiam, quam voce Dauid prædicat, facto quoque commendat. Nam cùm esset in oculis suis humilis & modicus, in oculis domini magnus inuentus, diuino est ad regnum iudicio electus: atque in firmamentum regni non lenticula, sed cornu olei manu prophetica

vnctus. Populi itaq; prouidentia, & regni administratiõe suscepta, infestãtibus Allophilis, pace turbata, discrimini se sponte obijcit: & vt bonus rex plus communi vtilitati quàm propriæ saluti consulit, atq; immanem illum Goliã, monstrum potius dicendum, quã hominem, corpore enormem, animis trucem, bellis assuetum, victorijs elatum, scuto fidei munitus, solus illo in tempore nõ expauit. Quis enim monstrum, tã terribile non expauesceret? Quis bellator à facie eius se non absconderet? At Dauid noster fratrũ suorũ statura quidem minimus, sed fide maximus, aspectu pulcherrimus, atq; roseo rubore in mysterio sanguinis Christi suffusus; expauescere non nouit populi Dei inimicum, nominisq; sancti blasphemum: sed intrepidus, & nec corporis nec armorũ immanitate territus, vlcisci parat, & populi sui iniuriã, & nominis Dei viuentis blasphemiam. Persuasus itaq; à Saule,

lorica ipsius induitur, galea tegitur, gladio accingitur: sed his omnibus oneratus, potius quàm instructus, impeditus quàm munitus, ne videretur spem victoriæ in armis regis & non in Deo posuisse, regia rursus lorica exuitur: galea detegitur, gladio discingitur. Quid aliud in hoc tibi facto videtur propugnator populi Dei innuere, quàm gestis canere: non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me? Ad nota igitur se confert, & inuicta præsidia, armatura munitur Apostolica, lorica fidei, galea spei, ac gladio verbi Dei: sciẽs inimicum Dei superari nõ posse, nisi per verbũ Dei. Bellica autẽ arma nulla requirit, baculum pastoralem vt pastor accipit: quinq; lapides limpidissimos tanquam manu Dei limatos, atq; digito Dei inscriptos, de torrente colligit, in pera pastorali abscondit: hosti superbo ex aduerso occurrit, vnum impudoratæ fronti infigit: & immanem il

lam

lam beluam ad ſingulare certamẽ ſingulos prouocantem vno tantũ ictu cõterit, atque blaſphemũ caput proprio mucrone victor præcidit. Ecce quomodo Dauid & imbellis homini de gratia Dei potius quàm de viribus ſuis vel armis præſumẽdum, tam facto quã voce prædicat: quomodo regia ſe lorica ſpoliat, vt gratia melius ſe veſtiat: nec ad immaniſsimum hoſtem conterendum arma alia inquirit, niſi virgam paſtoralem & lapidẽ: quibus aduerſariæ poteſtatis principem à Chriſto perimendum, vt propheta intelligit. Perempto itaque Dei potius quàm ſua virtute populi Dei inimico, & glorioſè in commune de aduerſarijs triumphato, ſubactis deinde hoſtibus in regnum ſtabilitus, ad ædificandã domum domino, impẽſas regia munificentia præparat, dignam Deo domum facere ſecum deliberat: & quia ſapiens conſilio omnia gubernat, conſilium cum propheta communicat, domini

voluntatem super deuotione vo-
luntatis suæ sciscitans. Sed quia di-
gnam Deo domum ędificare hu-
mana paupertas non sufficit, de-
uotionem quidem laudat; opus
autem diuina censura non appro-
bat: sed de vtero eius egressurum,
& super thronum ipsius æterno
imperio regnaturum denunciat,
adeò dilectum, intantum de filijs
hominum singulariter prælectū,
vt & Deus illi in patrē, & ipse æ-
quo honore sit Deo in filium. Ipse
inquit, quando completis diebus
tuis quasi cęremonijs legalibus iā
expletis, cum patribus tuis dor-
mieris, Ecclesiasticæ domus in fi-
de Euangelij fundamenta iaciet,
ipse in columnis spei parietes ex-
celsos extruet: quos etiam ne ali-
quo ventorum aut imbrium im-
petu dissoluantur, sicut illam quō-
dam in diluuio arcani bitumine
spirituali interius & exterius li-
niet, ipse ad decorem tantæ do-
mus ritè consummandū, culmen
charitatis imponet, in qua vniuer-

sa legis ac prophetarum insignia dependent. Filius autem qui Dauid, imò in Dauid vniuerso mundo repromittitur, solus in filijs hominum dignus inuenitur: tam sapiens, tam diues, ac tanta rerũ omnium abundantia affluens, vt dignam Deo domum ædificet. Solus nanque tanquam ex antiquo, & ab æterno edoctus, nouit de quibus lapidibus domus Dei debeat construi, ad quam normam lapides singuli quadrari: qui in fundamento sterni, qui debeant in columnas erigi: qua æqualitate alter alteri sociati, qua colorũ varietate domus ornari: qua demũ debeat laudum celebritate atque modulorum dulcedine dedicari. Huius ad ædificandam domũ domini aduentus præstolatur, huius sapientia tanto operi idonea prædicatur: huius repromissione, Dauid magis quàm regio solio gloriatur. In qua repromissione admiranda sermonis Dei dispensatio, quòd homini quamuis ma-

gno, quamuis sancto, tamen homini, tanta & tam magna promissurus, quæ meritum hominis excederent, ad quæ nec ipsa angelicæ dignitatis excellentia attingeret, primò eum ad seipsum reuocat, & vnde assumptus, quà & quò & per quem adductus sit cōmemorat. Commemorat humilitatem pastoralis officij, fastigiū imperij: inde gratia assumptum, huc potentia adductum: se comitem fuisse itineris, se protectorem narrat in periculis: quòd nomen eius regno, diuitijs, bellis, victorijs extulerit, atq; nomini fortiū terræ coæquauerit. Primò itaque commonitione humilitatis cōtra venenum elationis, quasi quodā antidoto spirituali humani animi fragilitate præmunita, postquā in testimoniū magnæ gratiæ, quæ contulerat, bona enumerat, ad cumulum beneficiorum regno repromissi filij ipsius quoque in æternum stabiliendum promittit solium. Ingressus est autē rex Dauid

uid,ſcriptura ait, & ſedit corã domino & dixit: Quis ego ſum domine Deus meus, & quæ domus mea,quòd adduxiſti me huc vſque? Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo Domine Deus meus: niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquũ. Et paulò pòſt: Propter verbum tuum, & ſecundum cor tuum feciſti omnia magnalia hæc, ita vt notum faceres ſeruo tuo. Ingreſſus eſt inquit. Et quo ingreſſus eſt? Prophetico ſcilicet ore ex verbis domini ſuper tot ac tantis beneficijs admonitus, & repromiſſis inſuper multò maioribus, ſecretum cubiculi penetralia cordis ſui ingreditur, ſeipſum coram ſe ſtatuit, hinc merita ſua,hinc diuina penſat beneficia: & quia merita beneficijs longè ſunt imparia,ſedet coram domino, humiliatur coram domino: atq; illius gratiæ omnia aſſcribit, à quo vniuerſa gratis ſibi collata meminit. Propter verbum tuum,inquit,nõ

pro-

propter meritum meum, secundum cor tuum, non secundũ aliquod humanæ adinuentionis cõsilium. Ecce quomodo rex potẽs, rex sapiens, & ideo verè potens, quia sapiens, gratiam factis commendat, gratiam voce prædicat: nullumq́; homini tutius esse præsidium, quàm gratiæ Dei subsidium.

ISaias autem humanæ fragilitati diuinam gratiam intelligit, & asserit adeò, per omnia necessariam: vt remota gratia, sordidissimo panno menstruatæ comparare non vereatur omnem hominis iustitiam. Facti sumus, inquit, vt immundus omnes nos: quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitię nostræ. At contra Dauid reum se ingemiscens, & reatum suum humiliter confitens, precemq́; deuotissimam reis omnibus perutilẽ supplicandi peritus componens, de indulgentissimi domini bonitate spem veniæ iam præsumens, Asperges me, inquit, domine Isso-

po, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Quid autem panno menſtruatæ immundius, aut quid niue mũdius? Quis igitur abyſſum iſtam diuitiarum gratiæ Dei omni humanæ curioſitati inueſtigabilem, omni philoſophicæ perſpicacitati impenetrabilem, quantacunque ſenſus altitudine attingere poterit, quæ mẽſtruas ſordes, imò iniquitates noſtras mẽſtruis adhuc ſordibus ſordidiores humilis herbæ Iſopi tenui aſperſiõe, tã celeriter, tãq; potẽter, ſic ad perfectũ abluit, vt multitudine cãdoris vincat & candorem niuis: Nec ita humilis Iſopi tenuem aſperſionem dixerim, vt impotentem intelligi velim: ſed tenuem, ſubtilem, diuinũ, adeoq; potentem, vt ſine eius aſperſione, nulla ſit prorſus menſtruatæ ablutio, nulla vel tabernaculi ſancti, vel ipſius libri, aut populi, aut cuiuſlibet rei ſanctificatio. Quæ & quãta eſt iſta ô filij gratiæ gratia? Vnde obſecro cœpit? vbi deſinit?

Imò nec cœpit, nec desinit: sed ab æterno fonte æternaliter fluit, opportunoq; in tempore quadrifido electorum cordibus flumine influit: atq; ad proferenda virtutũ germina, areolam aromatum spõsi, temporanea atque serotina inundatione vbertim irrigat. Hæc est illa gratia, hæc est inquam gratia, quæ Æthiopem, qui iuxta Hieremiam pellem suam mutare nõ potest, natiua nigredine dicto citius exuere potest, quæ pardũ hæretici dogmatis varietate respersum, solo nutu immutat in vnius fidei candorem gratissimum. Libet adhuc in admirationem tantæ gratiæ oculos cordis defigere, & pijssimi conditoris inhumanã animam feruentissimum zelum & affectum benignissimũ ex ipsis verbis suis colligere. Arguit in Hieremia dominus Hierusalẽ fornicantem cum idolis, & in Hierusalem humanam animam fornicantem cum vitijs: & more clemẽtissimi mariti vxorem adulteram

zelantis, & conſcientia admiſsi exterritę blandientis, & ad thorũ legitimum indulta incœſti venia reuocantis, ſic zelatur, ſic blanditur, ſic reuocat, ac contra conſuętudinem virorum ſe factũrũ denunciat: vt incœſtæ, vt meretrici, vt adulteræ, tantum reuertatur, & thori conſortium & nominis dignitatem, & priſtini affectus integram charitatem reſtituat. Vulgo inquit dicitur: Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedes ab eo duxerit alterum virum: nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamẽ reuertere ad me dicit dominus, & ego ſuſcipiam te. Leua oculos tuos in directum: & vide, vbi non proſtrata ſis. In vijs ſedebas, expectans eos, quaſi latro in ſolitudine: & polluiſti terram in fornicationibus tuis, & in malicijs tuis. Quamobrem prohibitæ ſunt ſtellæ pluuiarum: & ſerotinus imber

non fuit. Frons mulieris meretricis facta est tibi: noluisti erubescere. Ergo saltem amodò voca me pater mi, dux virginitatis meæ tu es. O pietas, ô benignitas, ô mira, ô miranda charitas! Quid vnquã clemẽtius, quid vnquam dulcius? Nos miseri, nos sepulchra dealbata, qui de nomine singularitatis, qui de habitu humilitatis, sanctitatem specietenus prætendimus, ab intus autem de cadaueribus mortuorum putredinem & fœtorem exhalamus, si peccatorem, si similem nobis viderimus, dedignamur, despicimus: quia peccata nostra post dorsum nostrum reiecimus, & in festucam alterius, trabe nostra neglecta, oculos intendimus. Si lapsum cernimus, si sauciatum à latronibus, non miseremur, non compatimur: vulnera non alligamus, iacentẽ manu consolatoria non alleuamus: & quia viscera misericordiæ non habemus, miseri miserũ prætcrimus. Non dignamur huiusmodi osculo,

lo, non dignamur alloquio: pane ipsum cibarium, quem cum soricibus communem habemus, quę & de mensa canibus proijcimus, cum consorte naturę nostræ, cum consorte vocabuli Christiani participare pharisaico fastu, vt nefas, abhorremus. Non reminiscimur præcepti, quod accepimus, quod frequenter audiuimus, frequenter legimus: Non abominaberis Ægyptium, quia aduena fuisti in terra eius. Nemo nostrū est, qui in Ægypto non exulauerit, qui Pharaoni non seruierit: qui paleas illi materiam ignis nō collegerit, qui sub onere eius incuruus non ingemuerit. Quod si de domo seruitutis, & de fornace ferrea Christo duce educti sumus: non abominemur Ægyptiū, in cuius terra aduenæ fuimus. Si Hebræum ad terrā repromissionis suspirantem, sed adhuc sub Ægyptio onere gementem audimus & vociferantē, misereamur, concurramus: & vt legem Christi sic impleamus, fraterno

terno oneri fraternæ charitatis humerũ ſupponamus. Sed quòd abſque dolore eloqui nõ poſſum, timorem domini obliti, & præcepta eius ſurda aure, & neceſsitatẽ fratris aridis viſceribus præterimus. At verò vt ad ſuperiora reuertamur, ille ſingulariter mundus, ille in filijs hominum ſolus mundus, in quem nihil inquinatum incurrit, cui angelica munditia collata nec ipſa ſordes effugit, non dedignatur nos, non aſpernatur nos, in fœdiſsimo illo & fœtidiſsimo cordis lupanari. Proh dolor; prohpudor, Quod dictu quoque horribile eſt, corruptori animarum diabolo proſtitutos: & vt fœda fœdis eloquar, à planta pedis vſque ad verticem, à minimo ſcilicet cogitatu, vſque ad perfectum operis, tota actione cõſtupratos. Tales, tam ſordidos, tã viles, tam abiectos, humilimus & benigniſsimus dominus non abhorret, non deſpicit, non abijcit: tales ſibi in coniugium adſciſcit,

talibus

talibus tanti reatus sibi conscijs & conscientia exterritis blãditur: atque vt redire ad se debeant, ore placidissimo deprecatur. Mittit & legatos reconciliationis peritos, perfidiam non imputat, adulterium non improperat: & legationis seriem ipse ordinãs, Loquimini inquit ad cor eius, id est, blandimini ei, & aduocate eam: quoniam cõpleta est malicia eius, dimissa est iniquitas illius. Cõmemorat primæ desponsationis fidem, dotis magnitudinẽ, vnam duorum in vno spiritu coniunctionem, cõmunis thalami ornatum, & pulchritudinem, osculi iocunditatẽ, amplexus dulcedinem. His & huiusmodi demulcet trepidã, diffidenti reformat fiduciam: ac demum reuertenti non seruos, non amicos obuiam mittit, primus ipse occurrit, prior in amplexus, prior in oscula ruit: atque tanti gaudij festiuitate digna exultatione celebrata, in cellã aromatum dilectã introducit. Cuius dulci pręsentia,

am-

amplexu, & osculis mirum in modum, imò vltra omnẽ humanum modum oblectata, iã præ nimio æstu amoris sui impotẽs, seipsam vix sustinet, imò nec sustinet: sed in collum dilecti lãguida relabẽs, amoris magnitudinẽ, vocis ac iubili testatur magnitudine. Filiæ Hierusalẽ exclamat, filiæ Hierusalẽ, fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Quẽ lãguorẽ omni sanitate iocundiorẽ æstimo: quẽ morte ipsa validiorẽ non dubito, quẽ regnis ac sedibus præferendum censeo, in cuius cõparatione aurum, & lutum æqualiter penso. Quẽ quidẽ cum pro scintillula exigui amoris corde amem, ore prędicẽ, fateor necdum noui, quis sit languor sponsæ, de amore sponsi. Hãc ergo cellã aromatum, in qua sponsus & sponsa mutua amoris sui suauitate pascuntur, tu quisquis ille es auidus ciborum gratiæ, & insatiabilis desiderij suauitatis intimæ, hanc inquam vel improbitate

Euangelica irrumpe, vel furtiuo filentio clanculum ingredere: & captato fecreto fponfi & fponfæ, ibi quære, ibi difce, quę fit magnitudo gratiæ, non à me, qui hæc ipfe ignoro, pauperrimo homine. His tamen interim fi libet pauperta tis noftræ ferculis vefcere, atque dulci medulla Euangelici frumenti cribro obedientiæ vtcunque excuffa, atque charitatis oleo confperfa, pafcere. Si quis autem paleam plus amat, quaquauerfum per Ægyptũ ipfe fibi colligat, & fi ita voluerit, ciuitatem Pharaoni extruat: ego charitaté, rem tanti precij, vili palea nec venalem habeo, nec ipfe emo. Sanctum caput veftrum pater venerande, vetuftus dierum, in quo omnia matura funt, nulla fenefcũt, quod enim antiquatur & fenefcit, prope interitum eft, benedicat, & fub pedibus veftris, communem omnium noftrum aduerfarium velociter conterat.

Amen.

PRÆFATIO IN TOMVM SEXTVM DE Gratia noui testamenti.

Solent nauigantes nauigandi periti pro qualitate ventorum sinū veli aut extēdere, aut contrahere: obliquare, aut indirectum tendere, & quò magis pertransire accelerāt, eò largius velum vento relaxant: vt tantò celerius nauis onusta cursum expleat, quantò currentem impetus vēti à tergo incumbentis plus adiuuat. Mihi igitur æquor tanti mysterij carina obedientiæ sulcanti, velum pauperis ingenij video non contrahendū, sed dilatato sinu pij desiderij, totum Spiritui sancto expandendum, ac totis medullis, Veni Spiritus à quatuor ventis, cum propheta exclamandum.

Si

Si enim prophetæ mandatur, vt potentiam spiritus inuocet, ad viuificanda ossa arida, in typum vnius sui populi: quantò magis mihi perenni spiritu, de vita omnium in Christo gentium scribenti necessitas incumbit, suppliciter inuocandi & exaudi septiformem gratiam Spiritussancti, vt ab ipso edoctus dignè possim pro captu humanæ angustiæ eloqui magnitudinem gratiæ viuificatricis, atque modum viuificationis? Ipsum ergo voce, ipsum corde, ipsum votis, ipsum inuoco desiderijs, vt sicut sub vmbra eius glorioſus ille glorioſæ Virginis vterus intumuit, atq; ipso deducente de sinu patris per eiusdem vteri thalamum cœlestis ad nos sponsus processit: ita ex ipsius visitatione catholicum de incarnatione verbi Dei sensum concipiam, atque pro effatu balbutientis infantiæ condigno verbo ipsum quod in principio erat verbum in mundum efferam. Et valde

oro, vt nequaquam vsque adeo benignissimus ille consolator im mūdi tugurij sordes abhorreat, vt seruulum suum offensus pertranseat, atque in hoc sudore vultus sui pauperem suū inconsolatum prætereat. Sicut autem in sacramento veteris testamenti transactam huius operis partem numero distinxi quinario: ita residuam in honorem septiformis spiritus, dignum duxi numero insignire septenario.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA noui Testamenti. Tomus VI.

CVm innumera sapientiæ Dei cōsilia adessent, quibus quod aduersum nos erat, peccati Chirographum abolere posset, hoc potissimum elegit, vnde redemptus homo

mo redemptoris sui mirum erga se affectum disceret, atque æmulandæ virtutis ab ipsa Dei virtute documentum caperet. Neque enim omnipotentiam Dei in illam quasi necessitatis causam coartandam æstimo: idcirco à Deo, & in Deum assumptum hominem, quia homo aliter redimi non posset. Fateor, aliter homo redimi non potuit, quia redemptor aliter noluit. Voluntas ergo bonitatis eius, conf filij sui causa fuit, non necessitas aliqua impossibilitatis, omnipotentem manum eo usque contraxit, vt si homo non fieret, redimere hominem nequaquam posset. Mira autem & ineffabilis atque omni sensui incomprehensibilis dignatio, vt Deus homo fieret, plenitudo se exinaniret, panis esuriret, virtus lassaretur, vita moreretur. Sed cur hoc? Vt à Deo assumptus homo Deus fieret, vt exinanitus exinanitos impleret, esuriẽs ieiunos pasceret, lassus dissolutos confortaret, mortuus mortuos

viuificaret. Magna planè gratia, mira dignatio, tanta tantæ maiestatis exinanitio. Quantum putas exinanitus erat immensus, breuissimo atque mundissimo vnius virgunculæ vtero inclusus? Quantum exinanitus erat omnipotens, in teneris infantiæ annis, & mēbris etiam sui impotens? Quantum exinanitus erat ille singulariter diues, & solus sibi sufficiens: vt qui cœlos luce induerit, pannis inuolutus sit? Quantum exinanitum erat illud angelorū ineffabile gaudium, cum in cunis vagiret, ac primi parentis ærumnā, & ærumnæ causam defleret? Quantum demū exinanita erat maiestas illa virtutibus adoranda, potestatibus tremenda, à peccatoribus irrisa, ac facie sputis illita? Ne quis autē existimet ita exinanitam in assumpto homine diuinæ maiestatis potentiam, quasi in infirmitate nostra omnipotentia Dei defecerit: aut ex aliqua sui parte imminuta sit. Ita verò in eadē persona vtri-

usque naturæ proprietatem distinguat: vt infirma homini, diuina Deo attribuenda intelligat. Ipsa igitur filij Dei exinanitio, nihil aliud esse credenda est, quàm dispensatoria in filio hominis diuinæ maiestatis occultatio. Cùm ergo ad requirendam ouem perditam, hãc potissimum, vt diximus viam pastor bonus præelegisset, in creando nouo homine, nouo vsus est creationis genere. Et dignum erat, vt qui corruptam in Adam massam sanare veniebat, non de semine corruptionis, sed de potentia Spiritussancti nasceretur. Quæsita est ergo sponsa speciosissima inter filias hominum: de cuius vtero tanquam sponsus de thalamo ad nos procederet speciosus forma præ filijs hominum. Quæsitum est dignum sapiẽtia Dei signaculũ: sub quo signaret mysterium à seculis absconditum. Quæsitum est vitrum mundissimum atque solidissimum, per quod igneos radios transmitte-

ret sol iustitiæ ad effugandas tenebras gentium: ex quibus puritas vitri & claritatis augmentum conciperet, & integritatis detrimentum non sustineret. Quænam hæc sponsa tam elegans, tam decora? Vbi nam terrarum tam speciosa virgo inueniri posset, quæ regẽ cœlorum oculis caperet, quæ filium Dei de sinu patris alliceret: & in amplexus suos vinculis charitatis pia violentia captiuum traheret? Diu quæsita, multis sanctorum votis expectata, tandem inuenta est specialis illa specialiter digna, singulariter pulchra virgo Maria. Sed à quo inuenta? Nunquid ab homine? Nunquid ab aliquo vel cœlestis exercitus principe? Imò ab ipso angelorum atque hominum conditore: ab ipsa sapientia Dei, quæ æternaliter ab ore procedit altissimi: quæ penetrabilior est omni gladio ancipiti, quæ vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum ac medullarum pertingit: quę cogitationes

& affectus singulorum, ipsas quoque cogitationum & affectuum origines sola inuestigare sufficit. Ipsa Mariam sibi in sponsam ab æterno ordinauit, ipsa in plenitudine temporis castissimum Mariç vterum in tabernaculum sibi sanctificauit: ipsa templum suum in Maria omni gloria & decore super omnium creaturarum visibilium atque inuisibilium pulchritudinem adornauit: quantum voluit, & quãtum nasciturum de ea decuit. Sapiẽtia enim, ait sapiens, ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Ipsa sibi ipsa plane sine viri adminiculo domum in Maria ædificauit, ipsa columnas excelsas domui suæ excidit: quibus suffultus castissimus sacratissimæ virginis vterus, in çterna pudoris sui stabilitate permanet inconcussus. Inuẽta itaque virgine casta, virgine sancta, & tam casta tamque sancta, vt filio Dei desponsanda, in officina Spiritussancti, industria summi artificis, tan-

tæ virginis tanteq́ prolis futuræ matris, præparantur ornamenta. Quo ſtudio, qua diligentia, quanta ambitione, quantò cultu, non eſt paupertatis meæ eloqui: ſed quibus decuit matrē Chriſti, vmbraculum Spiritusſancti, reginam cœli, reginarum imperatricē adornari. Eligitur & nuncius vnus ex multis milibus tantò rege dignus, tantò myſterio idoneus, tā amicæ legationis peritiſsimus: ad deferendam virgineo pudori reuerentiam mitis ac placidus, Gabriel dictus: quia fortitudinis Dei nuncius. Mittitur itaq́ vt celeriùs eat, quia plenitudo temporis iam aderat, vt dilectæ ſponſæ condigna ſponſalia perferat, vt glorioſæ Virgini ornamēta non minus glorioſa offerat: atq́ poſt munerum exhibitionem, nouam & inauditam mundo ſalutationē conſequenter inferat. Aue gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. O quāta gratia plena erat: quam & ipſa dignitas angelica

glica tam deuotè tam officiosè sa lutabat. Aue, inquit, gratia plena, dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Aue gratia plena, auctorem totius plenitudinis paritura, Aue gratia plena, Spiritu sancto implenda: ac totius mundi exinanitionem, plenitudine ventris tui impletura. O quanta gratia, quanta Mariæ benedictio: per quam sanata est Euæ maledictio. Dominus tecum. Miro ac stupendo modo idem cum sponsa sponsus; idē ex matre filius. Cum sponsa sponsus, nouum creādo hominem, ex matre filius, nouum seipsum exhibendo hominem. Dominus tecū, non generali tantum benedictionis gratia, qua & cum cæteris sanctis est, ita & tecum: verum etiam & singularis prærogatiua gratiæ sicut cum matre filius, dominus tecum. Dominus tecum, vt viscera tua sanctificet: dominus tecū, vt in carne tua humanam sibi naturam associet; Dominus tecum, vt areolam ventris tui, noua be-

amplexu, & osculis mirum in modum, imò vltra omnẽ humanum modum oblectata, iã præ nimio æstu amoris sui impotẽs, seipsam vix sustinet, imò nec sustinet: sed in collum dilecti lãguida relabẽs, amoris magnitudinẽ, vocis ac iubili testatur magnitudine. Filiæ Hierusalẽ exclamat, filiæ Hierusalẽ, fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Quẽ lãguorẽ omni sanitate iocundiorẽ æstimo: quẽ morte ipsa validiorẽ non dubito, quẽ regnis ac sedibus præferendum censeo, in cuius cõparatione aurum, & lutum æqualiter penso. Quẽ quidẽ cum pro scintillula exigui amoris corde amem, ore prędicẽ, fateor necdum noui, quis sit languor sponsæ, de amore sponsi. Hãc ergo cellã aromatum, in qua sponsus & sponsa mutua amoris sui suauitate pascuntur, tu quisquis ille es auidus ciborum gratiæ, & insatiabilis desiderij suauitatis intimæ, hanc inquam vel improbitate

Euan-

Euangelica irrumpe, vel furtiuo silentio clanculum ingredere: & captato secreto sponsi & sponsæ, ibi quære, ibi disce, quę sit magnitudo gratiæ; non à me, qui hæc ipse ignoro, pauperrimo homine. His tamen interim si libet paupertatis nostræ ferculis vescere, atque dulci medulla Euangelici frumenti cribro obedientiæ vtcunque excussa, atque charitatis oleo conspersa, pascere. Si quis autem paleam plus amat, quaquauersum per Ægyptũ ipse sibi colligat, & si ita voluerit, ciuitatem Pharaoni extruat: ego charitatẽ, rem tanti precij, vili palea nec venalem habeo, nec ipse emo. Sanctum caput vestrum pater venerande, vetustus dierum, in quo omnia matura sunt, nulla senescũt, quod enim antiquatur & senescit, prope interitum est, benedicat, & sub pedibus vestris, communem omnium nostrum aduersarium velociter conterat.

Amen.

PRÆFATIO IN TOMVM SEXTVM DE Gratia noui testamenti.

Solent nauigantes nauigandi periti pro qualitate ventorum sinũ veli aut extẽdere, aut contrahere: obliquare, aut indirectum tendere, & quò magis pertransire accelerãt, eò largius velum vento relaxant: vt tantò celerius nauis onusta cursum expleat, quantò currentem impetus vẽti à tergo incumbentis plus adiuuat. Mihi igitur æquor tanti mysterij carina obedientiæ sulcanti, velum pauperis ingenij video non contrahendũ, sed dilatato sinu pij desiderij, totum Spiritui sancto expandendum, ac totis medullis, Veni Spiritus à quatuor ventis, cum propheta exclamandum.

Si

Si enim prophetæ mandatur, vt potentiam spiritus inuocet, ad viuificanda ossa arida, in typum vnius tuę populi: quantò magis mihi perennis spiritu, de vita omnium in Christo gentium scribenti necessitas incumbit, suppliciter inuocandi & exorandi septiformem gratiam Spiritussancti, vt ab ipso edoctus dignè possim pro captu humanæ angustiæ eloqui magnitudinem gratiæ viuificatricis, atque modum viuificationis? Ipsum ergo voce, ipsum corde, ipsum votis, ipsum inuoco desiderijs, vt sicut sub vmbra eius, gloriosus ille gloriosæ Virginis vterus intumuit, atque ipso deducente de sinu patris per eiusdem vteri thalamum cœlestis ad nos sponsus processit: ita ex ipsius visitatione catholicum de incarnatione verbi Dei sensum concipiam, atque pro effatu balbutientis infantiæ condigno verbo ipsum quod in principio erat verbum in mundum efferam. Et valde

oro, vt nequaquam vſque adeo benignißimus ille conſolator immũdi tugurij ſordes abhorreat, vt ſeruulum ſuum offenſus pertranſeat, atque in hoc ſudore vultus ſui pauperem ſuũ inconſolatum prætereat. Sicut autem in ſacramento veteris teſtamenti tranſactam huius operis partem numero diſtinxi quinario: ita reſiduam in honorem ſeptiformis ſpiritus, dignum duxi numero inſignire ſeptenario.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA noui Teſtamenti Tomus VI.

CVm innumera ſapientiæ Dei cõſilia adeſſent, quibus quod aduerſum nos erat, peccati Chirographum abolere poſſet, hoc potiſsimum elegit, vnde redemptus ho

mo redemptoris sui mirum ergà se affectum disceret, atque æmulandæ virtutis ab ipsa Dei virtute documentum caperet. Neque enim omnipotentiam Dei in illam quasi necessitatis causam coartandam æstimo: idcirco à Deo, & in Deum assumptum hominem, quia homo aliter redimi non posset. Fateor, aliter homo redimi non potuit, quia redemptor aliter noluit. Voluntas ergo bonitatis eius,consilij sui causa fuit, non necessitas aliqua impossibilitatis, omnipotentem manum eo vsque contraxit, vt si homo non fieret, redimere hominem nequaquam posset. Mira autem & ineffabilis atque omni sensui incomprehensibilis dignatio, vt Deus homo fieret, plenitudo se exinaniret, panis esuriret, virtus lassaretur, vita moreretur. Sed cur hoc? Vt à Deo assumptus homo Deus fieret, vt exinanitus exinanitos impleret, esuriẽs ieiunos pasceret, lassus dissolutos confortaret, mortuus mortuos

viuificaret. Magna plane gratia, mira dignatio, tanta tantæ maiestatis exinanitio. Quantum putas exinanitus erat immensus, breuissimo atque mundissimo vnius virgunculæ vtero inclusus? Quantum exinanitus erat omnipotens, in teneris infantiæ annis, & mẽbris, etiam sui impotens? Quantum exinanitus erat ille singulariter diues, & solus sibi sufficiens: vt qui cœlos luce induerit, pannis inuolutus sit? Quantum exinanitum erat illud angelorũ ineffabile gaudium, cum in cunis vagiret, ac primi parentis ærumnã, & ærumnæ causam defleret? Quantum demũ exinanita erat maiestas illa virtutibus adoranda, potestatibus tremenda, à peccatoribus irrisa, ac faciem sputis illita? Ne quis autẽ existimet ita exinanitam in assumpto homine diuinæ maiestatis potentiam, quasi in infirmitate nostra omnipotentia Dei defecerit: aut ex aliqua sui parte imminuta sit. Ita verò in eadẽ persona vtri-

usque naturæ proprietatem distinguat: vt infirma homini, diuina Deo attribuenda intelligat. Ipsa igitur filij Dei exinanitio, nihil aliud esse credenda est, quàm dispensatoria in filio hominis diuinæ maiestatis occultatio. Cùm ergo ad requirendam ouem perditam, hãc potissimum, vt diximus viam pastor bonus præelegisset, in creando nouo homine, nouo vsus est creationis genere. Et dignum erat, vt qui corruptam in Adam massam sanare veniebat, non de semine corruptionis, sed de potentia Spiritussancti nasceretur. Quæsita est ergo sponsa speciosissima inter filias hominum: de cuius vtero tanquam sponsus de thalamo ad nos procederet speciosus forma præ filijs hominum. Quæsitum est dignum sapiẽtia Dei signaculũ: sub quo signaret mysterium à seculis absconditum. Quæsitum est vitrum mundissimum atq; solidissimum, per quod igneos radios transmitte-

ret sol iustitiæ ad effugandas tenebras gentium: ex quibus puritas vitri & claritatis augmentum conciperet, & integritatis detrimentum non sustineret. Quænam hæc sponsa tam elegans, tam decora? Vbi nam terrarum tam speciosa virgo inueniri posset, quæ regẽ cœlorum oculis caperet, quæ filium Dei de sinu patris alliceret: & in amplexus suos vinculis charitatis pia violentia captiuum traheret? Diu quæsita, multis sanctorum votis expectata, tandem inuenta est specialis illa specialiter digna, singulariter pulchra virgo Maria. Sed à quo inuenta? Nunquid ab homine? Nunquid ab aliquo vel cœlestis exercitus principe? Imò ab ipso angelorum atque hominum conditore: ab ipsa sapientia Dei, quæ ęternaliter ab ore procedit altissimi: quæ penetrabilior est omni gladio ancipiti, quæ vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum ac medullarum pertingit: quę cogitationes

& affectus singulorum, ipsas quoque cogitationum & affectuum origines sola inuestigare sufficit. Ipsa Mariam sibi in sponsam ab æterno ordinauit, ipsa in plenitudine temporis castissimum Mariæ vterum in tabernaculum sibi sanctificauit: ipsa templum suum in Maria omni gloria & decore super omnium creaturarum visibilium atque inuisibilium pulchritudinem adornauit: quantum voluit, & quātum nasciturum de ea decuit. Sapiētia enim, ait sapiens, ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Ipsa sibi ipsa plane sine viri adminiculo domum in Maria ædificauit, ipsa columnas excelsas domui suæ excidit: quibus suffultus castissimus sacratissimæ virginis vterus, in æterna pudoris sui stabilitate permanet inconcussus. Inuēta itaque virgine casta, virgine sancta, & tam casta tamque sancta, vt filio Dei desponsanda, in officina Spiritussancti, industria summi artificis, tan-

tæ virginis tanteꝗ́ prolis futuræ matris, præparantur ornamenta. Quo ſtudio, qua diligentia, quanta ambitione, quantò cultu, non eſt paupertatis meæ eloqui: ſed quibus decuit matrē Chriſti, vmbraculum Spiritusſancti, reginam cœli, reginarum imperatricē adornari. Eligitur & nuncius vnus ex multis milibus: tantò rege dignus, tantò myſterio idoneus, tā amicæ legationis peritiſsimus: ad deferendam virgineo pudori reuerentiam mitis ac placidus, Gabriel dictus: quia fortitudinis Dei nuncius. Mittitur itaꝗ́ vt celeriùs eat, quia plenitudo temporis iam aderat, vt dilectæ ſponſæ condigna ſponſalia perferat, vt glorioſæ Virgini ornamēta non minus glorioſa offerat: atꝗ́ poſt munerum exhibitionem, nouam & inauditam mundo ſalutationē conſequenter inferāt. Aue gratiā plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. O quāta gratia plena erat: quam & ipſa dignitas an-

glica tam deuotè tam officiosè sa
lutabat. Aue, inquit, gratia plena,
dominus tecum: benedicta tu in
mulieribus. Aue gratia plena, au-
ctorem totius plenitudinis paritu
ra, Aue gratia plena, Spiritusancto
implenda; ac totius mundi exina-
nitionem, plenitudine ventris tui
impletura. O quanta gratia, quan
ta Mariæ benedictio: per quam sa
nata est Euæ maledictio. Domi-
nus tecum. Miro ac stupendo mo
do idem cum sponsa sponsus; idē
ex matre filius. Cum sponsa spon
sus, nouum creãdo hominem; ex
matre filius, nouum seipsum exhi
bendo hominem. Dominus tecū,
non generali tantum benedictio-
nis gratia, qua & cum cæteris san
ctis est, ita & tecum: verum etiam
& singularis prærogatiua gratiæ
sicut cum matre filius, dominus
tecum. Dominus tecum, vt visce-
ra tua sanctificet: dominus tecū,
vt in carne tua humanam sibi na-
turam associet. Dominus tecum,
vt areolam ventris tui noua be-
 nedi-

nedictione irriget: dominus tecũ, vt ex paradiso vteri tui diuini germinis fructum producat: qui solus ex cunctis fructibus filiorum hominum, vermem corruptionis nesciat. Benedicta tu in mulieribus! Benedicta in mulieribus, benedicta præcũctis mulieribus decus mulierum, benedictio virorũ ac mulierum. Iure inquam benedicta in mulieribus: quæ opprobrium antiquæ deceptionis manu reconciliationis à cunctis abstersit mulieribus. Quid enim? Si reatus per Euã: & iustitia per Mariam. Si reatus pœna per Euam: & reatus venia per Mariam. Si maledictio antiqua per Euam: & benedictio noua per Mariam. Ad extremum si & mors per Euam: nihilominus & vita per Mariam. Iure igitur Mariam omnis conditio, omnis ętas, omnis gradus angelica salutatione honorat: iure Mariæ omnis vox, omnis lingua, omnisq; conscientia cum angelo proclamat: Aue Maria gratia ple-

na, dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Qua salutationis insueta formula territa nobilis illa virgucula vultu demisso tacita æstuat, tacita secum cogitat: atque priusquam salutanti se, officium responsionis rependat, qualitatem ac modum salutationis in libra cordis vt prudens examinat. Maria pudoris sui custos fidelissima, sicut turtur erat solitaria elongans & fugiens, atque in solitudine cordis secum commanens, nidulo castitatis insidens, ac sanctæ meditationis pullos ad robur consummatæ virtutis fructibus contemplationis enutriens. Maria secreti amica, quietis studiosa, in cubiculo assidua, in publico rarissima, tumultus oderat, occursus fugiebat, ne sæpius visa, & si non conscientiæ vel famæ maculam contraheret: quam raro effugit, qui se turbis hominum vltro immergit. Audiant virgines, audiant cœnobialis palestræ professores: qui professionis immemores, & quie-

tis impatientes, per prouincias, per castella, per oppida discurrũt: & simulata vtilitate Ecclesiæ suæ, sed reuera prodita salute animæ suæ, tumultibus hominum, & cœno secularium actionum contra habitus sui reuerentiam impudenter se immergunt. Sed quid seruis Christi cum cœno mundi? Quid ciuibus cœli, cum inquinis seculi? Quid margaritæ, cum sterquilinio? Quid solitarius in populo? Nec ista dixerim, vt suggillem ministros Christi, ac ministros seruorum Christi: quæ impietas longè sit à sensu pauperis Christi. Absit à me, vt quos Deus laudat, ego vituperem, quos Deus commendat, ego reprobem: quos laude potius & honore dignos iudico, quibus reuerentiam & ipse libeter defero. Ministri enim Christi sunt imitantes dominum suũ: qui de sinu patris in hanc vallem lachrymarum exiuit, & in sudore vultus sui requiem nobis prouidit. Eius itaque imitatores existunt:

ſtunt: qui vt fratribus ſuis intus quietem prouideant, in labore & ærumna, cum Apoſtolo foris deſudant: & vt in tabernaculo Dei byſſus & iacynthus, purpura & coccus, quæ quidem iniuriam imbrium ferre non poſſunt, intacta permaneant, impetus tempeſtatū ipſi portant. Soliciti ſunt cū Martha & turbantur erga plurima: & vt fratribus ſuis vacare liceat, & guſtare quā ſuauis eſt dominus, de calice felle mixto; ipſi guſtant quàm amarus eſt mundus. His itaque in commonitionem mei ac ſimilium mei quaſi per exceſſum dictis, ad puriſsimum virginitatis ſpeculum Mariam, oculos reflectamus: & quomodo ſalutantem ſe angelum exceperit, videamus. Salutationis nouitatem ſtupet, ſalutata interim ſilet: ne in reſpondendo procacior appareret, quod virginem dedecet. At legatus prudēs virgineo pudori conſulens, ac trepidanti blandiens, Ne timeas, inquit, Maria, ne timeas: inueniſti

gratiam apud dominum, ne ti-
meas. Apud Deum gratiam inue-
nisti: ideo te gratia plenam dixi.
Apud Deum gratiam inuenisti: &
ideo filium Dei parere meruisti.
Ecce enim concipies in vtero, &
paries filium, non quemcunque,
sed magnum: non terreni patris,
sed altissimi filium. Ne mireris, ne
incredula sis verbis meis, quia sal
ua consistere vides virginei clau-
stra pudoris. Vterus tuus implebi
tur: sed signaculum vteri non dis-
sipabitur. Tu filium paries, sed ille
honorē matris nō minuet. Virgo
es, mater eris: beata, quia virgo:
beatior, quia mater: sed hoc priui
legium in æternum sola possidebis.
Sicut enim in partu, nec ha-
buisti, nec habitura es similem, ita
& in priuilegio dotis alteram non
habebis comparem. Nec ideo te
diffidas futuram matrem: quia
nec tuum virum, nec illius nosti
patrem. Qui enim te in tempore
sibi elegit matrem: ab æterno iam
habet patrem. Patrem habet, ma-
trem

trem nondum habet: ideoq; missus sum ad te, fide te ei desponsare. Accommoda ergo fidem, & suscipe prolem: & beata mater eris; quia Deum & hominem generabis. Mira sunt quæ dico, mira & inaudita: sed non sunt omnipotẽti impossibilia. Ortus conclusus, fons signatus, vterus: sed ideo bene conclusus, ideo firmiter signatus: quia soli Deo peruius. Ne timeas pudori tuo colũba sine felle domina mea, quia domini mei mater & sponsa: quia claustra tua sicut in conceptu, ita nec in partu sunt resoluenda. Sol per vitrum intrans & exiẽs, vitrum non soluit: creator solis, matrem suam illibatam conseruare non poterit? Si autem causam aduentus mei & vtilitatem partus tui inquiris: audi nomen filij tui, & intelliges fructum ventris tui. Iesus enim vocabitur: saluator erit, ad saluandum venit. Gaude ergo domina mea: gaude ad tantam gratiam te esse electam matrẽ, vt totius mun-

di generes saluatorẽ. His & alijs huiusmodi iam longè alijs, & si non ab angelo dictis, à superuenturo tamen Spiritusancto mundissimo cordi Mariæ inspiratis, fidem adhibet dictis: nihil hæsitat, nihil dubitat: implenda fideliter credit, quæ ventura omnipotens repromittit. Confert vt arbitror cum verbis angeli verba prophetæ, cum his quæ audit, ea quæ legerat: & auditis eò melius credit, quod à propheta angelus nõ dissentit. Ecce virgo concipiet, propheta ait, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Ecce virgo concipiet & pariet filium Isaias præcinit: ecce concipies in vtero, & paries filium Gabriel succinit. Et vocabitur nomen eius Emanuel, id est nobiscum Deus Isaias prophetat: & filius altissimi vocabitur Gabriel Mariæ annunciat. Hæc vt arbitror vtrunque pẽsat, confert, examinat: atque tantò vberius nouis fidem accommodat, quantò cum antiquis concordius

cordius cōsonant. Iā se igitur impregnandā, iam se pariturā incunctāter credit, modū tñ, quo id fieri debeat, inquirit: quia hoc nec in propheta legerat, nec ab angelo audierat. Quomodo, inquit, fiet istud: quoniā virū non cognosco? Quomodo fiet istud? Vir non est mihi agnitus: vnde mihi fili⁹? Virgo sū: mater quomodo ero? Quomodo fiet istud? Nō est filiorū Adā istā lex, vt sine viro cōcipiat mulier: sine patre nascatur puer. Hac lege, hoc ordine, omnia ab initio ad nos vsq; secula decurrerunt: vt de viro mulier impręgnetur, atq; de patre puer generetur. Ista quæ astruis, quis vidit, quis audiuit? Insueta sunt visu, incognita visu: incōperta auditu. Quomodo ergo fiet istud? Spiritussanctus inquit superueniet in te: & virtus altissimi obūbrabit tibi. Diuina sunt quæ nūtio: magnalia sunt omnipotentis quæ prædico. Ita omnipotens voluit, ita omnipotēs disposuit: q̄ in cœlo & in terra oīa fecit, quæ

voluit.

voluit. Voluntas Dei naturæ ordine non regitur: sed pro arbitrio voluntatis Dei, ordo naturæ dirigitur. Nec dicendum est extra cursum naturæ fieri: quod dominus naturæ ita decreuit fieri. Spiritusſanctus superueniet in te. Spiritusſancti potétia in vtero tuo creabitur: qui duabus naturis in eadé persona in vnum conueniétibus, Spirituiſancto æqualis habebitur. Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Ne timeas pudicitiæ speculum, æstum libidinis: virtute altissimi adumbraberis. Sicut vmbra feruorem remouet, refrigerium præstat, sic interposita virtus altissimi excludet æstum peccati: ac rore diuino infundet secreta vétris tui. Ideoq; quod nascetur ex te sanctum: vocabitur filius Dei. Meritò sanctum nascetur: quod de Spirituſancto cócipietur. Iustè vocabitur filius Dei; qui virtute creabitur altissimi. Hic est ordo, hic est modus, conceptus & partus virginei: voluntas atq; omnipotentia

tentia Dei. His conuenienter instructa, his sufficienter edocta, ecce inquit Maria, ecce ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Ancilla sum domini: ancillula sua, licet ei, vt libet, vti. Conditionem attendo, ancillam me recognosco: deuotæ seruitutis voluntatem domino meo offero: obsequium ad quod de me exigor, prōpta deuotione exequor. Multum est mihi & valde multū, quòd ancilla merear vocari: ad illud tam excellens vocabulū paruitas mea non occurrit: vt mater domini debeam appellari. Fiat mihi secundum verbum tuum. Fiat mihi secundum verbū tuum: vt in me caro fiat, quod in principio erat verbum. Fiat mihi vt digna inueniar: per quam mundus gratiam recōciliationis inueniat. Fiat mihi vt in terris ei præbeam corporis mei hospitiū: qui me postmodum in cœlis in regni sui assumat consortium. Hæc de plenitudine gratiæ, quæ in vterum glo-

rioſæ

tiosæ virginis diuinitus influxit, & inde in vniuersum mūdū profluxit, prolixius exequenda credidi, ad ostendendam magnitudinem gratiæ Dei: quæ nullis præcedentibus meritis per Mariam collata est homini. Quicquid enim Mariæ speciali licet, prærogatiua gratia Dei contulit: hoc in salutē totius mundi miseratio diuina prouidit. Mariȩ bonum commune est omnium: & de plenitudine Mariæ, impleta est solitudo gentium. Quisquis ergo auidis faucibus sitis dulcedinem gratiæ: cum debita reuerentia accede ad plenitudinem ventris Mariæ. Tanta inde vbertas pietatis, tanta fluit pietatis suauitas: vt nec vbertas defectum, nec suauitas nouerit fastidiū. Bibe ergo, bibe de hoc fonte pietatis: bibe, vt auidas fauces impleas: sed ne putes, quòd bibendo sitim extinguas. Amor æternorum hoc habet proprium: vt amantium semper inflāmet desiderium: nunquam amantibus ali-

quid

quid sui ingerat fastidium. Nulla mens æstimare, nulla sufficit lingua enarrare, quantam per virginum decus Mariam, Deus homini contulerit gratiam. Maria stella maris, lumen errantium, spes desperantium, consolatio mœrentium: commune gaudium omniũ Christi fidelium. De cuius laude nondum desiderio satisfecimus: nec aliquando in defectu corruptibilis huius vitæ satisfieri posse credimus. Prægustata autem suauitate laudis eius, desiderium nostrum magis ac magis accẽditur: sed quotidiana memoria eius ac frequẽti iteratione dulcissimi nominis ipsius, quasi diuino quodã rore pij desiderij æstus refrigeratur. Neque enim post illud singulare dilecti filij sui nomen, quod est super omne nomen, aliud nomen cœlum aut terra nominat: vnde tantum gratiæ, tantum spei, tantum suauitatis, tantum consolationis, piæ mentes concipiant. Quotiescunque enim dulcissimũ no-

ſis beneficijs per piam matrem nobis collatis, gratias agentes pijſsimo & vnico filio eius: qui cũ Deo patre & Spirituſancto viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

PRÆFATIO IN TOMVM SEPTIMVM.

MOris eſt ſcripturæ ſanctæ, vt ſe inuicẽ teſtimonijs ſuis quaſi columnis quibuſdã fulciat: & res difficiles atq; humanæ diffidentiæ incredibiles, alterius rei æquè difficilis exemplo aſtruat. Condeſcendit enim ſermo diuinus auditoribus ſuis: & quos ſolido cibo nondum videt idoneos, teneritudine lactis interim nutrit. Vnde in Ezechiele dominus cùm laxandam captiuitatem populi Iudæorum promitteret, & illi potentiam Dei ex ſua imbecillitate metientes, præ magnitudine calamitatis hoc etiam Deo impoſsibile crederent, proponit ſimi-

litudinem: & ex comparatione magis difficili ac magis insueta ad credendum suadet incredulos. Proponit enim propheta ossa multa nimis, carnibus nudata, neruis dissoluta: & intantum arida, vt vtrum viuificari possint etiam prophetæ fides diffidat. Quæ ad imperium domini vaticinante propheta dicto velocius carnibus vestita, neruis sunt compacta: & à quatuor ventis flante spiritu viuificata, & in antiquum vitæ statum super pedes suos sunt restituta. Sicut autem proposita sunt hæc domui Israël in portentum: ita etiam gloriosæ ac perpetuæ Virgini Mariæ infœcunda anus Elizabeth proposita est in exemplum: vt tam in Elizabeth, quàm in se omnipotentiam Dei disceret, quæ quando vellet, & quomodo vellet, naturæ cursum retro conuerteret.

D. FRAN-

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus VII.

ET ecce inquit Gabriel, ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Si ordinem naturæ respicis, in Elizabeth non inuenis. Ab anu & sterili partum natura non exigit: quæ & si sterilis non esset, nihil huiusmodi naturæ vetula deberet. Si autem & vetula & sterilis: qua lege naturæ concepit? Sed deficiente natura, præualuit gratia: quia apud Deum non est impossibile omne verbum. Verũ quia huius opusculi mei causa est obedientia, materia gratia: absurdum est silentio præterire, qui pręco est gratiæ. Præco enim gratiæ de gratia concipitur, per gratiam nascitur: gratia matris adhuc in vtero perfunditur, de gratia no-

nedictione irriget: dominus tecũ, vt ex paradiso vteri tui diuini germinis fructum producat: qui solus ex cunctis fructibus filiorũ hominum, vermem corruptionis nesciat. Benedicta tu in mulieribus. Benedicta in mulieribus, benedicta præcũctis mulieribus decus mulierum, benedictio virorũ ac mulierum. Iure inquam benedicta in mulieribus: quæ opprobrium antiquæ deceptionis manu recõciliationis à cunctis abstersit mulieribus. Quid enim? Si reatus per Euã: & iustitia per Mariam. Si reatus pœna per Euam: & reatus venia per Mariam. Si maledictio antiqua per Euam: & benedictio noua per Mariam. Ad extremum si & mors per Euam: nihilominus & vita per Mariam. Iure igitur Mariam omnis conditio, omnis ętas, omnis gradus angelica salutatione honorat: iure Mariæ omnis vox, omnis lingua, omnisq; conscientia cum angelo proclamat: Aue Maria gratia ple-

na; dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Qua salutationis insueta formula territa nobilis illa virgúcula vultu demisso tacita æstuat, tacita secum cogitat: atque priusquã salutanti se, officiũ responsionis rependat, qualitatem ac modum salutationis in libra cordis vt prudens examinat. Maria pudoris sui cultos fidelissima, sicut turtur erat solitaria elongans & fugiens, atque in solitudine cordis secum commanens, nidulo castitatis insidens, ac sanctæ meditationis pullos ad robur consummatæ virtutis fructibus contemplationis enutriens. Maria secreti amica, quietis studiosa, in cubiculo afsidua, in publico rarissima, tumultus oderat, occursus fugiebat, ne sæpius visa, & si non conscientiæ vel famæ maculam contraheret: quam raro effugit, qui se turbis hominũ vltro immergit. Audiant virgines, audiant cœnobialis palestræ professores: qui profesfionis immemores, & quie

tis impatientes, per prouincias, per castella, per oppida discurrũt: & simulata vtilitate Ecclesiæ suæ, sed reuera prodita salute animæ suæ, tumultibus hominum, & cœno secularium actionum contra habitus sui reuerentiam, impudenter se immergunt. Sed quid seruis Christi cum cœno mundi? Quid ciuibus cœli, cum inquilinis seculi? Quid margaritæ, cum sterquilinio? Quid solitarius in populo? Nec ista dixerim, vt suggillem ministros Christi, ac ministros seruorum Christi: quæ impietas longè sit à sensu pauperis Christi. Absit à me, vt quos Deus laudat, ego vituperem; quos Deus commendat, ego reprobem: quos laude potius & honore dignos iudico, quibus reuerentiam & ipse libēter defero. Ministri enim Christi sunt imitantes dominum suũ: qui de sinu patris in hanc vallem lachrymarum exiuit, & in sudore vultus sui requiem nobis prouidit. Eius itaque imitatores exi-

ſtunt: qui vt fratribus ſuis intus quietem prouideant, in labore & ærumna, cum Apoſtolo foris deſudant: & vt in tabernaculo Dei byſſus & iacynthus, purpura & coccus, quæ quidem iniuriam imbrium ferre non poſſunt, intacta permaneant, impetus tempeſtatũ ipſi portant. Soliciti ſunt cũ Martha & turbantur erga plurima: & vt fratribus ſuis vacare liceat, & guſtare quã ſuauis eſt dominus, de calice felle mixto, ipſi guſtant quàm amarus eſt mundus. His itaque in commonitionem mei ac ſimilium mei quaſi per exceſſum dictis, ad puriſsimum virginitatis ſpeculum Mariam, oculos reflectamus: & quomodo ſalutantem ſe angelum exceperit, videamus. Salutationis nouitatem ſtupet, ſalutata interim ſilet: ne in reſpondendo procacior appareret, quod virginem dedecet. At legatus prudẽs virgineo pudori conſulens, ac trepidanti blandiens, Ne timeas, inquit, Maria, ne timeas: inueniſti

 gra-

gratiam apud dominum, ne timeas. Apud Deum gratiam inuenisti: ideo te gratia plenam dixi. Apud Deum gratiam inuenisti: & ideo filium Dei parere meruisti. Ecce enim concipies in vtero, & paries filium, non quemcunque, sed magnum: non terreni patris, sed altissimi filium. Ne mireris, ne incredula sis verbis meis, quia salua consistere vides virginei claustra pudoris. Vterus tuus implebitur: sed signaculum vteri non dissipabitur. Tu filium paries, sed ille honorē matris nō minuet. Virgo es, mater eris: beata, quia virgo: beatior, quia mater: sed hoc priuilegium inæternum sola possidebis. Sicut enim in partu, nec habuisti, nec habitura es similem, ita & in priuilegio dotis alteram non habebis comparem. Nec ideo te diffidas futuram matrem: quia nec tuum virum, nec illius nosti patrem. Qui enim te in tempore sibi elegit matrem: ab æterno iam habet patrem. Patrem habet, ma-

trem nondum habet: ideoq; mis-
sus sum ad te, fide te ei desponsa-
re. Accommoda ergo fidem, & su
scipe prolem: & beata mater eris;
quia Deum & hominem genera-
bis. Mira sunt quæ dico, mira &
inaudita: sed non sunt omnipotē
ti impossibilia. Ortus conclusus,
fons signatus, vterus: sed ideo be-
ne conclusus, ideo firmiter signa-
tus: quia soli Deo peruius. Ne ti-
meas pudori tuo colūba sine fel-
le domina mea, quia domini mei
mater & sponsa: quia claustra tua
sicut in conceptu, ita nec in partu
sunt resoluenda. Sol per vitrum
intrans & exiēs, vitrum non sol-
uit: creator solis, matrem suam il-
libatam conseruare non poterit?
Si autem causam aduentus mei
& vtilitatem partus tui inquiris:
audi nomen filij tui, & intelliges
fructum ventris tui. Iesus enim
vocabitur: saluator erit, ad saluan-
dum venit. Gaude ergo domina
mea: gaude ad tantam gratiam te
esse electam matrē, vt totius mun-
di

di genēres saluatorē. His & alijs huiusmodi imò longè alijs, & si non ab angelo dictis, à superuenturo tamen Spiritusancto mundissimo cordi Mariæ inspiratis, fidem adhibet dictis: nihil hæsitat, nihil dubitat: implenda fideliter credit; quæ ventura omnipotens repromittit. Confert vt arbitror cum verbis angeli verba prophetæ, cum his quæ audit; ea quæ legerat: & auditis eò melius credit, quod à propheta angelus nō dissentit. Ecce virgo concipiet, propheta ait, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Ecce virgo concipiet & pariet filium Isaias præcinit: ecce concipies in vtero, & paries filium Gabriel succinit. Et vocabitur nomen eius Emanuel, id est nobiscum Deus Isaias prophetat: & filius altissimi vocabitur Gabriel Mariæ annunciat. Hæc vt arbitror vtrunque pēsat, confert, examinat: atque tantò vberius nouis fidem accommodat, quantò cum antiquis concordius

cordius cōsonant. Iā se igitur impregnandā, iam se pariturā incunctāter credit, modū tñ, quo id fieri debeat, inquirit: quia hoc nec in propheta legerat, nec ab angelo audierat. Quomodo, inquit, fiet istud: quoniā virū non cognosco? Quomodo fiet istud? Vir non est mihi agnitus: vnde mihi fili⁹? Virgo sū: mater quomodo ero? Quomodo fiet istud? Nō est filiorū Adā istā lex, vt sine viro cōcipiat mulier: sine patre nascatur puer. Hac lege, hoc ordine, omnia ab initio ad nos vsq; secula decurrerunt: vt de viro mulier impręgnetur, atq; de patre puer generetur. Ista quæ astruis, quis vidit, quis audiuit? Insueta sunt visu, incognita visui: incōperta auditu. Quomodo ergo fiet istud? Spiritussanctus inquit superueniet in te: & virtus altissimi obūbrabit tibi. Diuina sunt quæ nūtio: magnalia sunt omnipotentis quæ prædico. Ita omnipotens voluit, ita omnipotēs disposuit: q̃ in cœlo & in terra oīa fecit, quæ

voluit,

voluit. Voluntas Dei naturæ ordine non regitur: sed pro arbitrio voluntatis Dei, ordo naturæ dirigitur. Nec dicendum est extra cursum naturæ fieri: quod dominus naturæ ita decreuit fieri. Spiritussanctus superueniet in te. Spiritussancti potētia in vtero tuo creabitur: qui duabus naturis in eadē persona in vnum conuenientibus, Spiritui sancto æqualis habebitur. Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Ne timeas pudicitię speculum, æstum libidinis: virtute altissimi adumbraberis. Sicut vmbra feruorem remouet, refrigerium præstat, sic interposita virtus altissimi excludet æstum peccati: ac rore diuino infundet secreta ventris tui. Ideoq; quod nascetur ex te sanctum: vocabitur filius Dei. Meritò sanctum nascetur: quod de Spiritusancto cōcipietur. Iustè vocabitur filius Dei: qui virtute creabitur altissimi. Hic est ordo, hic est modus conceptus, & partus virginei: voluntas atq; omnipo-
tentia

tentia Dei. His conuenienter instructa, his sufficienter edocta, ecce inquit Maria, ecce ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Ancilla sum domini: ancillula sua, licet ei, vt liber, vti. Conditionem attendo, ancillam me recognosco: deuotæ seruitutis voluntatem domino meo offero: obsequium ad quod de me exigor, prōpta deuotione exequor. Multum est mihi & valde multū, quòd ancilla merear vocari: ad illud tam excellens vocabulū paruitas mea non occurrit: vt mater domini debeam appellari. Fiat mihi secundum verbum tuum. Fiat mihi secundum verbū tuum: vt in me caro fiat, quod in principio erat verbum. Fiat mihi vt digna inueniar: per quam mundus gratiam recōciliationis inueniat. Fiat mihi vt in terris ei præbeam corporis mei hospitiū: qui me postmodum in cœlis in regni sui assumat consortium. Hæc de plenitudine gratiæ, quæ in vterum glo-
riosæ

tiosæ virginis diuinitus influxit, & inde in vniuersum mũdũ profluxit, prolixius exequenda credidi, ad ostendendam magnitudinem gratiæ Dei: quæ nullis præcedentibus meritis per Mariam collata est homini. Quicquid enim Mariæ speciali licet, prærogatiua gratia Dei contulit: hoc in salutẽ totius mundi miseratio diuina prouidit. Marię bonum commune est omnium: & de plenitudine Mariæ, impleta est solitudo gentium. Quisquis ergo auidis faucibus sitis dulcedinem gratiæ: cum debita reuerentia accede ad plenitudinem ventris Mariæ. Tanta inde vbertas pietatis, tanta fluit pietatis suauitas: vt nec vbertas defectum, nec suauitas nouerit fastidiũ. Bibe ergo, bibe de hoc fonte pietatis: bibe, vt auidas fauces impleas: sed ne putes, quòd bibendo sitim extinguas. Amor æternorum hoc habet proprium: vt amantium semper inflãmet desiderium: nunquam amantibus aliquid

quid sui ingerat fastidium. Nulla mens æstimare, nulla sufficit lingua enarrare, quantam per virginum decus Mariam, Deus homini contulerit gratiam. Maria stella maris, lumen errantium, spes desperantium, consolatio mœrentium: commune gaudium omniū Christi fidelium. De cuius laude nondum desiderio satisfecimus: nec aliquando in defectu corruptibilis huius vitæ satisfieri posse credimus. Prægustata autem suauitate laudis eius, desiderium nostrum magis ac magis accēditur: sed quotidiana memoria eius ac freque̅ti iteratione dulcissimi nominis ipsius, quasi diuino quodā rore pij desiderij æstus refrigeratur. Neque enim post illud singulare dilecti filij sui nomen, quod est super omne nomen, aliud nomen cœlum aut terra nominat: vnde tantum gratiæ, tantum spei, tantum suauitatis, tantum consolationis, piæ mentes concipiant. Quotiescunque enim dulcissimū no-

ſis beneficijs per piam matrem nobis collatis, gratias agentes pijſsimo & vnico filio eius: qui cũ Deo patre & Spiritusancto viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

PRÆFATIO IN TOMVM SEPTIMVM.

MOris eſt ſcripturæ ſanctæ, vt ſe inuicẽ teſtimonijs ſuis quaſi columnis quibuſdã fulciat: & res difficiles atq; humanæ diffidentiæ incredibiles, alterius rei æquè difficilis exemplo aſtruat. Condeſcendit enim ſermo diuinus auditoribus ſuis: & quos ſolido cibo nondum videt idoneos, teneritudine lactis interim nutrit. Vnde in Ezechiele dominus cùm laxandam captiuitatem populi Iudæorum promitteret, & illi potentiam Dei ex ſua imbecillitate metientes, præ magnitudine calamitatis hoc etiam Deo impoſsibile crederent, proponit ſimi-

litudinem; & ex comparatione magis difficili, ac magis insueta ad credendum suadet incredulos. Proponit enim propheta ossa multa nimis, carnibus nudata, neruis dissoluta: & intantum arida, vt vtrum viuificari possint etiam propheta fides diffidat: Quæ ad imperium domini vaticinante propheta dicto velocius carnibus vestita, neruis sunt compacta: & a quatuor ventis flante spiritu viuificata, & in antiquum vitæ statum super pedes suos sunt restituta. Sicut autem proposita sunt hæc domui Israël in portentum: ita etiam gloriosæ ac perpetuæ Virgini Mariæ infœcunda anus Elizabeth proposita est in exemplum: vt tam in Elizabeth, quàm in se omnipotentiam Dei disceret, quæ quando vellet, & quomodo vellet, naturæ cursum retro converteret.

D. FRAN-

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus VII.

ET ecce inquit Gabriel, ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Si ordinem naturæ respicis, in Elizabeth non inuenis. Ab anu & sterili partum natura non exigit: quæ & si sterilis non esset, nihil huiusmodi naturæ vetula deberet. Si autem & vetula & sterilis: qua lege naturæ concepit? Sed deficiente natura, præualuit gratia: quia apud Deum non est impossibile omne verbum. Verũ quia huius opusculi mei causa est, materia, gratia: absurdum est silentio præterire, qui præco est gratiæ. Præco enim gratiæ de gratia concipitur, per gratiam nascitur: gratia matris adhuc in vtero perfunditur, de gratia no-

men sortitur Ioannes, id est, Dei gratia dicitur. Libet itaq; ad supe riora respicere, & hæc paulò latius ex ordine digerere. Iudex æter nus prætorium mundi ingressurus; subitus & improuisus reis su peruenire noluit: sed dignum se pręconem ante faciem suam præmittere studuit, qui reis pœnitētiam indiceret: & venienti iudici clementiæ viā sterneret. Propriū est enim benigni iudicis: vt sicut obstinatis districtus & terribilis, ita pœnitētibus appareat clemēs, & mitis. Et dignum profectò erat, vt pręco tanti iudicis, magnis & ipse commendaretur præconijs: vt in dignitate pręconis mūdus disceret, quantæ excellentiæ iudex esset. Mittitur itaque de cœlo nuntius, non quilibet, sed Gabriel archangelus, in tempore sacrificij ad Zachariam sacerdotem domini: vt dum ille de ara cordis in cœlum dirigit incensum orationis, per cœlestem nuntium lætificetur de exauditione pręcis. Et bene

bene tempus myſterio atque myſterium tempori congruit: vt dũ ſacerdos intus cum odore incenſi Deo offert vota populi, & populus ipſe foris pro ſalute ſua Deo ſupplicat, tunc ſacerdos intus in ſecreto cordis de natiuitate præcurſoris domini & ſalute populi, ſecreta conſilij Dei ab angelo edoctus intelligat. At Gabriel archangelus legationis huiuſmodi peritiſsimus, à dextris altaris incenſi aſtat, quaſi poſitione ſua clamans, quia dextera ſint, quæ nũtiat. Pulchrè à dextris altaris incenſi: quia exauditam eſſe indicat per ſacerdotem orationẽ populi. Pulchrè inquam à dextris altaris incenſi: quia fortitudinem annuntiat dexteræ Dei. Qua viſione ſacerdos Deo deuotus, diuinis totus intentus, eò magis quia angelica perterritus, tacita ſecum cogitatione æſtuat: quis ſit, vnde aſsit, quid ſibi velit, ſecum mirans. Non hominẽ credit: qui in tempore illo & in ſecreto illo; in horá ſcilicet incenſi,

 & in-

& intra secretum veli, subitò se sanctis ingesserit. Eò magis miratur, eò magis trepidat: & diuinum aliquid esse credens, reuerentiamq; diuinis exhibens, reuerenter expectat: donec ipse, qui venerat, aduentus sui caussam aperiat. Ne timeas, inquit, benignus ille trepidantium consolator, ne timeas: quia ad nostrum ingressum timere eos non conuenit, qui hostiam laudis in odorem suauitatis Deo offerunt. Ne timeas, quia tristia non sunt, quæ nuntio: grata sunt, iocũda sunt, & plena gaudio. Exaudita est oratio tua: tanquã pro salute populi, tanquam pro redẽptione totius mundi, Deo gratanter oblata. Exaudita est oratio tua: eius meritò iam accepta, qui futurus est sacerdos & hostia. Exaudita est oratio tua: & Elizabeth vxor tua pariet tibi filium, non filium tantum carnis, sed & repromissionis: non naturæ, sed gratiæ: quia lippientis Lyæ vtero, partu sex filiorum effœtó, tempus iam

instat, quo Rachel magis dilecta, gratia fœcundata, filios dexteræ parere iam incipiat. Et vt cuncta te edoceam, Ioannes vocabitur: quia magnæ gratiæ, magni apud Deum meriti habebitur. Magnus enim erit coram domino: in opus magnum iam præelectus, in opus magnum postea assumēdus à domino. Magnus erit: quia præco illius erit, cuius magnitudinis non est finis. Magnus erit: quia Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris. Spiritusancto matris adhuc ex vtero replebitur: cuius potentia in vtero creabitur. Nam cum in patre generandi, in matre pariendi officium iam sit emortuum, cuius hoc, nisi Spiritusancti est donum? A Spiritusancto replebitur, Spiritussancti suauitate pascetur: ideoq; nec immundo vescetur, nec vino, aut sicera potabitur. Qui enim palato cordis, quàm suauis est dominus gustat, exteriores sapores non magnopere curat: qui verò ab interiori dul

 cedine

cedine ieiunat, porcorum siliquis inhiat. Et multi in natiuitate eius gaudebunt, quia gaudium suum mundo annunciabit. Multi in natiuitate eius gaudebunt; sed post eum venturus est, de cuius natiuitate cœlestia simul & terrena exultabunt. His angelicæ assertionis oraculis sacerdos incredulus, & cum sacerdote suo perfidus ille populus, silentio plectitur: donec pugillari fidei nomen Ioannis scribat, & in fine mũdi de corde eius perfidiæ ablato velamine, tempus gratiæ iam penè præteriisse, ac diem iudicii instare ex scripturis sanctis intelligat: ac veræ fidei confessione, cum officio linguæ mereatur & donum prophetiæ. Interea Zacharia iusta incredulitatis suæ pœna multato, non tardat diuina promissio: concipit Elizabeth; concepisse se miratur, ac stupet: quid nouitatis, quid miraculi, secum agatur nondum intelligens. Occultat se anus pudibunda, cælare contendit Dei magnalia:

gnalia: ignorans, quàm celebris mundo futurus esset, qui nasciturus erat. Adest festina deuota virgo, adest Maria de conceptu Elizabeth edocta ab angelo: & illud Sapientis, Quātò magnus es, humilia te in omnibus, secum fortè reuoluens, cognatam cum festinatione visitat, & matrem serui ipsa domini mater, officiosa cum deuotione prima salutat, vbique palmam præferens, sicut virginitatis, ita & humilitatis. Eia nunc discussa crassa nube, intende si potes ipsum purissimum splendorē gratiæ, & commodata acie aquilæ diligens speculator diligenter speculare. Sed fortassis dices. Quid ad me ista? Quid ad iniquum iustitia? Quid ad peccatorem sanctorum merita? Quid ad humilitatē serui, insignia domini? Quid demum ad hominem, magnalia Dei? Multum planè: Nempe vt seruum gloria sua indueret, habitū serui dominus induit: & quod in assumpto homine Deus egit, ho-
 mini

mini contulit. Consolare ergo, ô homo, consolare, & hanc quoque gratiam ex domini tui benignitate tuam esse præsume: & vltimũ quoq; membrum cum capite suo glorificandum indubitanter crede. Audita salutatione matris domini, repleta est spiritu domini, ancilla domini: & quia magnam per spiritum gratiã agnouit, magna voce, quia magna fide, exclamauit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Benedicta tu in mulieribus, quæ priuilegium huius benedictionis sola præ cunctis meruisti mulieribus. Benedictus fructus ventris tui: ex quo conficitur panis cœli. Benedictus fructus vẽtris tui: cuius suauitate, pellitur amarissima fames sæculi. Benedictus fructus ventris tui: sine quo nec in cœlo viuunt angeli. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Vnde hoc indignæ ancillulæ: vt digna habeatur visitatione tantæ dominæ? Vnde

hoc vxori militis, vt à matre visitetur Imperatoris? Ecce enim vt vox salutatiõis tuæ auribus meis insonuit, infans in vtero meo præ gaudio exultauit. O gratia, ô miraculum. Imperatrix ancillam visitat: Imperator militem lætificat. Domina famulam officio salutationis honorat, dominus seruum spiritu prophetali donat. Mater iudicis se ancillæ obsequẽdo submittit; iudex præconem dato mãdato ante faciem suam præmittit. Ancilla verò dominam debita cũ veneratione excipit, & quantò benigniorem experitur, plus diligit. Non superbit, non inflatur, vt illa Agar: nec ceruicem erigit: sed de officio gratias agens, aduentu dominæ suæ se indignam asserit. Et quia matri domini sui se humiliter sternit: pro honore matri delato, à filio spiritum prophetiæ dono accipit. Nec paruulus in vtero cessat ab officio; sed & ipse dominum suum adesse sentiens, tripudiat gaudio. Maternos vultus nõ-

dum agnoscit, & virgineo clausum vtero, dominum suum recognoscit. Agnoscit seruus dominum, miles regem, præco iudicē: & quia videt iudicem iam iam incipientem ingredi, qua interim potest voce, exultatione videlicet gaudij, mundo inclamat aduentū iudicis sui. O nouitas, ô miraculum, ô pulcherrimum & theatro mundi incognitum spectaculum. Paruuli nostri in vtero ludo suo sibi inuicem alludunt: sed non sicut Ismael Isaac, alter alteri illudit. Alludit benignissimus dominus deuoto famulo, gratiam infundendo: alludit humilis seruulus pio domino, quas interim potest gratias referendo. Alludit dominus seruo, aduentū suum manifestando: alludit seruus domino, aduentum ipsius gestu corporis prophetando. Ecce paruuli nostri, sicut illi in vtero Rebeccæ cōtendunt: sed non vt alter alterum supplantet, sed vt alter alterū mūdo commendet. Cōmendat Christus

stus Ioannem, tanquã fidelissimũ famulum: commendat Ioannes Christum mundo, tanquã agnũ Dei, qui tollit peccata mundi. Cõmendat Christus Ioannem dicẽs, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: cõmendat Ioannes Christum dicẽs, qui post me venit ante me factus est: cuius non sum dignus corrigiam calciamenti soluere. Hæc amica mutuæ commendationis officia præludunt in vtero paruulorum gaudia: dum & serui dominus cõgaudet sanctitati, & ille exultat se dignum inuentum vocari seruũ sanctorum sancti. Hæc est illa mira & seculis omnibus inaudita gratia: quã neque sensu concipiã, neq; lingua effari queã. Mira gratia: quia qui vita mundi mũdum liberè fruuntur, libertatem ac vitam mundi pariter operantur, alter gestu prophetando, alter gratia viuificando. Mira, inquam, gratia: quia qui sibi nõdum prodesse possunt, iã mundo consulunt. His

itaque de exultatione paruulorũ consideratis, quia superius de Elizabeth quantũ exultauerit, quomodo gloriosæ matri ac fructui ventris eius benedixerit, paucis egimus: nunc iam de matris domini gaudio, laude, & cãtico, quæ filius eius reuelare dignabitur cõsideremus. Inueniuntur autem diuersa in scripturis sanctis cantica, pro rerum gestarum magnitudine, aut mysteriorum grauitate, à se inuicem distantia: quorum omnium rationem non est paruitatis meæ aut intelligere, aut exponere. Inuenitur enim in Exodo canticum à filijs Israël Maria cũ tympano præcinente pro submerso Pharaone Deo decantatum: quod & omnium, vt arbitror, canticorũ inuenitur primum. Prima enim nobis Deo pugnãte pro nobis de Pharaone conceditur victoria: quando in baptismo cuius mare illud figura erat, totum regnum peccati cum diabolo rege suo destruitur, vt ne vnus quidem Ægyptio-

ptiorum residuus sit, qui populũ Dei à tergo insecutus sit. Et hoc notandum in Pharaonis submersione, amatoribus gratiæ, quòd populus Dei immanissime illi beluæ atq; omni humanæ virtuti inexpugnabili, nec occurrit, nec cõgreditur: sed sola Dei gratia fortis ille armatus, omnia sua in pace eo vsq; possidens, populo tantum spectante submergitur. Est & aliud in libro Iudicum pro interfecto Sisara Deboræ canticũ, quem aduersariam aliquam potestatẽ intelligimus, quæ & ipsa populum Dei premit ac persequitur: & de potestate Pharaonis dextera Dei liberatis, iterum atq; iterũ tentat peccati imponere tributũ. Est & aliud in libro Regum Annæ nostrę, id est, gratię canticum, quę oratione ad Deum non pro morte inimicorum, sed pro fructu vẽtris sui fusa & exaudita, hostiam laudis Deo offerens, canticũ exultationis edidit: & vnius filij dignitatę super numerosam æmulæ

sua

suæ sobolem gratia Dei se esse dilatatam, gloriabunda cecinit. Sed quia propositum mihi non est omnia veteris historiæ nunc cantica reuoluere, veniam ad illud Salomonis in canticis famosissimũ, & propter quandam, imo magnã sui excellentiam non solum canticum, sed & canticum canticorũ appellatum: vbi nullus de hoste metus, de concluso vtero dolor nullus: vbi nulla sterili permanente, omnes de lauacro ascendunt cum gemellis fœtibus, vbi à filiabus Hierusalem dulcibus modulis theoricum illud sponsi & sponsæ decantatur epithalamium. His & alijs omnibus diuinis ac mystìcis canticis, vnum illud ac speciale Mariæ canticum, quod de primitijs ventris sui domino obtulit, qui benedictionem dedit, præferendum cẽseo, nec fallor iudicio: quia sicut fructus ventris Mariæ inter omnes fructus principatum obtinet: ita & canticum Mariȩ inter omnia cantica primam æquo

iure sedem possidet. Illa enim horum figura erât, atq; veritati, quæ in Euangelio loquitur, Ego sum veritas, seruiebant: & multò maiore gaudio perfruitur sponsa nostra dilectum amplexans atq; deosculans, & amatoria illa, quæ sensus atq; affectus hominis effugiunt, amicis auribus decantans, quàm illa Salomonis desiderio æstuans, atq; moræ impatiens, præ impatiētia amoris, Osculetur me osculo oris sui exclamans. His in commendationem cantici gloriosæ Virginis prælibatis, aurē cordis obstrepenti mundo instar aspidis obturemus: & quomodo tympanistria nostra de supernis concrepet, diligentius auscultemus. Celebrato itaq; de aduentū matris domini tātò gaudio, quātum illi nouerūt qui interesse meruerunt: beata mater, pręsentia diuinitatis filij tota perfusa, magna videns, magna sentiens; Magnificat anima mea dominū, magno cordis iubilo decantat. Magna

 sunt,

sunt, mira sunt, diuina sunt quæ geruntur: & in valle lachrymarũ angelorum gaudia, celebrantur. In angustia vnius vteri latet, qui cœlum continet: & qui omnia nutu portat, vnius puellæ venter baiulat. Ad hæc tanta dona, tam immensa beneficia digna laude prædicanda, quæ lingua carnis sufficiat? Quis sensus ea comprehendat? Imbecillitas carnis tantæ maiestatis pondus non sustinet, sensus deficit, lingua non sufficit. Magnificet ergo anima mea dominum: nõ quò vel ipsa sufficiat, sed vt digniorem aliquam gratiarum actionem tanquam conditione carne dignior, in excessu sui inueniat. Labia dolosa in corde & corde dolum perficiunt: quãdo aliud lingua sonat, aliud cor desiderat. Qui autẽ in laude Dei vel de laude Dei aliud quidlibet quàm Deũ quærit, anima eius dominum nõ magnificat: sed quod in corde suo magni facit, quod magis quàm Deum diligit, illud potius magnificat.

ficat. Sed beata mater, quia amori dilecti filij nihil creaturarũ præferre poterat: pro incomparabili illo dono singulariter sibi attributo, sicut ex lege didicerat, ex totò corde, & ex tota anima, & ex omni mente sua dominum magnificat. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Meritò spiritus eius in Deo fiducialiter exultat: cuius anima dominum magnificat. Alius in honoribus, alius in diuitijs, alius in filijs, iste isto, ille illo modo exultat: Mariæ spiritus in Deo tantùm exultat. Meritò sic magnificat, meritò sic exultat: quæ humilitatem suam à Deo respectam, & ex ancilla in maternæ dignitatis gloriam humili se assertione assumptam pronunciat. Respexit, inquit, humilitatem ancillę suæ: ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia humilem me vidit, gloriosam me fecit: quia in oculis meis humilis fui, oculis ipsius complacui. Humilitas enim decor est animę, elegantia formę:
decus

decus virginis, custos pudoris. Humilitas faciem ornat, vitam commendat, sensus illustrat, actus cōseruat. Hanc in Maria dominus respexit, hanc probauit, hác adamauit: hanc in Maria tanta mercede donauit, vt nulla generatio prætereat, quæ Mariæ non benedicat. Generatio præterit & generatio aduenit: laus Mariæ nulla vnquã generatione deficit. Laus Mariæ fons est indeficiens: qui quantò lõgius extenditur, tãtò amplius impletur, & quantò amplius impletur, tantò latius dilatatur. Iure ergo Mariæ omnis generatio benedicit: per quam omnis generatio benedictionem promeruit. Beata est enim, non solum generali, cum cæteris electis beatitudine: sed & speciali præ cunctis mortalibus munere. Iure, inquã, Mariæ omnis generatio benedicit: quia magna & valde magna cum ea fecit qui potens est facere quæcunque voluerit. Fecit, inquit, mihi magna, qui potens est: & sanctum no

men eius. Et vide quomodo mater gratiæ, opus gratiæ totum aſſcribat gratiæ. Non ait, fecit mihi magna, quia virgo ſum, quia ſancta, quia digna ſum: ſed quia potẽs eſt, quia ſanctus, quia miſericors eſt: Quia potẽs eſt, magna potẽter peragit: quia ſanctus eſt, ſanctitatẽ diligit, ſanctitatẽ reſtituit: quia miſericors eſt, miſericorditer ignoſcit. Quia potẽs eſt, poteſt virgini & matris conferre honorẽ: & virginitatis cõſeruare pudorem. Quia potens & ſanctus eſt, poteſt pellem Æthiopis immutare: & natiua nigredine omnipotente manu deterſa, ſuper niuem dealbare. Quia potens eſt, fortem alligabit: quia ſanctus eſt, inquinatos ſanctificabit: quia miſericors eſt, latroni quoq; paradiſi ianuam reſerabit. Neque enim in infirmitate mea, virtus eius infirmabitur: nec in ſimilitudine carnis peccati, ſanctitas ipſius inquinabitur: nec in erogando miſericordiam, iuſtitiæ obliuiſcetur cenſuram. Miſericor

dia

dia nanque ipsius in progenies & progenies, timentibus eum: non desperantibus, non contemnentibus, non subsannantibus, nō peccata peccatis cumulantibus: & gehennæ flamma de die in diem magis ac magis sibi inflammantibus. Ideo & Dominus vt misericordiā subroget, peccatoribus pœnitentiam suadet: & quos blādicijs trahere non potest, terroribus pulsat: vt quos amor promissi regni non emollit, vel malleus timoris de metu gehennæ conterat. Mater ergo misericordiæ ægro mundo salubriter consulēs, postquam olei lenitatem ad mitigandum dolorem vulneribus infudit, vini quoque mordacitatem ad consumendam putredinem miscuit, atque dulcedinem misericordiæ, timoris amaritudine temperauit: vt nec timor in desperationē premat, nec misericordia in libertatē peccādi extollat. Misericordia, inquit, eius in progenies & progenies timentibus eum. Sed filia Da-

uid à patre suo edocta, misericordiam & iudicium domino decantare: vbi in consolationem humilium, misericordiam domino cecinit, iudicij quoque ad terrẽdum superbos meminit. *Fecit potentiã in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.* Hoc est brachium illud excelsum, in quo Deus pater semper pugnat; in quo semper gloriosè triumphat. Hæc manus illa extenta, quæ in prophetis legitur, quæ ad comminandum virga paruulis adhuc suspẽditur: quæ in fine mundi super Assur, id est, diabolum ac sequaces eius, nulla vnquam manu, nullius miseratione, nullius vnquã auxilio subleuanda, Isaia teste fundabitur. Heu quàm graui, heu quàm immobili tunc super impios mole fundabitur: quæ quia, modo pietate alleuiante leuis sentitur, facilè contẽnitur. Tunc superbia, quæ modo cœlum vertice pulsat, de sede altitudinis suæ in profundum inferni præcipitabitur; tunc grata illa

 Deo

Deo humilitas, quæ modo vti infirma humi repit, vsque ad consessum dexteræ Dei exaltabitur. Deposuit enim de sede potentes, & exaltauit humiles. Quę licet generaliter possint de superbis omnibus interpretari, tamen & super Iudæis, de obseruatione legis superbientibus, ac de nobilitate generis Abrahæ gloriantibus, possunt intelligi: qui cum suam, quæ ex lege est iustitiam statuere volunt, iustitiæ Dei, quæ est in Christo Iesu subijci nolunt. Reputatus est enim carmelus in saltum, & saltus in carmelum, reprobata perfidia Iudæorum & electa fide gentium: & deserta synagogæ in vbertatem versa, aduenæ comedunt Ecclesiæ. Esuriens ergo gentium populus bonis impletur: & diues quondam Iudæorum populus, inanis dimittitur. Suscepit enim Israël puerum suum: & latissimus ille misericordiæ Dei sinus collegit multitudinē gentium. Ipse est enim verè Israël, qui oculis

fidei Deum contuetur: qui in fide non claudicat, qui firmo gressu, rectoq; post dominum itinere ingreditur. Israël enim non solum vir videns Deũ, sed & rectus Dei rectius interpretatur. Illum autẽ Israël secundum carnem, latitudo finus Dei non colligit, qui dignitatẽ primogenitorum suorũ vili lẽticula vendidit: qui occidentẽ sequens literam, viuificantem spiritum non requirit. Sed sicut ille Israël secundum carnem, meritò perfidiæ iustitia dictãte expulsus: ita noster Israël sola manu gratiæ Dei in locum illius est introductus. Recordatus est enim misericordiæ suæ: sicut locutus est ad patres nostros Abraham, & semini eius in secula. Locutus est enim Deus ad Abraham, quòd Israël puerum suum susciperet: cum semen illius stellis cœli coæquandũ prædiceret. Locutus est idipsum ad Abraham: quando ei benedicẽdas esse in semine suo omnes gentes repromisit. Locutus est item

ad Dauid: quando ei de fructu vẽtris sui super sedem suam sessurũ esse prædixit: quem placito in tẽpore, speciali adoptione sibi in filium assumeret, quem ante omnia tempora coæqualem sibi genuisset. Similiter & ad alios patres nostros locutus est: quãdo in oblatione Isaac, in venditione Ioseph, & alijs innumeris huiusmodi figuris, incarnationis suæ & redemptionis humanæ mysteria figurauit. Hæc de nobili illo glorio‑sæ virginis cantico dixisse sufficiat: non pro cantici dignitate, sed pro sensus nostri tenuitate. Hoc canticum tam dulce, tam suaue, tamq; omni spirituali iocunditate refertum, sancta mater Ecclesia degustauit, atq; tam celebre instituit: vt nulla per omne hoc seculum iam dies decurrat, quo non illud vespertina laude decantet: ad laudem gloriosæ matris, ac gloriosissimi filij eius domini nostri Iesu Christi: qui viuit & regnat per omnia secula seculorũ, Amen.

PRÆFATIO IN TOMUM OCTAVUM.

Magna, et magnifica gratiæ Dei dona iussu vestro, pater veneräde obtuso exarans stilo, per singula pene verba ad eandem semper respiro gratiam: vt inolita bonitate, per linguam ineruditam reuelare dignetur amatoribus suis ipsa seipsam. Nescio autem quomodo eam amabilius commendem, quàm, vt mira illa charitatis Christi præconia commemorem: quæ in hominis assumptione, pro hominum redemptione, vel vt Deus potenter egit, vel vt homo dignanter pertulit. Quorum omnium multitudinem quisquis ad integrũ nosse desiderat, sanctorum Euangeliorum atque Apostolicæ bibliothecæ volumina reuoluat: nobis propositum est in ornamentum coronulæ nostræ pauca de multis deflorare. Ipsa autẽ pauca, quæ insero, non qua decet, sed qua

noui varietate distinguo, lectorem humiliter obsecrans, vt sudori meo ignoscat: qui cum ipse balbutiam, cogor vt alios de gratia Dei loqui doceam. Sed cœpta prosequamur.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus VIII.

INstante iam plenitudine tẽporis, & nocte illa, quæ omnes ab initio dies illustrat, promissus legalibus cærimonijs, promissus & prophetarũ oraculis, spõsus Ecclesiæ de thalamo suo egreditur: Christus de Maria nascitur. In via, via nascitur, decor animarum pannis inuoluitur: locus saluatori in diuersorio synagogæ non inuenitur, pabulum vitæ in præsepi Ecclesiæ recõditur: vt quia misericordiam suam multiplicauerat, homines & iumenta

ad vitam enutriat. Cōgruus profectò mysterio locus, vt in præsepe reclinaretur, qui panis erat viuus. Ad consueta pręsepia animalia fessa recurrunt, debita labori stipendia requirunt, vt largitate domini refecta, rursum se vsui procuratoris sui officiosa vicissitudine impendant. Ecce paruulus noster laborantes refecturus in præsepis sui medio est positus: & quia magister de cœlo aduenerat, in præsepi sibi cathedram collocat, & qui nondum, vt paruulus voce potest, iam quasi vagitu clamat. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos. Sed ne vel ipsum tempus infantiæ à gratia ociosū pertransiret auctori gratiæ, iuxta oraculum propheticum & nominis sui præsagium, adhuc quasi sui impotens, principi mundi bellum indicit: ac magis radiāte stella ad agnitionem veri luminis perductis, fortis illius, qui eo vsq; atriū suum in pace possederat, veloci-

ter ſpolia detrahit. Iſte eſt enim bellator ille egregius, qui Iſaia vaticinante de propheti ſſa, id eſt, de intemerata, ſemperq́ꝫ virgine Maria naſciturus prædicitur: cui à propheta, accelera, ſpolia, detrahere, feſtina prædari, præſagio futuri nomen imponitur. Multum enim bellator iſte accelerat, multũ feſtinat: qui in cunis vagiens, arma robuſtorum, imò robuſtorũ robuſtiſsima corripit, bellum nõ cuilibet gregario, ſed ipſe ſpiritualium nequitiarum principi indicit: ac ducibus exercitus eius ſolo lumine aduentus ſui nunciò territis, dũ magos in caſtris ſuis militare imperat, electis tyrannum armis ſpoliat. Magna, & incomparabiliter magna iſta eſt gratia perdito homini ac nihil niſi ſuppliciũ meritò gratis præſtita: vt paruulo vagienti cœlum in ſtella ſeruiat, laudes angeli concinant: & venenatiſsimũ caput, quod primi hominis calcaneum dente vipereo perfoderat, pes ſibiipſi adhuc inualidus

ualidus conterat. Magna planè ac condigna præconiorũ laude prosequenda & illa fuisset gratia, si in forma Dei manens, serpentinum caput maiestatis suæ pede contriuisset, ac de spiris illius colligatũ hominem absoluisset. Illam autẽ, illam inquam, quis vel dignè miretur gratiam: quòd immensa illa bonitas dignata est miseriæ nostræ non solum tam piè compati, sed humanitate nostra assumpta, miseriam quoq; nostram & ipsa pati? Quis tam gloriosam dignè stupeat victoriam: in qua rex noster de antiquo illo & inueterato dierum malorum principe, non in maiestate sua, sed in infirmitate nostra tã gloriosè triumphat, vt adhuc pannis inuolutus, non iam extremos, sed primos exercitus sui duces captiuos trahat? Hæc tã insignis regis nostri victoria: hostis confusio, nostra est gloria. Ne enim de hominis deiectione tumidus ille conditori eius insultet: in eodem; quem vicerat, victũ se

dolet. His interim de primitijs gratiæ in primitias gentium magos effuse prælibatis, ad incunabula regis nostri articulum reflectamus: & quomodo Iudaicum quoque vellus pastor bonus gratiæ suæ rore infuderit, videamus. Pastoribus gregi suo pastorali solicitudine inuigilantibus, angelus angelica claritate choruscus astat, saluatorem mundi natũ annunciat, & quia omni populo antiquæ sententiæ abolita tristitia, æternæ lætitiæ auctor futurus sit, insinuat: Annuncio inquit vobis gaudium magnum, quod erit omni populo quia natus est nobis hodie Saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. Dignũ planè tanti regis ortu præconium: vt mœrẽti populo & Babyloniæ atq; Romanæ seruitutis iugo attrito, mox in ortu regis sui pax prædicetur & gaudiũ. Tales sunt fructus gratiæ, talia de radice illa diuina pullulant germina: exorta nobis à Deo patre in

Chri-

Christo gratia, & pacis simul oritur abundantia. Nato enim principe pacis, paries inimicitiarũ soluitur, & auctor seditionis vinctus trahitur: & captiuitas ad regis sui soluta imperium, potestate accepta, tumidam superbi illius ceruicem super altitudinem nubium se extollentem, libero iã pede calcat, atque redemptori suo gratulabunda decantat: Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. Et miranda in hoc quoque Iesu Christi domini gratia; quòd non Herodi, non principibus sacerdotum, sed pastoribus, hominibus rusticanis, sed simplicibus, sed iustis, primum nuncianda cen fuit noua natiuitatis suæ gaudia. Sicut enim de pauperibus nasci voluit, ita & pauperibus natiuitatis suæ gaudia primum innotescere dignum duxit. Luca autem attestante didicimus, quia cœpit Iesus facere & docere. Qui ergo primum facere, & sic docere venerat: quam docturus erat, primo in

seipso humilitatis atque paupertatis formam exprimebat. De pauperibus itaque nasci voluit, & signū natiuitati suæ hospitiolum præiudit: & quia in perfidia Iudæorum vbi caput reclinaret non inuenit, ad desertum gentium, à lege & testamento, à notitia & cultu Dei alienum, transiuit. Hæc atque huiusmodi diuinæ pietatis opera, nō tui meriti ô homo: sed gratiæ Dei sunt insignia. Quæ tantò tibi carius amplectenda, atque ideo deuotius est semper veneranda: quo & gratis omnia præstitit, & mutuum nihil exigit. Nam quòd obsequium à te quasi necessarium districtè videtur exigere: & hoc ipsum inenarrabilis est gratiæ. Quid enim summæ illi beatitudini, quæ augmentum non capit, & defectum nón nouit contuleris: si obsequiū & honorem detuleris? Quid autē detraxeris, si non obtuleris? Tibi ergo præstat, quòd vt seruias, imperat: vt ex deuotionis tuæ meritò quasi iustè cogatur immensa il-

la pietas, ęterno fideliter obsequē
tem remunerare præmio. Dignū
est etiam vt athletas gloriosissi-
mos regi suo coætaneos, silentio
non prætercam: qui & inaudito
pugnandi modo decertant, & no
uo vincendi genere triumphāt. In
quibus cùm nec ætas nosse bellan
di studium, nec victoriæ poterat
voluntas affectasse brauium: sola
in his hostem expugnat gratia, so
la mœretur palmam innocentia.
Dico autem beatos illos ac verè
innocentes, qui per Christi gra-
tiam, martyrij prius adepti sunt
gloriam: quàm possent nosse mar
tyrij causam. Fœlices paruuli: qui
nomen Christi meruerunt, ante
sanguine quàm lingua confiteri.
Fœlices paruuli: qui de stadio mū
di meruerunt ante ad regnum vi-
ctores ingredi, quàm scirent cum
hoste congredi. Beati martyres:
qui niuea innocentiæ stola candē
tes, atq; roseo cruore vernantes,
mœrentur sequi, quocunq; ierit,
agnum Dei. Ipse enim fuit eis cau

sa pœnę: ipse est & corona glorię. Audiens enim natum Christum Herodes cruentus carnifex, audiens eum & Iudæorum regē futurum, turbatur: atq; impię mentis furijs agitatur, tremit, pallescit: metu concutitur, animo dissoluitur. Nomen regis expauescit: quia regnandi modum non intelligit. Regnum quippe Iudæorum nec nobilitate obtinuerat, nec probitate meruerat: sed nobile illud regnum regiæ stirpi Iudæ, patriarchæ Iacob vaticinio debitum tyrannide inuaserat, crudelitate retinebat. Nato ergo rege iustitiæ, iniustitia tremit, regnatura pietate, crudelitas fremit. Sed cur impiè sęuis? Quid liuore torqueris? Cur aduentum saluatoris formidas? Quid ad nomen mitissimi atque humilimi regis trepidas? Non venit vt temporalia tollat, qui æterna militibus suis stipēdia erogat. Terreno regno non indiget: qui cœlo præsidet. Depone ergo inanem formidinem, exagitatam cō
pone

pone mentem: & vt sub eo fœlicius regnes, fideliter perage, quod simulas, regem velis, nolis tuum, subiecta ceruice adorans. At dolosa vulpes, intra tenebrosas perfidæ mentis latebras, interim se cælat, lætitiam vultu simulat, corde dolos fabricat, & adoratum ire se spondens, inuentum necare parat. Sed frustra tentat sapientiæ Dei humanæ mentis malicia illudere: sicut & frustra nititur in petræ duricia lubricus coluber mollitractu vestigia figere. Nam dominus, qui aliud natiuitati, aliud passioni suę congruum vtriq; mysterio tempus præscripserat, non dedignatur in Ægyptum alienis manibus tolli: qui passus est proprias manus cruci configi, non tam Herodem fugiens, quam mysterium peragens. Significabat enim iam tunc, nomen suum à principibus sacerdotum, & conclamantis populi insania, rege suo videlicet diabolo instigante, de Iudæa effugandum, & in fines gentium

ore Apostolico deportandum. At cruenta belua, torridis faucibus sanguinis auida, dum illudere putaret illusa, quia nati regis guttur ex voto inuadere non potuit, in innoxiū paruulorum exercitum rabiem effudit; vt, dum coætaneos regi suo paruulos strāgulat, prostrato toto exercitu, is qui solus vel maxime appetitur, furētis bestię morsum non euadat. Sternūtur ergo gladijs carnificum corpora paruulorum, sed deportantur ad æthera manibus angelorum. Sæuit in terra atrocissimus carnifex: sed coronat in cœlo serenissimus iudex. Verè fœlices, verè beati: qui ante meruerunt vita æterna, quàm pręsenti perfrui: quibus vitæ præsentis ingressus, fuit ad æternam trāsitus. Libet in hac sanctorum paruulorum tam magna gloria, gratiæ largitoris contemplari magnitudinem: in quibus cum imbecilla & immatura ætas, nec mortis timere suppliciū, nec fidei nosset sperare præmiū,

pro ſe tamē paſsis nō patitur mar tyrij gloriam, & mercedis minui plenitudinem: quia & in matura ætate, teſtante beato Hieronymo, cauſa, non pœna facit martyrem. Simili modo & in nobis natum Chriſtum, qui in Herode præſidebat, diabolus perſequitur: ſi fortè poſsit eum, dum adhuc paruulus eſt in nobis, dolo perimere, noſq; ſub antiquo dominationis ſuæ iugo, captiuos retinere. Natô enim in nobis Chriſtô, & ad virile vſq; robur perducto, omnia in templo cordis noſtri Ægypti idola corruunt: regnumq; peccati, & vniuerſa, in quibus diabolus regnat cōfuſionis opera, pariter intereunt. Hoc ſciēs, hoc præcauēs, ſæuit, fremit, & tanquam leo rugiens circuit: & vt incautos ſupplantet, ſe in angelum lucis tranſfigurat, ac natum regem adoraturum ſe ſimulat, oram calicis melle liniens, & venenum in fundo cælans. Nobis enim quieſcentibus, & viam domini ſecuro pede in-

gre-

gredientibus, velut angelum lucis callidus insidiator à dextris se ingerit, atque alia pro alijs fraudisque suæ commenta suggerit: nihil emolumenti in loco nostro, & ex his, quæ conquirere agimus, plurimumque detrimenti ex societate et negligentia eorum, cum quibus viuimus, contrahere. Calumniatur prælatos, immisericordes, elatos, irreligiosos, seculares, curam suam obnixè agere; aliorum negligere, lapsis manum non porrigere, infirmis neque compassionis affectum, neque consolationis opem impendere. Fratres autem aliū notat superbia, alium inuidia: hunc loquacitatis, illum arguit vanitatis, postremò rarum quempiam esse, cui tuto se possit credere. Ad illum ergo vel illum locum secedendum, vel certè cùm nusquam reperturus sit sui similes, tam boni studij, tam pij desiderij, ad remotiora, & ad solitudinem emigrandum: ibi pio desiderio ex importunitate malorum impedimentum

tum nullum incurrere, ibi quietẽ, ibi silentium, ibi cõtinuæ orationis studium, frequens ieiunium, ibi conuersationem sanctam, vitã angelicam, ibi lachrymas, & suspiria: postremò omnia ex voto succedere. Hæc & alia huiusmodi cordi nostro serpens antiquus insibilans, tentat de grege dominico incautum quemque ac simplicem abducere, vt professionis sanctæ transgressorem cùm sustentãtem non habuerit, facile possit spiris suis inuolutum deijcere: & cũ subleuantem non inuenerit, liberè deiectum suffocare. Sic sic totius doli inuentor dum quasi sancta & vtilia suadeat, Christum adorare se simulat, vt inuentum occidat: eoq; necato, regnum peccati, quod in nobis eo vsque possedit, liberius de cætero possideat. Sed licet paruulos Christi, de quibus ipse loquitur: Sinite paruulos venire ad me, carne perimat, arcẽ fidei non expugnat: & quamuis accepta potestate electos cribret, mun-

mundissima simila ad mensam superni regis transmissa, immundũ sibi furfur dolo suo ipse delusus retinet. Simile quid & de impio Pharaone legimus: quòd iusserit paruulos Hebræorum trucidari, fœminas verò, quæ virtutem bellatorum eneruant reseruari. Ait enim ad populum suum. Ecce populus filiorum Israël multus & fortior nobis est: venite sapienter opprimamus eũ, ne fortè multiplicetur. Et si ingruerit cõtra nos bellũ, addatur inimicis nostris, expugnatisq; nobis egrediatur è terra. Præcepit itaque obstetricibus Hebræorum, vt masculos interficerent, fœminas autem reseruarent: Sciebat quidem iam tunc, qui in Pharaone sæuiebat hostis antiquus, bellũ sibi ingruere, sciebat & formidabat: ideoq; ad concitandos cõtra populum Dei Ægyptiorum animos, bellum eis ab ipso inferendum, ex domestico sibi ore prophetabat. Præfigurabat autem tempus gratiæ Christi,

sti, & victoriæ populi Christiani: quando ab eo, qui in Euágelio loquitur, non veni pacem mittere, sed gladium, vbiq; terrarum bellum contra eum suscitatur, & ab ipsis paruulis, quos in flumine suffocandos censebat, quotidie tanquam inermis & inualidus Christo duce expugnatur. Additur nanque inimicis Ægyptiorum populus Hebræorum, quando in vnitate fidei populo gentium Iudæus se sociat, & communem hostē æqualibus animis, in cōmune debellant: ac Christo concedente victoriam vterq; populus de mari rubro victor ascendens, lætabundus decantat: Cantemus domino gloriosæ enim honorificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare. Vbi verò populo Dei ad terram repromissionis liber datur transitus, ibi aduersarijs insequentibus paratur interitus: & vnda, quæ viam dirigit humilium, vt superbum ascensorem pariter inuoluat, hostilium subuertit rotas cur-

curruum. Solet autem diuina miseratio tunc magis protectionis suæ impendere subsidium, cũ omne humanæ virtutis & industriæ defecerit auxilium: vt vbi sub fasce tribulationis imbecillitas humana succumbit, nõ virtutis suæ, non meriti, sed gratiæ Dei nouerit esse quòd euadit. In hoc enim vel maximè humanæ saluti benignissimus ille animarum medicus consulit, quòd interdum hominem sibi derelinquit, & qua infirmum sustentabat, manum subtrahit: vt dum non sibi dimissus labitur, quodq; sine ipso stare non possit, lapsu suo experitur, protectori suo firmius inhæreat, & ad illius laudem, cuius & dona sunt cuncta referat. Manifestè enim in Deum impius est, qui meritis suis asscribit, quod gratiæ Dei est. In his omnibus perpende ô homo, quãtas debeas liberatori tuo gratias: qui te stante, ac spectante inimicos tuos insensibili insensibiles expugnat elemento, atque hoste
tuo

tuo dextera sua prostrato, te victorem pronunciat, te victorem collaudat: & coronam capiti tuo, victoriæ signum, & premium con donat. Et vt amplius mireris & di ligas protectoris tui benignitaté, atq; potentiam: attende hostis tui immanitatem atque superbiam. Quis enim vel solo auditu imma nissimi huius non terreatur, qui fortitudinem populorũ, quasi nidum inuenisse & vniuersam terram, quasi oua derelicta tumido fastu magnifici cordis se congregasse gloriatur? Ait enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapiẽtia mea intellexi, & abstuli ter minos populorum, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublime residẽ tes, & inuenit quasi nidũ manus mea fortitudinem populorum. Et sicut colliguntur oua, quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego congregaui: & non fuit, qui moueret pennam, & aperiret os & ganniret. Quis tantam hostis

ſui fortitudinem audiat, & aures eius non tinniant? Quis alios de ſublimi corruentes videat, & ipſe in imo poſitus non contremiſcat? Quid autem throno Petri ſublimius: quid verò gradu Stephani firmius? Et tamen Iudam in Apoſtolico throno reſidentem, vnco auariciæ detrahit: Nicolaum verò in gradu Stephani ſtantem, luxuriæ illecebris illectum, ſubuertit. Quis etiam crudeliſsimi huius terrorem non ſtupeat: qui cū vniuerſam terram cōgregauerit, neminem inuentum gloriatur, qui pennam moueat, qui os aperiat & ganniat? Nec mirum. Qui enim terrena ſectatur, & terrigena eſt, & pennas animæ, viſco cupiditatis obligatas habet, cum à diabolo ad numerum perditorum congregetur, pēnam mouere & auolare nō poteſt: & à dæmone poſſeſſus, ſicut & ille in Euāgelio mutus, nec os aperire, nec captiuanti ſe libera poteſt voce contradicere. Qui verò cœleſtis eſt & aſſumptis

ptis pennis columbæ, ad cœlestia contendit, de laqueis diaboli libere euolat: & aperto ore deceptori antiquo libera voce insultat. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Quid igitur hac pugna mirabilius: & victoria ista quid gloriosius? Quando enim ex corruptionis suæ defectu inualidus homo congreditur diabolo, quid aliud dixerim, quàm vermiculũ pedem conferre cum angelo. Pulcherrimum planè, pulcherrimũ, et angelis, & hominibus de duello tam dissimili spectaculũ. Stat hostis antiquus freniens & indignans, ac rabido ore spumas contorquens, euomit minas: & quia præsente Christo virium nihil possidet, tentat vel fraude circumuenire incautum, vel terrore effugare pauidum. Mille ergo spiris inuoluitur, mille dolis instar molæ circumagitur, tantaque subtilitate ac velocitate de dolo in dolũ lubricus se colligit, vt celeritate plerunque oculos fallẽte, homo nesciat,

ſciat, coluber tortuoſus vbi inci-
piat, aut vbi deſinat. At cõtra ver-
miculus Chriſti ſub vmbra alarũ
eius ſecurus, hoſtem ſuum rabido
ſeipſum ore laniantem videt, & ri-
det: & ore tacito ac corde deuoto
cum Moyſe clamans ad dominũ,
oratione expugnat aduerſarium.
Adeſt Chriſtus ſpectator certami
nis, & protector ſui militis: quo
de cœlo præſtãte victoriam, apo-
ſtata angelo vnco ſuperbiæ in in-
fernũ detracto, vermiculus Chri-
ſti gratia ſubuehente cœleſtia cõ-
ſcendit coronandus. Tua eſt hæc
Chriſte triumphator æterne, tua
eſt hæc victoria: tibi gratiarum a-
ctio, tibi laus & gloria, qui viuis
& regnas per infinita ſecula, Amẽ.

PRÆFATIVNCVLA IN TOMVM NONVM.

NOn moleſtum debet eſſe lectori, ſi paucis pro me reſpondeam eis qui me fortè in eo reprehendendũ pu

tent.

tent, quòd cùm de Gratia Dei scribere cœperim, effuso gressu per veteris ac noui testamenti latitudinem euagatus sim. Dum enim latissimum vtriusque testamenti campum cursim transeo, pauca quæ festinanti se offerunt, diuinæ pietatis exempla cõtingo: vt ex his lector intelligat, quid de Gratia Dei, et in alijs sentiat. Pen set autem qui hæc reprehendenda putat, ex alijs alia, & ex visibilibus æstimet inuisibilia: quia color panno ligatus non eam ore laudantis gratiam obtinet, quam cum subiectis tabulis decenti varietate inductus, ipse sui nitorem oculis intuentium exhibet. Ita et ipsa, de qua loquimur Gratia, quæ sermone ineffabilis, cogitatu est incomprehensibilis, tantò legentibus plus placet: quantò ex ipsa scripturæ sanctæ serie exemplis quasi quadam pingentis manu inductis, clarius fulget. Possem quidem breuiter dicere, & quasi colorem optimũ

vili pãno stringere: quicquid in creaturis omnibus dignitatis eminet, & gratiæ, ex ipso summæ bonitatis fonte procedere. Sed mel cœlestis gratiæ, nisi per ipsa pietatis suæ opera, quasi per quædam faui sui foramina de labijs sponsæ distillet, nequaquam palato nostri cordis tam dulcem sui gustum exhibet. Igitur quod cœpimus exequamur: & accinctis lũbis quod residuum est cœpti itineris, gratia duce conficiamus.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus IX.

SVperiore tractatu cũ de sęuitia Pharaonis ageremus, trãsitum quoque filiorum Israël memorauimus: quãdo liquens elementum ad populi Dei munimentum, natura stupente, sed domino natura iubente, de-

xtra leuaq; in muri se subrexit firmamentum. Videamus nũc quomodo dux noster accinctus fortitudine aquas Iordanis, illius maris rubri, mysterium consummaturus ingreditur: & quomodo, qui in principio diuisit aquas ab aquis firmamento interposito, aquas quoq; Iordanicas sicut quondam Iosue, ita nunc spirituali ab inuicem examinatione se diuidat interposito, vt superiores aquas in muri soliditatem statuat, inferiores verò à se defluẽtes, vsq; in mare solitudinis & mare mortuum, & à vita prorsus alienum iusto iudicio perfluere sinat, quousq; penitus deficiant. Sed primũ videamus quid causæ sit, quòd aquas baptismi adire voluerit: vtrũ indigẽtia sui, an gratia nostri. Aquis sordes lauantur: & inquinata aquis mundantur. Vt quid igitur aquis lauari voluit, qui sordes nõ habuit? Quid ergo dicemus? Ociosè adijt lauacrũ, in quo inquinatum nihil erat, quod mũdare-
 tur

tur per lauacrum? Nobis itaq; baptizari voluit: nobisq; sanctificandis, sanctissimi corporis sui intinctu aquas sanctificauit. Veneno enim vipereæ persuasionis, in Adã infecta erat & inquinata omnis humana natura: nec erat aliud, quo mundari posset lauacrum, nisi baptismatis Christi sacramentum. Et quod peccato mortuum erat, non nisi per viuificatricem aquam viuificari poterat. Primũ enim quod spiraret ac viueret, attestante sacro eloquio, ex aquis prodijt, & quod viuens aqua produxit, benedictionem Dei primũ meruit. Moyses enim sacræ scriptor historiæ, cùm creationẽ cœli & terræ describeret, & sex dierum opera singulorum singillatim diligenter exprimeret, de die prima, tertia, & quarta, & vidit, inquit, Deus quod esset bonum, nec tamen aliquod collatæ benedictionis memorat sacramẽtum. De secunda verò, quæ inter aquas diuidit, non refert sermo diuinus,

quòd

quòd hoc bonum esse Deus pronunciauerit, hoc ipsum forte silentio indicans, quod quicquid vnitatem diuidit, censura diuina non approbet. De die autem quinta sic loquitur. Dixit etiam Deus. Producant aquæ reptile viuentis animæ, & volatile super terram, sub firmamento cœli, & paulò pòst. Et vidit Deus quod esset bonum, benedixitq́ eis dicens: Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris, auesq́ multiplicentur super terram. Ecce quomodo ex aquis mortuo mundo vita nascitur: & viuificato, benedictiōis Dei sanctificatio tribuitur: ac consequenter crescendi & multiplicandi gratia superimpenditur. Neque enim dextræ Dei ociosa potest esse benedictio: sed ex benedictionis Dei gratia, bonorum omniū semper exuberat copia. Ita & ante aduētum ac baptismum saluatoris, totius mundi latitudinem mors occupauerat, & vniuersos filios Adam lætalis sopor oppres-

ferat:intantum,vt nec legiſlatore inclamante, nec prophetica tuba inſonante,excitari poſſet,qui mortuus iacebat. Sed cùm videret Heliſæus noſter, neque per præmiſſum puerum, neq; per baculũ ſuperpoſitum,iacentẽ puerum exurgere, miſerandam matrem miſeratus,dignatus eſt ad iacentẽ accedere: & ad menſuram paruuli ſe contrahens, atque os ori, oculos oculis, manusq; manibus componens, diuino calore confotum,iacentem ſuſcitat, qui nullo humanę infirmitatis auxilio ſuſcitari poterat. Ecce quantum ſe verus Heliſæus,domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus, ecce quantum ſe contrahit, quando & peccati formam aſſumit, & inter peccatores peccatorum baptiſma expetit, & aquas ipſe contingens,nos abluit. Sed inter hæc & illud percunctari libet, cur omnipotens Deus peccata mundi laxaturus,hoc viſibile elementum,quaſi ad quoddam ſupplemẽtum, in opus inuiſibilis gra-

tiæ iudicauerit assumendū. Quis enim hoc vel incredulus crediderit, quòd sine ipso peccata nostra laxare omnipotens non possit? Quis autem hoc vel insanus dicere audeat, vel à DEO ociosè aliquid precipi, vel in ministerium salutis nostræ, aliquid quod non ipsi saluti cooperetur adhiberi? Assumptum est ergo vt arbitror ipsum visibile elementum, ad redēptionis nostræ sacramētum tanquam necessariū: necessariū aūt dico, nō ipsius omnipotentiæ, sed tarditati nostræ. Quî enim ea, quæ oculis cernimus, manibus attrectamus, infidelitatis nostræ errore abducti vix credimus: quando radijs inuisibilis solis irreuerberata fidei acie lippitudo nostra intēderet, nisi oculos cordis nostri ad cōtuenda inuisibilia quasi quodam collyrio visibilium, cœlestis medicus inungeret? Vnde ad prædicandum discipulos mittens aiebat: Euntes prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorū:

Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite. Doctori namq; qui ad prædicandum mittitur: curandi languores animarum cura committitur. Sed frustra medicus curam adhibet: si ęgrotus de sanitate desperet. Vt ergo peccator ad pœnitentiæ remedia indubitata fide cõfugiat, ex alienę carnis visibili curatione discat, quid de inuisibili ægritudine animæ, ab omnipotente medico sperare debeat. Similiter, & qui lætali somno peccati in mortem obdormierit, per hanc visibilẽ ad inuocationem nominis Christi corporum resuscitationẽ, discat inuisibilem quoque credere ex fide Christi animæ resurrectionem. Sed & qui se hæretici dogmatis immundo, & à seipso diuerso colore respersum dolet, dominum genu flexo adoret, & ex corporum emundatione, de recuperanda fidei puritate non desperet. Qui verò à dæmone possessus per facinora atq; flagitia præceps

agitur, si toto corde ac plena ad dominum fide conuertatur, non ambigat malignum, quamuis infestum, quamuis violentum, imperio domini de penetrali cordis sui effugandum. Sicut ergo signa atque mirabilia visibiliter fiunt, vt credantur ea, quæ videri non possunt: ita ad roborandam fidē credentium, in opus cœlestis gratiæ assumptum est ipsum quoque visibile elementum. Et valde congruit elementum mysterio: quia sicut hoc sordes corporum, ita illud remittendo peccata, sordes abluit animarum. Nostri igitur causa, vt diximus, fluenta Iordanis sanctificaturus Saluator ingreditur: vt siccatis venis peccati, decursum nostrum sisteret, & in acceptæ gratiæ dulcedine perseuerantes, nulla nos denuo tentationum violētia in mare mortuum, id est, in profundam & amarissimam vitiorum voraginem inuitos deuolueret. Qui enim post restitutam sibi à Christo libertatem,

antiquæ immundorum spirituũ sponte se mancipat seruituti: in mare solitudinis, à gratia videlicet supernæ visitationis omnimodo solitarium, & mare mortuum, anima enim, quæ peccauerit ipsa morietur, non tam hostis sui violentia impellitur, quàm propriæ cupiditatis illecebris illectus deuoluitur. Baptizato itaque domino cœlum patuit, Spiritussanctus in columba affuit, pater in voce de cœlo sonuit. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Hæc est illa baptismatis Christi gratia, hæc virtus, hæc sanctificatio, per hanc sanctæ Trinitatis fidem baptizatis tribuitur peccatorum omnium remissio. O quàm gloriosum de præsentia Patris, & filij & Spiritusſancti concilium: ô quàm lętum ipsis supernis virtutibus spectaculum. Fœlix Baptista, qui hæc videre, fœlix, qui hæc audire meruit: fœlix & ille, qui audita fideliter credit: sed fœlicior, qui semel baptismate Chri-

sti

sti lotam, à sordibus mundam de cætero seruat conscientiam. Apertum est, inquit beatus Lucas, apertum est cœlum. Et quando clausum fuit ei cœlum? Quando ei clausum fuit: sine quo necesse potuit? Quomodo se ei firmamentũ referaret: quo nisi præsidente infirmum nutaret? Nobis itaque reseratum est claue baptismatis Christi: quibus antea clausum erat vecte originalis delicti. Opportunè autem tunc cœlum apertum est: vt homo disceret, quę ei clauis cœlestia reserasset. Et descendit Spiritussanctus sicut columba in ipsum: & mansit super eum. Domestica semper auis columba spiritui, simplex simplici, sine fellis amaritudine, ipsi dulcedini: ramusculi oliuæ baiula, pacis amica, pacis nuncia. O quàm iocunda in pectore purissimo, puritatis amatori mansio. O dignatio domini & gratia, ô honor serui & gloria. O si in pectore nostro hæc auis mansuetissima requiem inueniat, quæ

lenissimo lapsu circumuolans humilem & quietum quærit, in quo requiescat. Fœlix anima, quæ peregrino Christo præbet hospitiũ. Fœlix cõscientia quæ circumuolãti & æstuãti spiritui, in vmbra pij desiderij præstat refrigerium. Sed hæc sanctorum sunt. In nostro autem pectore vtinam vel ad momentum requiem inueniat: qui stabilem & æternam mansionem non nisi in illo purissimo & affectuosissimo pectusculo domini nostri Iesu Christi aliquando inuenire potuit. Hic est enim, hic est vir ille vnus, singularis & vnus, diu expectatus, multum desideratus: cuius amore lãguentes septẽ illæ propheticæ mulieres, dilecto suo ex dilectionis nimiæ quasi impatiẽtia inclamant dicentes: Panẽ nostrum comedemus, & vestimẽtis nostris operiemur: tantummodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum. Aufer opprobriũ nostrum. Proh dolor. Qui factus erat ad factoris

sui imaginem, qui conditus ad cõ
ditoris sui honorem & gloriam:
non factoris sui imago & specu-
lum, sed viuificatoris sui peruer-
so nomine vocatur opprobrium.
Prohdolor. Quis dabit capiti
meo aquam, & oculis meis fon-
tes lachrymarum? & plorabo nõ
interfectos vnius populi, sed op-
probrium totius generis huma-
ni? In omni genere humano nul-
lus inuenitur, cuius nomen super
has mulieres dignè inuocetur:
qui mulieribus his honori sit &
gloriæ, qui auferat, imò, qui non
augeat næuum ignominiæ. Vnde
hæ septem mulieres, septem vide-
licet gratiæ spirituales, flebili vo-
ce queruntur dicentes: Panem no
strum comedemus, & vestimen-
tis nostris operiemur: tantummo
do inuocetur nomen tuum super
nos, aufer opprobrium nostrum.
Ab initio genus humanum cir-
cuiuimus, patriarchas, iustos, &
prophetas inspeximus: omnes de-
clinauerunt, simul inutiles facti
 sunt,

ſunt, non eſt qui faciat bonũ, non eſt vſque ad te vnum: in te ergo requieſcimus. Inuocetur itaq; nomen tuum ſuper nos: aufer opprobrium noſtrum. Tu es quem ſemper optauimus, tu, de quo in organis noſtris cantauimus; Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet: & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eũ ſpiritus timoris domini. Nos radicem confouimus, nos virgulam eduximus: nos parturientem adumbrauimus, nos florem produximus: iure ergo in eo requieſcimus. Hæ ſeptem mulieres, ſeptiformis eſt ſpiritus: qui diuerſis in donis diuidens ea pro arbitrio ſingulis, in ſeipſo idẽ ſemper permanet & indiuiſus. Quod verò nullo indigeat, nullus eſt fidelium, qui ambigat. Hoc ſolum poſtulat, vt inuocatio nominis Chriſti opprobrium ſuum de medio au-

ferat: vt æterni tabernaculi vasa aspersione sanguinis eius mundata, digna existant; quibus gratiarum suarum benedictionem infundat. Descendente igitur in Iordanem domino, descendit & spiritus de cœlo: & in eius pectore eo fiducialius requieuit, quo nihil in eo quod quiescentem turbet inuenit. Sed quid est quod nunc in eum descendisse cernitur: à quo ab ipsa conceptionis hora nunquam recessisse creditur? Nunquid nunc primum templum suũ visitat, quod in vtero virginali dedicauerat? Quod ergo corporali specie Spiritussanctus super baptizatum dominum apparuit, fidem nostram instruit: baptizatis videlicet in Christo cœlestia reserari, & per acceptam Spiritussancti gratiam, in filios Dei adoptari. Per spiritum enim datur peccatorum remissio, per spiritũ filiorum adoptio: ita testificante ad Romanos Apostolo: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore;
sed

sed accepistis spiritum adoptionis filiorũ: in quo clamamus, Abba pater. Ipse enim spiritus reddit testimonium spiritui nostro: quòd sumus filij Dei. Descendente itaq; Spiritu sancto, ac manente super dominum, ne imperfectum remaneret fidei nostræ sacramentum, patris quoq; adesse præsentiam, vocis auditæ indicat testimonium. Audita est enim vox paterna, & verè paterna, vox pia pietatis nuncia, quæ veterem sententiam damnaret, & nouam gratiã subrogaret. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. O nouum, ô inauditum de homine Dei patris testimonium! Multiplicata quondã malicia hominum, quando omnis caro viam suam corruperat, & cuncta cogitatio cordis omni tẽpore ad malũ intenta erat: delebo, ait Dominus, dolore cordis tactus intrinsecus, delebo hominem, quẽ creaui à facie terræ: pœnitet enim me fecisse eos. Digna qui-

quidem & iusta in reum iusti iudicis sententia: sed lugenda misero homini tam pij conditoris super conditione sua pœnitentia. Nunc autem in Iordanis alueo, hominē illum intuens, super quo diuinam prouidētiam nunquam pœnitet, blanda super eum voce insonat: eumq; tā ex amoris & sanctimoniæ quàm ex dignitatis priuilegio commendat. Commendat enim eum ex dignitate filij adorādum, ex singulari amoris sui priuilegio venerandum: atq; ex speciali sanctitate, in qua Deo patri semper bene placuit imitandum. Hic est, inquit, filius meus dilect⁹, in quo mihi bene complacui. Ecce quid nobis sacramentum baptismatis, ecce quid contulit dignitatis, gratiæ, & vtilitatis. Dignitatis, vt nos in filios Deus pater adoptet: gratiæ: vt paterna adoptatos charitate foueat atque sanctificet: vtilitatis, vt sanctificatos ita de virtute in virtutem prouehat: vt ex nobis ipse sibi semper bene compla-

ceat. Recordemur itaq; quid fuerimus, intueamur quid simus: & ex his facile colligimus, quid per gratiam Dei adepti simus. Sed vtinam vel nescire liceat, vel non iterare libeat, quod fuimus: & dignitatẽ adoptionis filiorum Dei, quã nos adeptos esse gloriamur, morum dignitate defendamus. Rebelles Deo fuimus, mandati eius præuaricatores facti sumus: & ex sententia damnationis nostræ paradisi exules constituti, hosti antiquo ludibrio habiti sumus. Et re vera quod maius poterat esse hostis antiqui ludibrium, & generis nostri improperium: quàm vt fortitudinem nostram, sicut supra memorauimus quasi nidum superba manu detraheret, nec in nobis esset qui vel pennam moueret, & aperto ore gannniret? Nec poterat semel moto pede nutabũdo gressu imbecillitas humana, in lubrico illo peccati subsistere: sed diabolo quotidie ad deteriora propellẽte, eò deuoluta est, vt insi-
piens

piens in corde ſuo non eſt Deus diceret: & ignorātiæ ſuæ tenebris obcæcatus homo, ligno & lapidi genua flecteret. Proh pudor. Rationalem hominem inſenſibili ligno ceruicem inclinare, & lapidē, qui ſe adorari neſciat, adorare. Proh pudor. Ab illo auxilium petere, qui ſibi auxiliari neſciebat: eũmq; ſuper ſtatu ſuo conſulere, qui niſi clauis cōfixus ſtare non poterat. Vbi erat tunc ô homo dignitas conditionis tuæ? Vbi ſplendor imaginis diuina tibi manu impreſſæ? Quomodo immemor factus es poteſtatis tuæ? Quomodo irrationabilibus tam degeneri ſeruitute ſubeſſe voluiſti: quibus & nobilitate conditionis & moderamine rationis dominari debueras? Quomodo, qui ad imaginem Dei factus eras, imaginem canis & ſerpentis adorabas? Tales de radice illa putrida paternæ corruptionis pullulauimus: tale lac de vbere matris gentilitatis ſuximus: ita à patre diabolo edocti

 ſumus.

ſumus. Sed vbi verum patrem au
diuimus inclamantem, Audi filia,
& vide, & inclina aurē tuā, & obli
uiſcere populum tuum, & domū
patris tui, & concupiſcet rex deco
rem tuum, vbi Deum patrem a-
gnouimus: in filios Dei adoptati
ſumus. Non improperat reuerten
tibus benigniſsimus pater ſpur-
citiam idolorum, nō ſiliquas por
corum: ſed paterna charitate cō-
motus, in amplexus ruit, & in ſi-
gnum reconciliationis, oſculum
pacis porrigit. Deputantur nobis
tanquam filijs ſeruorum miniſte-
ria: exhibentur in ornamentum
noſtrum omnia, ſtola, anulus, cal-
ciamenta, paternæ nobilitatis inſi
gnia. Priſtinæ dignitatis locus re-
ſtituitur, & pro exaltatione no-
ſtra feſtum congaudentibus ami
cis conuiuium inſtruitur. Quis tā
tæ pietatis viſcera non obſtupeſ-
cat? Quæ cordis humani duricia
hoc igne conflagrata non liqueſ-
cat? Quis enim diues ac præpotēs,
ſeruum ſuum natalibus degene-
rem,

rem,vita infamem, adoptare sibi dignetur in filium? Et quid magnum,si homo hominem,mortalis mortalem, corruptibilis corruptibilem adoptet in filium? Cùm verò Deus hominem, omnipotēs infirmum, æternus temporalē, tā degenerem, tamq; indignum adoptat in filium: quis dignè miretur,quis dignè prædicet: quis condignam adoptanti se debitæ seruitutis, ne dicam dilectionis vicissitudinē recompenset? Ego enim, vt loquar quod sentio, gratiā istā per vestigia sua anhelo persequēs cursu, apprehendere nequeo: sed quò magis, magisq; propinquo, eò clarius,quia incomprehensibilis sit aspicio. Sed & hoc considerandum in his pietatis nominibus, quòd ille summè bonus, summeq; pius, blandicijs maluerit spontaneos inuitare, quam minis ac terroribus inuitos cogere: dum se patrem, se nutritorem, se matrem,& gallinam appellat:nos filios, nos paruulos, nos pullos,

ex affectu pietatis nominans. Lo quitur quodamloco dominus ad Hierusalem: tanquam si paruulo filio blandiatur pater benignissimus. Nūquid obliuisci potest mulier infantem suum: vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Et si fieri potest, ait, vt mulier calcato iure naturæ, & neglecta pietate, ad viscera sua non moueatur, nec filio vteri sui misereatur: nullo tamē pacto fieri potest, vt ego, qui naturæ sum conditor, obliuiscar eorum, quos condidi. Inuenies & alia quā plura in scripturis sanctis his similia: quibus addiscere poteris mirum in creaturam suam pijssimi creatoris affectum. Quo circa, ô homo, tot ac tantis beneficijs, & ex ipso commonitus nomine pietatis, satage collatam tibi moribus adornare dignitatem: ne si vacua in te fuerit & ociosa, sit & infructuosa. Cōsideria diligenter quantò labore desudent homines, quātò studio,

quan-

quantò demum non ipsius vitæ tantum, sed & animæ periculo, vt temporalia adipiscantur, & peritura congregent, vbi diu permanere non possunt, nec quæ possidentur, nec qui possidet. Pudeat itaque filium regni, minoris studij in retinenda adoptionis suæ gloria inueniri: quā filiū perditionis in coaceruādis perituris, & cumulandis, sibi supplicijs semper mansuris. Pudeat eū serenissimū illum patris sui vultum vel leuiter contristare; qui in tantam dignatus est eum gloriam adoptare. Pudeat, inquam, eum incōparabiles paternę mēsæ delicias deserere; & os paterno osculo sanctificatum immundis porcorum siliquis polluere. Cogitet semper magnitudinem paternæ dilectionis: reformidet quoq;, si ingratus repertus fuerit, intolerandam seueritatem paternæ indignationis. Appendat ante oculos exigui laboris inæstimabile præmium: & econtrario momētaneæ volupta-

tis ineluctabile supplicium. Timeat tremendi iudicij futurã discussionem: in qua cùm memorata fuerint prærogatæ nobis dona pietatis, districta animaduersione exigendum est à nobis, & debitum condignæ seruitutis. Cõmemorabuntur ante tribunal iudicis dignitas conditionis, gloria diuinæ similitudinis: charitas redemptionis, effusio preciosi sanguinis: adoptio filiorum, promissa beatitudo regni cœlorum. Cõmemorabuntur & ad implendã præcepta collata subsidia: hostis imbecillitas, nostra desidia. O quãta tunc erit confusio trepidante conscientia: heu quã amara, heu quàm sera, heu quàm infructuosa tunc erit de præterito torpore pœnitentia! O si modo liceret vultum illum confusionis nostræ inspicere: ô si modo liberet districtionem illam emendatiore vita mitigare. Tunc accusante cõsciẽtia, nullus erit excusator, nũc correcta vita, nullus tunc inuenietur accu-

accuſator. Vos igitur genus electum, progenies ſancta, ſtirps regia, vt filij Dei, vt filij chariſsimi, dignè Deo, dignè tanto patre conuerſamini: vt tunc læti eum ſicut patrem excipiatis, cui nunc filiali affectu deſeruitis. Non eſt filiorũ, adueniente patre trepidare aut latebras quærere: ſed exultante ſpiritu certatim in occurſum ruere: ſingulos vt primus ipſe occurrat anhelare, cupidè amplecti, affectuoſiſsimè deoſculari: atque immenſum de dulciſsimi patris aduentu gaudiũ, occurſu, geſtu, plauſu, oſculis, atq; amplexu teſtari. Tales filios, tam pios, tam deuotos, tam ſedulos, benigniſsimus, ac ſereniſsimus pater, paterna hilaritate excipit: & in vnũ innumeros amplexum, inflexis latius vlnis colligit: dulceſq; filios ad ſacratiſsimũ pectus aſtringens, blanda manu, blãdoq; affatu demulcet. Nunc filij mei, nunc chariſsimi mei, nunc benedicti patris mei, gloria regni mei mecũ per-

fruimini: nunc adoptionis vestræ quanta sit dignitas agnoscite; & quæ flendo seminastis, gaudentes metite. Iam laboris vestri & luctus tempora cursore velocius abierunt: sed refrigerij vestri & gaudij tẽpora me manente abire non poterunt. Quia igitur hilariter impleſtis, quæ præcepi: percipite liberaliter quæ promisi. In illa die diuini vultus splendore illustratus homo, agnoscere poterit, Gratia Dei quæ & quanta circa se fuerit. Et quoniam nihil in se dignũ tanta largitate inueniet, æternas largitori gratias referet, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

PRÆFATIO IN TOMVM DECIMVM.

ARduum est atque laboriosum iter virtutum: nec facile à quoquam hominum scanditur, nisi gratia de qua loquimur, gressus ascen-

dentis

dentis dirigatur. Vnde & ego vtroque penè pede claudus, in hunc altissimũ non dicam montem, sed mõtem mõtium cõscendere iussus, difficultate rei territus, valde trepido: quia & si gloriosum est ad summa contendere, ignominiosum satis est inefficaci gressu deorsum ruere. Non est difficile per plana quemlibet incedere: vbi nec anxiè anhelat qui graditur, nec penitus conteri formidat, qui labitur. Cũ verò sicut, quod in limine libelli pendet, edictum obedientiæ continet, de sacramentis corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, iubeor disserere, cogor ipsum fidei nostræ verticem ascẽdere: quo ascensu nihil expertus sum laboriosius, nec casu quicquam periculosius. Et qui ad radicẽ montis, descensum & attactum pij medici cum leproso operior, cogor cũ Ioanne & Iacobo excelsa subito cõscendere, & squamis cæcitatis meæ nondum detractis, transfigurati do-

mini gloriam contemplari. Sed hoc solum habeo in difficultate operis huius solatium, quòd ad hoc temerario nequaquam ausu prosilui: sed impellente obedientia, necessitate compulsus sum tentare, si fortè queam inoffenso pede fidei præeuntis gratiæ vestigia sequi. Melius enim arbitratus sum quamuis infirmo gressu pedetentim progredi, quàm nec tentãdo, quæ iussa sunt, inobediẽs inueniri. Ea igitur quæ restant, ipso qui iussit opitulante aggrediamur.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus X.

DOminus noster IESVS CHRISTVS sciẽs radicem superbiæ ab humano genere, nisi per manum cœlestis agricolæ extirpari non posse, sarculo verbi vbiq; eã perse-

persequitur, ne si hæc effossa non fuerit, de veneno radicis, omnis fructus corrumpatur, & quod sana radice salubre esse poterat, corrupta, mortiferū fiat. Sciens itaque humanum animum gloriæ cupidum, & in tantum altiora se quærere, vt & ipsius Gratiæ Dei dona interdum sibi velit asscribere: noxio tumori emplastrum humilitatis imponit: humiliandum doces, qui se exaltauerit, & econtrario exaltandum, qui se humiliauerit. In tantum autem diuina beneficia ad laudem Dei censet esse referenda: vt doctrinam suam non suam esse asserat, & nihil à seipso se posse, humili assertione perhibeat. Quod si Dei virtus, & Dei sapientia doctrinæ atque operis sui gloriam Deo patri asignat: quantò magis humana imbecillitas? Si vitis radicis suæ pinguedinem irrigatori Deo tribuit: quantò magis palmites? Quid enim palmes haberet: nisi vt ita dixerim, de amplexu radicis, secreto quodam na-

turæ vtero gemmam conciperet, & vuã pareret? Ego ſum, inquit, vitis, vos palmites. Sicut palmes nõ poteſt fructũ facere, niſi mãſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me mãſeritis. Ad hoc enim cœleſtis agricola palmitem inſerit, ad hoc ſubrigit, ad hoc fodit, ad hoc colit: vt radici inhæreat, & vnum cum radice fiat: vt de radice viuat, de radice fructum afferat, & fructum, qui maneat: gloriam tamen totius fructus, vitis eſſe ſciat. Tunc enim verè viuit; quando humiliter agnoſcit, de quo viuit. Vt ergo peſsimam illam ſuperbiæ radicẽ de agro cordis noſtri pius cultor extirpet: mea, inquit, doctrina nõ eſt mea, &, non poſſum ego à me ipſo facere quicquam. Et cum Corozaim, Bethſaide, Capharnao ciuitatibus, in quibus frequẽter docuerat, & virtutes multas fecerat, obſtinatæ mentis duritiam, & incredulitatis ſuæ perfidiam exprobraſſet, Tyro & Sydoni, ac terræ Sodomorum in die iudicij remiſ-

ſius eſſe futurum pronunciás : de fide Apoſtolorum atq; credentiũ ita patrem glorificat: Confiteor tibi pater, domine cœli & terrę: qui abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater: quoniam ſic placitũ fuit ante te. Et vide, quomodo vbiq; gratiam commendet: vbique gloriam patris prædicet. Confiteor, inquit, tibi pater, dñe cœli & terræ. Nihil ſibi de fide credẽtium aſsignat, nihil de inſtitutione diſcipulorum ſibi arrogat: qui elegerat, qui vocauerat, qui inſtituerat, qui iuſtificauerat. Ipſe vaſa iræ diſcernit à vaſis miſericordiæ: ipſe alios, atq; alios, in illud, atq; illud miniſterij ſui opus diſtribuit, duodecim ſpeciali gratia eligit, quos & ſeorſum familiarius inſtruit, foris parabolas turbis proponit, domi diſcipulis propoſita diſſerit. Nec tamen quicquam horum ſibi tribuens, ſed ad gloriam patris omnia referens, pro abiectione ſuperborum atq; electione

humilium, gratias agit dicens: Cõfiteor tibi pater, domine cœli & terræ, qui abſcondiſti hęc à ſapiẽtibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Diligens lector diligẽter attende, quomodo Dei vnigenitus æterno patri coæternus, cũ quo illi vna ſubſtantia, eadem eſt gloria, vnum, idemq́ꝫ conſilium, opusq́ꝫ indiuiſum, quomodo ad ſolius patris gloriam omnia ſua referat: vt te purum hominẽ, infirmum, & impotẽtem doceat, quò tua omnía, ſi tamẽ Deo digna fuerint, referre debeas. Nec enim ait abſcõdimus hæc, & reuelauimus: ſed abſcondiſti, & reuelaſti. Ac ſi diceret: Ego vocaui, tu inſpiraſti: ego librum tenui, tu aperuiſti: ego legem propoſui, tu expoſuiſti: ego inſonui auribus, tu cordibus. O gratiá, ô pietas, ô prudentia. Sic ſic ægro ſuo pius medicus conſulit, ita humores noxios per membra diffuſos, ſalutari cathartico decoquit: vt & ipſum fontem venena manantem exſiccare contẽ-
dat,

dat, & causas atque origines morbi, quod in ipso est, de medio auferat: ne si rursus antiqua venena fons ebullire incipiat, ipse & laboris sui industriam & impēsas perdat. Ex hac ergo domini nostri cōfessiōe, amator gratiæ discat, quomodo, & cui confiteri debeat: & quantum in singulis quibusque boni inuenerit, tantam & in singulis gratiam Dei esse nouerit. Nam quanta in seipsa sit, nemo vnquā quantolibet sensus acumine inuestigare poterit, nisi qui fortè, quantus sit immensus, mēsus fuerit. Item de quinque panibus, quinque milia: & de septem, quatuor milia refecturus, accipiens panes in manibus, gratias egit: benedixit, ac fregit: & turbis erogandos discipulis tradidit. Miraculum facturus, primum quidem gratias agit de tradita sibi potestate: ac sic demum accepta potestate vtitur in miraculi exhibitione. Tāta autem post gratiarum actionē subsecuta est vbertas benedictionis, vt

de paucis panibus, tot milibus ſatiatis, fragmenta quæ ſupererant, in duodecim & ſeptem cophinos exuberarent. Et miranda in hac turbæ refectione diſpenſatio gratiæ: quomodo alij panibus hordeaceis, alij reficiantur triticeis. Sed valde plus miranda in refectione verbi, cuius typum præferebant panes illi, diuiſio gratiarũ: quomodo idem verbum pro palato & guſtu comedentium, alijs hordeum, alijs ſapiat triticũ. Eſt enim hordeum palea groſsius, guſtu auſterius, cibus ſeruorum, pabulum iumentorum: triticum verò tactu mollius, guſtu ſuauius, menſę infertur dominorum. Qui ergo adhuc ſpiritu ſeruitutis, & timore ſeruili domino ſeruiunt: guſtum hordei in verbo Dei inueniunt. Qui verò ſpiritu charitatis domino deſeruiunt, & timore caſto, qui permanet in ſeculum ſeculi, Deum diligunt, longè alium guſtum, melle & fauo dulciorem de verbo Dei eliciunt. Mira igitur & ineffa-

ineffabili verbi ſuauitate refe-
cti, duriciam hordei, & cibum ſer
uilem, tanquam liberi, tanquam
filij ac delicati, ſtomacho nauſean
te reijciunt: & deguſtatam ſemel
dulcedinem inſatiabili gutture ru
minãtes, & verbum bonum cor-
de iocundo eructantes, læti conci
nunt: Quã dulcia faucibus meis
eloquia tua domine, ſuper mel &
fauum ori meo. Eſt & aliud de
verbo Dei, quod adhuc amplius
miror, quod idem verbum quaſi
nullum interdum ſaporis ſui gu-
ſtum legenti aut pſallẽti generat:
interdum verò omnẽ mellis dul-
cedinem guſtatum ſuperat. Sæpe
namque tanta melliſluæ ſuauita-
tis abundantia exuberat, vt ani-
mæ ſitienti, atque æſtu deſiderij
ſui torridæ inſtar torrẽtis influat,
totumq; poſt ſe hominẽ pia qua-
dam violentia trahat: vt plerunq;
homo toto ad cœleſtia animo ſuſ-
penſus, atq; in obliuionem ſui à
verbo Dei abductus, nihil præter
eum cuius amore paſcitur cogi-
 tet.

stet. Tunc pallio terrenæ solicitudinis reiecto, curru cũ Helia subleuatur igneo: & in eo verè completur, quod de Enoch scribitur, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus. Qui enim alis sancti desiderij libero ad cœlestia volatu sustollitur, in fæcibus terrenis, à Deo translatus, non inuenitur: sed quò magis in purissimo æthere assuescit, eò amplius cœnosas ac fœtentes terræ paludes horrescit. Cum verò necessitate carnis more aquilæ ad terrena descẽdere cogitur, tunc verè peregrinum se esse lamentatur: tunc gemitus rumpunt, tunc suspiria pectus quatiunt, tunc lachrymarũ imbres profluunt: & defectu corruptionis suæ affectus, non tã cantat, quã gemebundus eiulat. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est anima mea. Sed quòd hac dulcedine homo pro voto non fruitur, nec semper eam in verbo Dei

inue-

inuenit, frequenter ex vicio palati interioris, & pœna præteriti tor poris accidit: nonnunquam verò ex dispensatione gratiæ Dei, mira biliter omnia dispensantis proue nit. Siquidem si pro voto semper adesset, tantò eam desiderio homo non quæreret: aut fortè, quod perniciosius est, domestica sibi præsumptione deceptus, laboris sui fructum, & non Dei donũ crederet. Nouit autẽ dominus quomodo dona sua dispẽset, quid cui & quando eroget: sicq; talentum verbi inter seruos secundum virtutem cuiusq; diuidit, vt lucro neminem vacare velit. His de panibus mysticis, pro loco & modo ingenioli nostri dissertis, ad panẽ verum qui de cœlo descendit trãseamus: ipsum totò cordis affectu obsecrantes, vt de se scribenti insolita bonitate adesse dignetur: vt ipso inspirante se digna & legentibus scribam proficua. Instituto itaq; sacrosanctę cœnæ conuiuio, vbi legalibus cæremonijs celebra

to paſcha typico, finem impoſuit, verum & æternum paſcha veri agni oblatione ſubſtituit: in cuius immolatione charitas ipſa & gratia de qua agimus, oculis noſtris quaſi viſibiliter ſe contuendã exhibuit. Maiorem enim charitatem nemo habet, quàm, vt animã ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Si autem animam ponere pro amicis, tam magna eſt charitas, vt maior eſſe non poſſet: quæ & qualis, aut quanta eſt charitas, animam ponere pro inimicis? Nam cum pro amicis anima ponitur, viciſsitudo amicitiæ redditur. Cùm verò pro inimicis anima ponitur: rectè charitas, rectè gratia vocatur. Commendat autem ſuam charitatem Deus in nobis, ait Apoſtolus: Quoniam cùm adhuc peccatores & inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Hæc eſt cõmendatio illius immenſæ, & Deo dignæ charitatis. Hæc eſt oſtenſio gratiæ inſcrutabilis, cum pro peccatoribus gratuita bonitate

Chri-

Christus moritur: cũ filius Dei o-stẽtui habetur, & iniurijs hominũ Deus exponitur. Typici itaq; agni carnibus absumptis, & legalibus, vt dixi cęremonijs consummatis, verus ipse agnus, qui tollit peccatum mundi, accepit panem in manibus: & benedicens ac frangens, discipulis in hæc verba tradidit: Accipite & comedite: hoc est corpus meum. Pastor bonus pro ouibus suis animam positurus, atque dispensationis suæ cursu expleto, ac redemptionis nostræ mysterio completo, ad patrem rediturus; quia gregi suo indissolubili vinculo charitatis connexus erat: nec præsentia corporali diu ab eo abesse poterat. Qui ergo maternam carnem assumpsit in manibus, & assumptam redemptionis nostræ conuertit in opus, eadẽ verbi potentia assumit panem in manibus, & diuinæ benedictionis ac verbi, quod ipse est effectu vertit in corpus suum, salutis nostræ sacramentum. Frangit autem pa-

nem

nem, tanquam poteſtatem habẽs ponẽdi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. Licet enim perſecutor comprehendat, liget, cædat, irrideat, cõſpuat, crucifigat: ipſe eſt, qui panem frangit, ipſe, qui myſterium paſsionis peragit. Niſi enim panem ipſe frangeret, niſi Iudæ tradendi, Iudæis crucifigendi poteſtatem permitteret: inaniter iſte inſidias tenderet, inaniter illi manus extenderent. Nempe dicente Pilato: Neſcis quia poteſtatem habeo dimittere te, & poteſtatem habeo crucifigere te, vt oſtẽderet poteſtatem hanc conceſſam eſſe, nõ propriam, Nõ haberes, inquit in me poteſtatem, niſi tibi datum eſſet deſuper. Hoc ipſum & ad miniſtros, qui ad comprehendendũ ſe venerant, rebus loquitur: cùm verbo vno, & blando, dicendo, Quẽ quæritis, ſæuientes in terrã deijcit. Frumentum ergo Euangelicum, Iudæorum manibus molitur, igne paſsionis coquitur: & verbo vitæ panis viuus effectum, vita-

vitale fidelibus efficitur alimentum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit discipulis dicens: Bibite ex hoc oẽs. Hic sanguis meus noui testamenti: qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Accipiens calicem gratias egit. Vbiq; gratias agit, vbique ad agendas Deo gratias nos instruit, maximè tamẽ in articulo passionis; vbi quantò magis ex infirmitate sua caro nutat ac trepidat, tãtò magis manu diuinæ consolationis indiget, quæ nutantem sustentet. Spiritus quidẽ promptus est, caro autem infirma, ait conditor & cognitor carnis & spiritus. Quia igitur infirmitatem nostrã nouit, qui nos condidit, fortiq; & armato nisi fortiore nos protegẽte, fragiles & inermes non posse resistere: contra implacabile hostis antiqui odium, panis quotidiani inexpugnabile nobis contulit præsidium. Nouit dominus aduersarium nostrum felle inuidiæ ab antiquo infectũ, infatigabili ad-

uersum

uersum nos malicia sæuire: nec posse inter discordantes absq; detrimento salutis nostræ, fœdus aliquod interuenire. Nouit etiam pius inspector cordium, iter corruptionis nostræ tenebrosum esse & lubricum: nec illæsum pertrãsire posse quenquam hominum. Quia igitur quotidie periclitamur, quotidie labimur, quotidie ægrotamus, quotidianam sui in mysterio corporis & sanguinis sui dignatus est nobis exhibere præsentiam: qua liberemur, qua erigamur, qua conualescamus. Et quia panis cor hominis cõfirmat, vinum quoque lætificat: rectè in panis ac vini specie celebrandum instituit mysterium passionis suę: Ipse est enim verus panis, qui corda fidelium confirmat, ne in solitudine hac vasta deficiant: qui famem mortis præuiã fugat, qui desiderium nostrum in bonis satiat, non satietate pœnali, quæ cruciat, & fastidium generat: sed satietate, quæ vires semper recreat,

& fastidium nunquam creat. Cibus enim iste, de quo ait: Caro mea vere est cibus, verè est mirabilis, & esus cibi huius insatiabilis: qui quò magis sumitur, eò magis esuritur: & quantò edentem plus satiat, tantò esurientem ad edendũ amplius incitat. Non est autẽ alius calix calici domini similis: qui sic bibentem diuina & inenarrabili iocunditate lætificat, vt omnẽ pristini doloris memoriam absorbeat. Non solum autem, sed & bibentem ita ingenita sibi suauitate inebriat, vt eum in excessum mentis mittat: adeò vt patri & matri, Nescio vos dicat, vt semetipsum sibi abneget, & quodammodo se ipsum nesciat: vt quam frequenter ingressus est viam seculi, non videat: & vacillantes præ ebrietate gressus, in lubrico amore immundi mundi figere iam non valeat, imò iam non libeat. Sic sic, imò longè aliter, quia & ineffabiliter, panis Christi, qui est verè caro eius, fidelium corda confirmat:

ſic calix domini qui eſt verè ſanguis eius, bibentium corda lætificat. Et aptè quidem in his ſpeciebus myſterium redemptionis noſtræ recolitur: in quibus vnum aliquid ex multis efficitur. Ex multis enim granis panis efficitur: & ex multis acinis vinũ exprimitur. In tãtam nanq; vnionẽ grana contrita, conſperſa, atque compacta conueniunt, & ita vnum omnia fiũt: vt granum à grano diſcernere nequeas: & quid cuius fuerit, non viſus, non tactus, non guſtus indicio deprehendere valeas. Aſperitate enim paleæ cribri iudicio diſcuſſa, ita in eandem ſpeciem, in eundem ſaporem, atq; in eandem omnia tranſeunt lenitatem: vt nihil in ſpecie appareat diſsimile, nihil in guſtu ſibi ſapiat contrariũ, nihil in tactu à ſeipſo ſentiatur diuerſum. Si ergo ita vniuntur atq; indiuidua fiũt, quæ de terra oriuntur: quantò magis ea, quæ de grano Euangelico & ſemine diuinæ benedictionis naſcuntur. Ad hoc enim

enim granum illud Euangelicum in terram cecidit: vt mortuum in altum radices mitteret: atque in totam mundi latitudinem extenderet, & quod solum ceciderat, fide gentium multiplicatũ surgeret. Hoc itaq; granum mola passionis tritum, & fide populorũ velut aqua conspersum, tam indissolubili nobis affectu charitatis vnitum est, vt ex multis granis vnus panis fieret, & ex membris singulis capiti suo eiusdem charitatis compage cohærentibus, vnũ corpus. Propter hoc, vt scriptura ait, factus homo patrem & matrẽ reliquit, & vxori suæ adhæsit: vt essent duo in carne vna, sponsus & sponsa; Christus & Ecclesia. Patrẽ quippe reliquit, quando minorat' paulominùs ab angelis semetipsum exinaniuit: quando traditus non egrediebatur, patiens nõ comminabatur, intra infirmitatis nostræ claustra se continens, & paternæ virtutis potentiam non exerens. Reliquit & matrem, matrẽ

carne

carne non spiritu synagogã: mater enim carnis, caro: mater verbi, fides: quæ quia non agnouit, quẽ genuit, & quem prædixit non credidit: maternæ pietatis, & affectũ perdidit & vocabulum. Adhæsit autem vxori suæ congregatæ de gentibus Ecclesiæ: quæ quia inuitanti spõso dotem fidei exhibuit, & vnius spiritus & vnius carnis consortium meruit. Similis & in vino considerãda est vnitatis cõmunio: quod ex multis acinis in vnum liquorem torculari præmente confluit. Et pulchrè in his memoria dominicæ passionis agitur, quorum vtrunque quodãmodo patitur, teritur, premitur: quia sicut grana teruntur, vt panis fiat: sic & vuæ calcantur, vt vinum fluat. Omnes enim, qui piè volunt viuere in Christo Iesu, ait Apostolus, persecutionem patiuntur. Et beato Petro testãte, ad hoc Christus passus est, vt præcedens vestigia passiõis imprimeret, quę nos sequentes, & patienti compatientes,

tientes, per aſperum iter paſsionis perueniamus ad iocunditatē reſurrectionis. Quem ergo ſuauis guſtus vini huius demulcet: preſſuram torcularis nō recuſet. Ideo & aqua in myſterio noſtri vino miſcetur; & ſic ſacrificium acceptabile Deo offertur, quia tūc gratam Deo paſsionis Chriſti hoſtiā immolamus, quando & ipſi paſsionibus eius ſimul patiendo communicamus. Cū enim dominus noſter corpus ſuum & ſanguinē in myſterio panis & vini ſumendum diſcipulis traderet, mandatū dedit: vt hoc frequentius in ſui cōmemorationē agerēt. Tunc enim dignè offerimus, tūc dignè ſumimus, cū multitudinē & magnitudinē charitatis eius in offerēdo & ſumēdo recolimus: & ſimilia pro eō ipſo largiēte pati nequaquam ſubterfugim⁹. In huius vini quod de torculari crucis ſtillat typum, de terra repromiſsionis duo exploratorum in vecte deferunt botrum, in cuius mira magnitudine & mi-

& miranda suauitate repromissæ sibi hæreditatis vberrimos atque dulcissimos fructus populus prægustaret. Duo nanque viri in vecte botrum deferunt: quia duo, vt & alia vtar similitudine, parietes in vnum angularem lapidem conueniunt: & de vtroque populo, Iudæorum scilicet & gentium, exploratores & prædicatores electi mysterium crucis & potētiam in cruce pendentis circumferunt. In cuius infinita magnitudine, magnus enim Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est numerus, & inenarrabili suauitate, futuræ beatitudinis dulcedinem, inquantum corruptionis nostræ amaritudo admittit prægustamus. In eius siquidē melifluo, vt ita dixerim, quia longè minus est, quicquid dixero, in eius itaque mellifluo affectu degustamus terrā repromissionis nostræ, verè riuis mellis & lactis fluere: & omnes fructus terræ nostræ eandem semper dulcedinem sapere.

re. Ideo & propheta, qui hæc deguſtauerat, ſeipſum conſolans, lætabundus decantat: Credo videre bona domini in terra viuentium. Et eleganti ſatis ſimilitudine vtrunque myſterium lapidis & botri ſibi reſpondet: quia ſicut lapis angularis vtrunqꝫ parietem è diuerſo venientem medius continet, ſic & vtrunque portitorem præeuntem ſcilicet & ſubſequentem, iungit botrus, qui medius pēdet. Sed ſunt aliqui qui viſibilem ſacroſancti myſterij ſpeciem dum attentius attendunt, in veritate ipſa fide caligant: hæſitantes quomodo manente priſtino panis & vini ſapore & ſpecie, in ſubſtantiā carnis & ſanguinis Chriſti, poſſit ſubſtantia panis & vini, alia in aliam tranſire. Sed huic infirmitati fidei facilè poteſt mederi conſideratio omnipotentiæ Dei, quòd non ſit omnipotenti impoſsibile aut difficile creaturarum ſuarum aliam in aliā pro placito ſuo trāſformare: qui omnia ex nihilo po-

tuit verbo creare. Vt enim quiddam de vſu noſtro loquar, nō de Dei potentia, Deo enim omnia ęqualiter ſunt poſsibilia, facilius eſt, in eam, quam voluerit formā transformare quod eſt: quàm ex nihilo formare quod non eſt. Nū quid abbreuiata eſt manus domini: vt non poſsit ſaluare? Nūquid, qui cœlum & terram verbo creauit hominis in ſeruitutem: non valet minimam panis & vini portionem in verum corpus ſuum cō uertere hominis ad ſalutem? Ne ergo fluctuet de veritate corporis Chriſti fides Chriſtiani pectoris: ne & fruſtra portet nomen Chriſtianæ profeſsionis, & fruſtra celebret ſacramenta diuinæ religionis. Sine fide enim impoſsibile eſt placere Deo. Nam licet Eccleſiam quis intret, Eccleſiaſticis ſacramentis participet, ad ſolennē orationem amen reſpondeat: ociosè imò perniciosè hæc agit, ſi fidē eorum, quæ geruntur nō habeat. Stultitiæ autem proximum eſt,

est, omnia fidei nostræ sacraméta & diuinæ virtutis opera, infirmis humanæ sapientiæ ratiocinationibus velle discutere: & omnipotentiam Dei intra angustias impossibilitatis nostræ includere. Omnia enim diuinę virtutis opera humano intellectu velle comprehendere, quid aliud dixerim, quàm Deum homini componere: vt ille non possit, quod iste nõ intelligit? Et vnde tantum esset si dei meritum: si per singula humanæ consuetudinis haberet experimentum? Sed Christiana sobrietas magis vult audita piè credere: quàm impia in Deum verbis eius non credendo existere. Habet autem fidei suæ pręmium, ipsum cui credidit Deum. Magnum est ergo fidei Christianæ meritum, cui tantum compensatur præmium. His de sacramento salutis nostræ, non pro sua maiestate, sed pro nostra tenuitate discussis: qualiter hoc in memoriam Christi agere debeamus, prout ipse donauerit

paucis memoremus. Oportet itaque fideliter accedentem & piè sumentem, de ventre memoriæ cibum vitæ, tanquam mundum animal, sursum reuocare: & op⁹ pietatis piæ retractationis gutture ruminare. Memoret pius conuiua Christi, qui ad mensam illam magnam consedit, quibus charitatis vinculis de sinu patris in vterum virginis Dei filius sit abductus: quanto salutis nostræ zelo Deus impassibilis & æternus sit affectus, qui homo factus, passibilis & mortalis pro nobis est effectus. Memoret quomodo supplicijs nostris innocens sit addictus: quantis opprobrijs, quantis iniurijs, quantis sit pœnis afflictus. Memoret faciem illam, in quam desiderant angeli prospicere, sputis illitam, alapis cæsam, crucis ignominiam, fellis amaritudinem, & mortem felle amariorem. Recolat etiam pio compassionis affectu, acerrimam membrorum omniũ innocentis agni in patibulo distẽsionem;

sionem: atque amarissimam illã clauorum confixionem. Ad hæc omnia, & super hæc omnia miretur spontaneam passionem, & immutabilem patientis mansuetudinem. Nec prætereat vulnus illud saluberrimum: ex quo vulnerum nostrorũ profluxit medicamentum. Aperto enim latere domini iam mortui militis lancea, exiuit sanguis & aqua: sanguis redẽptionis, aqua baptismatis. De latere itaque mortui, vita prodijt: quia ad hoc in crucis lectulo soporatus est noster Adam, vt Euam illam, quæ verè cunctorum viuentium mater est, de latere suo produceret Ecclesiam. Hæc omnia quàm pijssimo potest cordis affectu memorans, ac tota spiritus cõtritione adorans, ad seipsum redeat, & de mensa illa magna tam dulcia charitatis fercula degustãs, quid pro his dño retribuat, ita secũ conferat: Quid retribuã domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Et seipsum ad similia exhor-

tans, atque pijs charitatis stimulis incitans, calicem votorum suorũ Deo offerat: & de eius adiutorio spe indubitata præsumens, dicat: Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Tunc nãque mysterium passionis Christi in memoriam eius salubriter homo celebrat, quando ipso opitulante similia præparat: cum falsorum fratrum amarissimo felle potatus sustinet, cum iniurijs affectus, non dolet: irrisus, ridet, supplicijs attritus gaudet: & ea quæ desunt passionum Christi, in corpore suo supplet. Hic de mensa domini verè vitam comedit, hic de calice domini verè vitã bibit: & secundum promissum eius, & ipse in Christo, & Christus viuit in ipso. Huius charitatis amplitudinem, & huius gratiæ altitudinẽ, non est paruitatis nostræ comprehendere: pium tamen est ad eam nos semper extendere. Studeamus itaque indesinentes ei gratias agere, qui corpus suum vertit

in

in cibum nostrum, & sanguinem suum in potum nostrum, Iesus Christus dominus noster: qui viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

PRÆFATIO IN TOMVM VNDECIMVM.

IAm vbi ex confragosis locis gratia Dei cursum nostrum dirigente, salua vt credimus fidei nauicula, ad tutiora euasimus, faciliore lapsu ad vlteriora tendimus: nihilominus tamen ad eandem quam præuiam sequimur gratiam, oculos intendimus, Is enim, qui in prora ad præcauenda pericula consistit, si arridente æquore securior reditus, oculos post tergum, anteriora negligens reflectit, nauis ac rerum omnium, quas inter scopulos cautius agendo seruauerat, in patenti sæpe incurrit æquore dispendium. Et sæpe in portu incauto na-

uis fune religata, ventorum turbine colliditur, & idipſum in portu religã tis negligentia, quod & in medijs fluctibus violentia tempeſtatis perpetitur. Nunquam autem eſt in mari huius ſeculi tuta nauigatio: quia etſi nonnunquam ventorum clementia aura ſit placidior, ſæuus tamen pirata diabolus perditionis noſtræ ſemper auidus, nullo vnquam tempore fit mitior. Sed rege noſtro in prora conſiſtente, crudelis tyrannus à facie maieſtatis eius reueritus, timet propius accedere: & per diuerſa pauidus fugitans, non audet incurſare nauigantes: niſi fortè dormiente fide noſtra, Chriſtus obdormierit, & negligentia noſtra clauo fidei perdito, ventus contrarius in impias ac ſanguinarias crudelis piratæ manus fluctuantem naniculam impulerit. Regis igitur noſtri præſidio fulti antennam crucis erigamus, ſinúmque cordis Spiritui ſancto expandamus: accepti operis

ris cursum, in optatum littus Christo gubernante dirigamus.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGENIENSIS DE GRATIA Dei Tomus XI.

PEr totum huius operis textum illud vel maximè intendimus, vt gratiam Dei attentius commendemus: quod cum à principio, & assertionibus & exẽplis egerimus, in proximo tamen euidentius: vbi in sacrosancta mysteria narrationis ordine incidentes de vnitate Christi & Ecclesiæ, capitis atque membrorum, sub exemplo granorum & acinorum disseruimus. Diximus enim quòd sicut multa grana in vnum compacta vnum panem conficiunt, & multi acini in eundem liquorem confluunt: sic multa membra capiti suo indissolubili compage cohęrentia vnum corpus efficiunt. Huius corporis

caput Christus est, membra verò capitis huius ecclesia eius est. Hoc autem vtriusque naturæ, diuinæ scilicet & humanæ, salutare commercium, in sacratissimo illo gloriosæ virginis vtero est initũ: sed in prætorio crucis nouo testamento sanguinis Christi morte intercedente confirmatum. Fœlix cõmercium: in quo infirmitate virtutem, miseria beatitudinem, mortali, immortalitatẽ, homine Deũ commutauimus. Omnium autẽ commutantiũ ille liberalissimus, qui vilia accepit, preciosa reddidit: qui humana assumpsit, diuina erogauit: qui hominem induit, Deo vestiuit: qui sine peccato, peccati pœnam subijt, nosq; à peccato simul, & peccati pœna liberauit. Commercium ergo quod nobiscum Dei filius inijt, sanguinis sui testamento confirmauit. Neq; enim homo Deo cõiungi potuisset, nisi paries qui inter Deum & hominem medius diuidebat, de medio cessisset. Nec poterat

durus

durus & annosus paries peccati, humana manu vel arte subrui: quia omni humana propagine ex traduce natura peccato obnoxia, nullus inueniri poterat inter homines, qui pro peccato hominis satisfaceret. Necessarius ergo erat homo, qui immunis esset à peccato: qui dum innocens peccati pœnam exolueret, peccatorum omnium in se causam susciperet: & indebita pœna culpa deleta, facturam factori, hominem Deo, ipse mediator Dei & hominum in seipso coniungeret. Æstimato igitur peccato totius mundi, precio sanguinis Christi, suffosso fundamento delicti, paries inimicitiarũ corruit, & à peccato homo liber, vnum cum Deo gratia mediante factus est. Pro huius sanctæ coniunctionis perseuerátia, caput pro membris, Christus pro Apostolis ita patri supplicat: Respiciés enim in discipulos suos, Pater, inquit, sancte, serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnum,
 sicut

ſicut & nos. Et paulò pòſt: Nõ pro his autem tãtùm rogo, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt omnes vnũ ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, ita & ipſi vnum ſint in nobis: vt mundus credat, quia tu me miſiſti. Et ego claritatem quam dediſti mihi, dedi eis: vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Ego in eis, & tu in me: vt ſint conſummati in vnum. Audi homo, audi vocem Dei tui: audi membrum, audi, & agnoſce affectũ capitis tui. Pro homine vt homo poſtulat: ſed vt Deus poſtulata præſtat. Vt ſint, inquit, vnum, ſicut & nos vnũ ſumus Ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum. Vnicus in adoptiuo, pater in vnico, ac per hoc per vnicũ & pater in adoptiuo. Hic eſt fructus orationis vnici: conſummatio adoptiui. Nõ eſt autem alia aliqua forma conſummationis, quàm in idipſum redintegratio vniuerſitatis: cum in ipſum vniuerſa ſe colligunt, à

quo

quo creata subsistunt: vt licet in membris singulis varietas sit operationis, in cõpage tñ charitatis, integra permaneat vnitas corporis. Ita enim hæc vnitas vera complectitur vniuersa creatoris potẽtia, ita singulis alio atq; alio modo illabitur, vt cum omnia impleat, ipsa se non diuidat, & cum singulis distribuat, ipsa plenitudinem suam non minuat. Ita etiam ab hac vnitate omnia tanquã à capite se membra diffundunt, atque ita in suo singula quæque officio deseruiunt, vt nullatenus ab vnitate capitis in ipsa etiam administrationis suę diuersitate resiliant: sed ita membrum membro cohæreat, atq; in tantum omnia vnum fiant, vt in vno omnia patiantur, atq; in vnius gloria omnia glorificentur. In hac summa vnitate, omnium creatrice, omnium viuificatrice, quæ omnia continet, omnia implet, Trinitas sancta subsistit: in hac se Dei filius filio hominis in eadem persona vniuit. Hoc vnita

tis bonum ipse summe bonus, nō solum terrenis omnibus, sed & ipsius pietatis officio, nec cuilibet sanctorū, sed & ipsi sancto sanctorū exhibito præferebat, quādo dicebat: Maria optimam partem elegit: quæ non auferetur ab ea. Susceperat enim Martha dominum, vt religiosa fœmina, vt deuota discipula, vt benigna hospita, ideóque solicita erat circa ea, quæ erāt religionis, quæ deuotionis, quæ hospitalitatis. Ipsa domina, ipsa ancilla, ordinabat, festinabat, præparabat, ministrabat. Sed quia multa erant, quæ hospitalitas tam pij domini, tam chari magistri, exigebat: feruebat, discurrebat, anhelabat, & quia ad singula quæque occurrere non poterat, pondere solicitudinis pressa, anxiabatur, turbabatur. Interpellat ergo ancilla dominum, discipula magistrum, & contra sororem iudicem postulat, quem hospitē susceperat. Non est, inquit, domine, non est tibi curę, quòd soror mea reliquit me so-

lam miniſtrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet. Sedebat enim ad pedes domini Maria, alimentorum verbi piè auida: curasq́ omnes tranſitorias ac ſuperfluas, tanquã importunas oculis muſcas, manu diſcretionis abigens, vnum illud, quod neceſſarium erat ab ipſo vnitatis fonte hauriebat. Circumuòlitabat os Chriſti prudens apicula, & ex labijs eius, cuius ſpiritus ſuper mel dulcis erat, fauum diſtillantem ſugebat: & quicquid officioſa audiendi ſedulitate rapere poterat, in aluearium cordis conuehebat. Itaq́ verbi dulcedine admodum oblectata, ac veri frumenti adipe ſaginata, murmurantem ſororem aut non audiebat, aut diſsimulabat: non leue reputans damnum, ſuauitatis intimæ, querulæ ſorori vel ad momentum aurem commodare. Diſſimulata igitur interpellantis aduerſum ſe dominũ ſororis querimonia, quia cum beato Iob ſuſpendium elegerat, ab ore Chriſti pen-

pendebat: & de labijs eius defluẽtibus affluebat delicijs mentis, cõtempto murmure ventris. Sed dominus, qui à sorore contra sororem iudex interpellatus fuerat, in vtranque partem sententiam temperat: & sic vnius desiderium pręfert, vt alterius studium non vituperet. Nouit enim dominus, quia etsi dulcior est fructus radice: trahit tamen dulcedinem fructus ex radice. Ita quamuis pręmineat cõtemplatio actioni, plurimum tamen suffragatur pia actio contemplationi. Oportet enim vt primo in studio sanctæ operationis se exerceat, quisquis ad culmen contẽplationis ascẽdere desiderat. Martha, inquit, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima: porro vnũ est necessarium. Solicita es, turbaris, distenderis: fugacia sunt, quæ apprehendere niteris. Per rimas curarum effunderis, & exhaustã te quereris? More torrentis arua rigantis lutum contrahis: & contristaris, quia turbaris? Agrũ cordis

dis opere pietatis rigas, rigando fœcundas: sed oculum puluere solicitudinis turbas. Porro vnum est necessarium. Vnum non diuiditur, non turbatur, in diuersa nō rapitur: vnum idem semper permanens, alieno nunquam puluere sordet. In hoc vno quandiu homo pede immoto cōstitit, nec circuncisionis iniuriā subijt, nec baptismi gratiam requisiuit. At vbi ex veneno peccati frutices illi pessimi pullularunt, ad resecanda noxia cultellus petrinus est adhibitus: & postquā ex curis seculi turbine diaboli puluis conuolutus, facies nostras imagine Dei splendidas fœdauit: vnda salutaris, quę ablueret, de latere Christi manauit. Vnum ergo est necessariūm. Hæc est pars optima, hanc elegit Maria, hæc non auferetur ab ea. In huius vnitatis stabili atq; immobili firmitate Christianæ professionis fundamenta subsistunt, fides scilicet atque baptisma: & ipsa spiritualium filiorum spiritualis

lis mater Ecclesia. Quia enim vnus Deus & vnus est dominus: necesse est vt & vna sit, in omni gente & natione; veræ fidei confessio. Et cum vna sit in Christo per Spiritumsanctum filiorū Dei adoptio; necesse est, vt & vniformis sit, omnium in eandem adoptionem regeneratio. Hanc vnitatē in diuersis gentibus, diuersis ætatibus, diuersis quoq; Christianæ religionis professionibus, idē spiritus conciliat: vt sicut multa membra formis & officijs diuersa, vnum corpus per eundem spiritum efficiunt: ita & diuersæ gentes, ætates, ac professiones, per eūdem adoptionis spiritum in vnitatē corporis Christi conueniant. Ideo & in sacramento sanguinis Christi aqua vino miscetur, quia in sacramento Christo coniungimur: adeo, vt qui fideliter sumit, ipse quoque vnum cum eo fiat, ipso attestante, qui de carne sua ita pronunciat: Qui manducat carnē meam, & bibit sanguinē meū: in

me manet & ego in eo. Ita fit vt patienti cõpatiamur, morienti cõmoriamur, resurgenti conresurgamus: simulq́ cum glorificato glorificemur. Ad hanc igitur gloriæ participationem diuina miseratione puluis assumptus, ex ipsa assumptionis suæ colligat gloria, quanta assumentis sit gratia: quia ex nulla alia vt arbitror consideratione sic elucet splendor & magnitudo gratiæ, quàm ex humani meriti & diuini beneficij collatione. Quãdo ergo passionis Christi & redẽptionis nostræ mysteria celebramus, non solum gestorum seriem pia memoria recolamus, sed & nosipsos vicijs & concupiscentijs crucifigamus: vt in nouũ hominem sepulto vetere, cũ Christo resurgamus. Christus enim resurgens à mortuis, ait Apostolus, iam non moritur: mors illi vltra nõ dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autẽ viuit, viuit Deo. Et quasi sciscitantibus cur ista in-

tulerit,ita & vos,inquit,existimate vos mortuos quidem esse peccato: viuẽtes autem Deo in Christo Iesu. Ita existimate vos mortuos esse peccato, Christus enim semel mortuus est peccato, id est, ad destructionem peccati: nõ sui, quod non habuit, sed totius mundi, quod moriendo abstulit. Debitum nanque peccato supplicium, mors est. Cùm ergo debitum peccati innocens soluit, qui peccato nihil debuit: eos qui obnoxij erãt & peccato, & peccati supplicio, eripuit. Tantum nanque erat vnius mortis Christi precium, quod totius mundi adæquaret, imò præponderaret debitum. Necesse itaque iam non est, vt secundò moriatur: qui semel mortuus, non solum præcedentium delictorum, sed & futurorũ, sanguinis sui conscriptione deleuit chirographũ. Ait ergo: Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo, in Christo Iesu. Sicut Christus semel mortuus

eſt ad deſtructionem peccati, ita & vos peccato ſemel moriamini: vt vltra in vobis iam non viuat, nec regnum ſicut hactenus in vobis obtineat. Peccatum enim non viuit, quando in nobis cõſenſum non inuenit: quando ſuadenti nõ cedimus, quando irrumpere volenti liberè contradicimus. Debet ergo amator Chriſti, imitator paſſionis Chriſti, ſemel peccato, ſemel mundo mori: vt peccato mortuo, vita Dei in nobis, vita ſuccedat æterna. Hoc eſt enim Deo viuere, æternaliter viuere: virtutibus ſtudere, retro non reſpicere: in ea quæ ante ſunt ſe extendere, nec à perſequendi vnquam ſtudio deſiſtere, donec voti compos dilectum animæ ſuæ mereatur apprehendere. Hoc eſt itaq; Chriſto cõmori, peccato ſemel mori: hoc autem Chriſto conſurgere, Deo vt diximus viuere. Hæc reſurrectionis primæ gloria, & hæc beata in corruptibili adhuc corpore vita donum eſt gratiæ: & prærogatiua

gatiua illius æternę & immarcescibilis glorię. Impossibile est enim quempiam in futuro corpore resurgere ad gloriam: qui in præsenti à somno peccati animo euigilare noluerit ad vitam. Sed in omni disciplina spirituali laboriosa sunt primordia, iocunda nouissima: quia ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Vespera siquidē mortalitatis nostræ quando bonorum operū semina iacimus, exilij nostri ærumnam, & prolixiores ignorātię vmbras deflemus: illucescente verò matutino spei nostrę, ac solę iustitiæ choruscante, quando de exiguo labore vberes fructus gratiæ messuerimus, lætitia inenarrabili exultabimus. Ideo & dominus noster qui hora nona declinante iam die ad vesperum tradendo spiritum mundo intulit luctum, resurrectionis suæ gaudium distulit in matutinum: vt fletum vespertinum consolaretur, imò aboleret per gaudium matutinum. Ad hoc

nan-

nanque fletum nostrũ in se trãstulit vespere passionis suæ: vt matutino resurrectionis suæ, discussa nebula tristitiæ nostræ, gaudium nobis infunderet glorificationis suæ. Benignus enim magister discipulorum animos passionis suæ amaritudine turbatos intuens, & de auferendo à se tam pio præceptore mœrentes: data comparatione prægnantis mulieris dolentes ita consolatus est. Mulier cùm parit tristitiam habet: quia venit hora eius. Cùm autem pepererit puerum iam non meminit pressuræ propter gaudium: quia natus est homo in mundo. Et quæ sit prægnantis muliéris tristitia, aut de nato puero, quæ lætitia, subijciẽs, & vos igitur, inquit, nũc quidem tristitiam habebitis: iterum autem videbo vos & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Tradito ad mortem domino & amaro præuaricationis nostræ calice potato, mulier hæc sancta, sancta

vide-

videlicet Ecclesia, quæ sponso suo eiusdem spiritus inseparabili erat charitate vincta, per os dilecti sui gustum in se traxit amaritudinis: & cum patiente patiens, & morienti cõmoriens, clauis doloris transfigitur: & quod ille passionis, hoc ista doloris acerbitate patitur. Nullo enim pacto fieri potest, vt cum quo est illi vna caro, & idem spiritus: à dolore eius sit illi affectus extraneus: Et erunt duo in carne vna, sacramentũ hoc magnũ est, ego autẽ dico in Christo & in Ecclesia, ait Apostolus, & qui adhęret domino vnus spiritus est. A doloris ergo spiritu mulier hæc sancta concipiens tristitiam habet, & vt turtur solitaria, cõparis solatio destituta, penetralia cordis, & communis thalami secretum questibus replet. Altum nanque gerens sub pectore vulnus amoris, pascitur vt mœrens lachrymis & pane doloris. Lustrat omnia, circunspicit vniuersa: & desiderij igne liquescẽte anima,

ma, ipso quo affligitur interim desiderio pascitur. Æstum deside-rij lachrymis temperat: & quia dilecti sui faciem videt propter se sputis illitam faciē lachrymis vbertim rigans, gratiarum hostiam dilecto immolat. Sed resurgente domino, & stola immortalitatis glorificato, de conceptu doloris parit spiritum exultationis: saccū luctus scindit, pallio gaudij se induit: & propter gaudium glorificationis iam non meminit pressuræ passionis. De splendore resurgentis exultat, de gloria triumphantis tripudiat: nec iam dolet, imò gaudet se ad tempus amisisse, quem tam gloriosum totꝗ spolijs insignem meruerit recipere. Gaudet in carne sua triumphatū mortis principem, gaudet in domino primam corporis sui portionem cum triumphi pompa ad Deum patrem ascendentem: spe inconcussa confidens, eò se in mēbris omnibus subleuandam, quò in capite suo iam se gratulatur ex-

altatam. Gaudet iam in capite cõpletum: quod in membris sperat quandoque complendum. Absorpta est mors in victoria, & victæ insultans quæ se vicerat gloriabunda ingeminat. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Vbi est nunc stimulus ille peccati, quo pungebas: quo vulnerabas filios meos, iugo seruitutis tuæ ex debito primæ præuaricationis astrictos? Vbi est nunc illa insolens gloriatio tua; vniuersam terram ego congregaui: & nõ fuit, qui moueret pennam, & aperiret os & ganniret? Ecce terra illa dñi sui rigata sanguine, cultori suo fruct⁹ affert iustitiæ: quæ sub te cultore spinas afferebat idololatriæ. Respice nũc an in hominibus inuenias, qui præ formidine tua pennam mouere audeat. Respice nunc, si tamen præuales præ confusione impudoratos vultus attollere: quis sit ille homo, qui de inferis tã liberè euolat, & cœlestia tam potenter penetrat. Iste

est ille inter mortuos liber, qui cassibus tuis pede innocentiæ ruptis, non solum liber euasit, sed & fideles suos maliciæ tuæ dolis irretitos, te vidente ac stridente, nec tamen contradicente extraxit. Ecce pennam mouet, ecce alis plaudit, nulloq́ corruptionis põdere prægrauatus, libero alarum remigio æthera sulcat: ac stupentibus ipsis supernis virtutibus, nouo & inaudito miraculo dexteræ Dei patris homo se sociat. Ecce ora infantium & lactentium aperit, & in ore eorum laudem perficit: at ex ore eorũ non tam gannit, quã garrit, fraudem tuam elusam, & virtutem tuam elisam. Vbi est ergo ô mors inimica, vbi est victoria tua? Vbi est gloriatio tua? Exclusa est, attrita est, nihili facta est. Mulier igitur sancta & mater gratia, quæ in dolore parturit, gaudium parit: non gaudium, quod ad horam lætificet, & transeat: sed quod omnes animæ affectus occupet & in æternum maneat. Li-

bet nunc intueri, libet & admirari opus gratiæ: & in extrema manu operis, industriam prædicare artificis. Extrema enim manus operis indicat: quanta artis peritia artifex polleat. Intuemini nunc ô filij gratiæ, & respicite in auctorē gratiæ: & humanam naturam, vnde assumpserit, & quò prouexerit agnoscite. Hæc est enim natura illa bene quidem ab artifice Deo creata, & ex limi mollicie igne diuinæ inspirationis ad æternitatē solidata: quæ si pedi superbiæ vetitum præsumendo innisa non fuisset, ab æternitatis suæ stabilitate, manu peccatoris mota non fuisset. Sed vbi à feruore diuini amoris ad frigus & vmbram viperεæ persuasionis declinauit, diuino igne destituta, gelu peccati est contracta: ac demum diuinæ animaduersionis dictante sententia in pulueris vilitatem morte cōterente resoluta. Cœpit itaq; miser homo puluis factus instabilis, diabolicæ tempestatis turbine ra-

ptari,

ptari, & ad prerupta vitiorum atque errorum violenter impelli atque allidi: adeo vt de vase illo fictili & lagena cœlestis figuli, ne testa quidem esset residua, quæ iuxta propheticũ eloquium ad portandum de incẽdio igniculum, & hauriendam de fouea aquam esset idonea. Hæccine est miser ac miserãde illa beatitudo tua, à seductore tibi promissa? Hæccine est illa diuinitatis tuæ gloria? Inanis erat, cui aurem stulte commodasti serpẽtis sibilus: ideoq; & tu inania captando miserè illusus, nec quod sperabas obtinuisti, nec quod possidebas retinere potuisti. Deus enim quod rapina appetebas, esse non meruisti: & quod eras immortalis scilicet, permanere non potuisti. Nec hoc dixerim, vt miseriæ nostræ miser ipse insultem, sed vt miseriæ nostræ magnitudinem insinuem, vt diligenti⁹ inspecta deformitate materiæ, amplius miremur potentiã reformantis nos gratiæ. Neq; enim ma-

gnæ est industriæ ex electo auri metallo preciosum vas cudere, sed ex vili qualibet & abiecta materia vas formosum educere, hoc artis egregiæ, hoc laudis est eximiæ. Placuit itaq; benigno figulo vas suum contritione valida contritum, & in cinerem resolutum, cœlestis rursum gratię imbre cõpluere, & in massam compingere: ac de fragmentis vasis antiqui nouum vas priore preciosius restituere. Sed ne rursum posset dissolui inundatione torrentis turbidi, atq; alluuione peccati, fornacẽ crucis adhibuit, accensoq; passionis igne perualido, crudũ vas intulit: quod quia Spiritussancti opere compactum atq; formatum erat, nequaquam in igne crepuit. Sed quid dico non crepuit? Non solum enim collatã diuinitus fortitudinem in igne cõseruauit, sed & de igne purius euasit: quia qui imperio patris crucis opprobriũ sustinuit, dono patris cœli terręq; potestatẽ obtinuit. Resurrectio-

nis nanque gloria clarificatus, eiusdem glorificationis modum discipulis suis testibus futuris insinuans ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Data est mihi, inquit, Et vide quomodo potestatem suam gratiæ asscribit: quam datam sibi esse asserit. Et cũ omnia in patre posсideat, & cum patre omnia tribuat, nihil de diuinitatis suæ potentia memorat: sed ad largientis gloriam acceptæ potestatis refert gratiam. Extende itaq; nunc ô amator & inquisitor gratię, angusti, inquam, cordis sinum latius extẽde: & de hac tanta amplitudine quantũ potes collige: quia tam amplum donũ gratiæ nullo sinu humanæ angustiæ totum poteris includere. Data est mihi, inquit, omnis potestas in cœlo & in terra. Quis hoc vnquam de puluere futurum crederet? Humana nanque natura, quæ diuinę sententiæ impetu in puluerẽ morte resoluitur, quod futura est, etiã antequam fiat rectè puluis dicitur.

tur. Quis igitur vnquam hoc de puluere crederet: quòd poteſtatē cœli & terræ acciperet? Quis putas, quantus putas eſt iſte artifex, qui puluerem aridum & inſtabilē ſic cōpingit, ſic ſolidat, tantū exaltat: vt non ſolum terrenis, ſed & cœleſtibus eum præficiat? Quid putas de electa materia artifex iſte faceret: qui de vili ac penè nulla tanta facit & talia? Sed artifex noſter materia nec vili nec precioſa indiget: cui pia volūtas ſua materia eſt ad omnia ſufficiēs. Quātum igitur Deo homo debet: cuius dono in capite ſuo & cœlo pręſidet? Hæc eſt magnitudo gratiæ Dei verè inæſtimabilis, verè incōprehenſibilis: per quam humana natura ſuper omnem principatū & poteſtatem angelicæ dignitatis eſt exaltata. Hoc miraculum terris inauditum, cœlis erat inſolitū: vt homo cœleſtia nō curru igneo, nō angelico adminiculo, ſed virtute ſua potenter aſcenderet: ac ſtupentibus thronis & dominatio-
nibus,

nibus, dexteræ Dei patris æquo iure in æternum conregnaturus seipsum coniungeret. Hoc miraculo tam magno, tã insolito, stupefacta dignitas angelica, alijs prę currentibus & inclamãtibus: Tollite portas principes vestras & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est, inquiunt, quis est iste rex gloriæ? Quis est, vnde est? Regem gloriæ Deũ nouimus, homo est iste, quem cernimus. Vnde ergo hæc nouitas? Vnde homini cum Deo regni & gloriæ æqualitas? An fortè & hoc opus est omnipotentis gratiæ? An fortè gratia ipsa, quæ nos in gloriam istam creauit, hominẽ quoque in Deum glorificauit? Hæc est illa, hæc illa planè gratia: quæ in secreto sapientiæ Dei nostri à seculis erat abscondita. Hæc est, quæ ab æternò latuit, quæ in tempore oportuno prodijt: quæ quantæ sit clementiæ, quantæve potẽtię, demonstrat, quando hominem in Deum exaltat. Hæc est verè immuta-

mutatio dexteræ excelsi. O quàm clementer conuersa, ô quàm fœliciter immutata est tristis illa hominis sententia, Terra es, & in terram ibis: qui in Deum assumptus ad Deum transiuit: & ad dexteram patris Deus & homo consedit. Quamuis enim vtraque natura in sua proprietate sit inconfusa: tamen in eadem persona à se inuicem vtraque permanet indiuisa. Hæc est igitur immutatio dexteræ excelsi. Ecce hominem cui terra sua, dictante æquitatis sententia, spinas & tribulos germinabat, iam cœlum & terra supplex adorat. Ecce natura illa, quę obscura olim erat & contemptibilis, quia peccatrix: iam super omnia emicans, omnibus est venerabilis: quia omnium iustificatrix. Hanc ergo & nos iure honoramus, iure adoramus: quia sic assumptæ, & in hoc glorificatæ, ipsi quoque debemus quicquid sumus. Congaudendum est igitur nobis tanquam seruis, tanquam vicinis, tanquā amicis: ser-

nis conditione, vicinis contemplatione, amicis deuotione. Congaudendum est nobis, & congratulandum pio pastori, qui pro ouibus suis animam suam posuit: qui ouem centesimam ad restaurandam nostræ integritatis summã de ore leonis semiuiuã eruit: qui in vno opere causam nobis præstitit triplicis lætitiæ. Prima quippe & præcipua nobis orta est lætitia, de ipsius regis nostri victoria: secunda, de consortis nostri redemptione, tertia, de integritatis nostri restauratione. Triumphus iste regis nostri eò magis est gloriosus, quò magis insolitus: quia cùm semper in prælio virtute vtrinque certetur, contrario modo regis nostri victoria infirmitate completur. Neque enim dignatus est cum inualido hoste maiestatis suæ virtute decernere: sed crudeli tyranno hominem captiuum aliquando suum opposuit, & per captiuum captiuatorem obtinuit. In hac ergo redemptoris nostri &

nostra in ipso glorificatiõe, diuinę supereminet excellẽtia gratię, quę nullo pacto maior esse posset, nisi fortè (quod absit) Deo maius quid inueniri posset. Miremur itaq; in vno eodẽq; dño nostro Iesu Christo & assumpti gloriã, & assumẽtis gratiã: sciamusq; per oblatã gratiã pertingẽdũ nobis ad promissam gloriã. Proposita est merces labori, immẽsa exiguo, æterna momẽtaneo: adoptio cũ vnigenito, sempiterna cũ patre regni possessio. Tantũ vt hortantẽ nos Apostolũ audiamus: & gratiã Dei nequaquã in vacuũ recipiamus. Tunc enim in vacuum gratiã Dei recipimus, cùm gratiæ Dei non cooperantes condignas Deo gratias non referimus. Tunc in vacuum gratiam Dei recipimus, cùm tempus acceptabile, diesq; salutis absq; aliquo salutis nostræ emolumento percurrimus. Væ autem homini, qui in vacuum gratiã Dei recipit, qui opus misericordiæ Dei in seipso ad nihilum redigit: qui consilium

salu-

ſalutis ſuæ diſsipat, qui chirographum redẽptionis humanæ perditè viuendo euacuat. Filijs enim perditionis opus redemtionis erit, quaſi non fuerit: imò quod eſt grauius incendium gehennæ & dãnationis eis erit cumulus. Melius nanque fuerat viam veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitionem retrò redire. Sed ſanctorum pedes teſtante Ezechiele pedes ſunt recti, greſſus firmi, & de peritura Sodoma angelica viſitatione educti, atq; vxoris Loth exemplo edocti, nec ad ardentem retrò Sodomam aciem mentis cõuertunt, nec ad lubrica carnalium voluptatum boni operis greſſum reflectunt. Illa enim, quia retrò fœminea curioſitate reſpexit, in ſtatuam ſalis obdurauit, quæ licet ſibi duriciam lapidis ex pœna præuaricationis contraxerit, lambentibus tamen ex guſtu ſalis ſapientiæ condimentum tribuit. Peſtilente nanq; flagellato, ſtultus ſapientior erit. Et hoc donũ eſt gra-

tiæ vt ſapienti ſtultus ſeruiat, pœnaq; reproborum electos ad vitã erudiat. Sancti igitur Sodomiticæ habitationis & ſulphurei fœtoris pertæſi, ad montana contendunt, & in anteriora quotidiano ſeipſos profectu extendunt, donec anhelo curſu ipſum verticem montiũ occupent: & quem curſus ſui habuerant adiutorem, habeãt & remuneratorem. Sed quia gratia ipſa de qua agimus, ſpeciale eſt donũ ſancti Spiritus, & ab initio dominicæ incarnationis ad gloriam vſque reſurrectionis atq; aſcenſionis per ipſius gratiæ veſtigia peruenimus, reſtat vt & de effuſione ipſius ſancti Spiritus, quæ ipſe inſpirare dignabitur, memoremus. Sed iam claudẽdus eſt ſermo, nec infundi debet pleno iam vaſculo ipſius gratiæ plenitudo, ſed proprio reſeruata principio, Tomo conſignanda eſt ſeptimo, Cõgruit etiam quàm maximè ſacramentũ numero, vt quia in donis ſuis ſeptiformis eſt ſpiritus, laudes

eius

eius sacratus ei canat numerus. Licet enim sequens Tomus in summa totius sit duodenarius, in diuisione tamen qua quinque Tomos sacramento veteris testamenti, sequentes septem nouo testamēto assignauimus: inuenitur septimus: in honorem ipsius septiformis sancti spiritus, cui est cum Deo patre & vnigenito filio eius domino nostro Iesu Christo honor & gloria per infinita seculorum secula, Amen.

PRÆFATIO IN TOMVM DVODECIMVM.

IMminente iam annua expectatione aduentus sancti Spiritus, extremam manum præsenti opusculo impositurus, ipsius summi artificis angelorum atque hominum eruditoris gratiā humilimus imploro precibus, vt trepidantem manum ad normam sapientiæ suæ dirigat: & opus nomini suo deuotum, dignè seipso cōpleat.

Qui

Qui enim barbam Aaron vnguento infundit, quod à capite defluit: nec oram vestimenti eius ab infusionis suæ largitate immunem derelinquit. Cùm ergo barbam nostri Aaron rore vnguenti stillantem videamus: effusi liquoris stillicidium, nos tenues fimbriæ vestimenti eius expectamus. Sicut autem barba hominis virilis inditium est roboris: ita & fimbriæ de vestimento dependentes totius vestimenti plenitudini ornamento sunt atque decori. Cuius mysterij latitudo nec angusto includenda est præfatiunculæ: nec breuitas præfatiunculæ in latitudinem extendenda allegoriæ. Latitudinem itaque mysterij campo suo reseruemus: fessisq; membris olei salutaris infusione perunctis, & in pristinum robur neruis & ossibus vnctione diuina reparatis, exiguum, quod restat, cœpti itineris, ipsa quam prædicamus gratia duce carpamus.

D. FRANCONIS ABBATIS AFFLIGE-NIENSIS DE GRATIA Dei Tomus XII.

EXtremã huius operis partem ingredienti propheticum illud de barba Aaron testimonium in ipso mox præfatiunculæ limine se obuiam tulit, cuius explanationem latius differendam in præsentis Tomi latitudinem distuli. Aaron igitur ille primus in lege pontifex, legalibus cæremonijs in typo futuri deseruiens, typum redẽptoris nostri præfert, cui iurauit Deus pater, nec super iuramento eum pœnitet: Tu es sacerdos in æternũ secundum ordinem Melchisedech. Neque enim necessitatem habet quotidie in alieno sanguine exẽplaria verorum sancta sanctorũ ingredi, qui æterna redemptione inuenta, semel introijt in sancta, pontifex factus & hostia, qui solus in humano genere inuentus,

in suis innocens ad exhaurienda aliena delicta hostia factus est idonea atque sufficiens. Nec necesse habet pontifex noster pro populi sui ignorantia alienum sanguinē fundere, qui totius mundi delicta sanguinis sui precio æstimans lōngè adhuc supereminet atq; præpōderat. Consummata igitur in ara crucis hostia redemptionis, in ipsa sanctorum sancta introijt, ac vultui Dei patris propiciator pro nobis astitit, antiquam serui contumaciam per spontaneā filij expians obedientiam. Quid enim esset quod clementissimus pater non ignosceret: cum vnigenitum filium suum præmisso libamine passionis suæ pro reis supplicantē cerneret? Cuius delicti supplicanti filio non indulgeret veniam: cū quo eandem ab æterno possidet voluntatem, eādemq; substantiā? Quomodo vnigenito suo hæreditatem suam iniquè præreptā, sed iustè redemptam liberè non restitueret; cui & consessum dexteræ

suæ

ni

suæ annueret? Glorificato igitur capite nostro, atque oleo exultationis præ participibus suis perfusso, barba nostri Aaron, quæ dudũ rore verbi irrigata effloruerat, salutaris olei stillicidio infundenda erat, vt barba circunfusa ori tanquam domestica verbi defluentis olei gratiã prima exciperet? ac sic demum in subiectam vestem salutaris ille se liquor diffunderet. Nec ab hac inundatione olei sacri ora vestiméti immunis remanere poterat: quæ licet extrema totius vestimenti plenitudini firmamento erat. Barbam autem nostri pontificis super Apostolis intelligimus; vestem in reliquis credétibus; extremam vestimenti oram, super humilitate nostra interpretari vtinam verè possemus. Lenitatem autem olei atque pinguedinẽ, gratiam interpretamur Spiritussancti, qui à capite in barbam defluxit: quando eum à patre discipulis dominus noster Iesus Christus sicut promiserat, misit. Ita enim

enim sanctus Lucas actuum Apostolorum conscriptor de eo commemorat: Dum cōplerentur dies Pentecostes, erãt omnes discipuli pariter in eodẽ loco, & factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis: & repleuit totam domum vbi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguę tanquã ignis, seditq́ꝫ supra singulos eorum Spiritussanctus. Et repleti sunt omnes Spiritusancto, & loquebantur varijs linguis, prout Spiritussanctus dabat eloqui illis. Factus est repentè de cœlo sonus, quia Spiritussanctus adueniens, cœlestia sunt, quæ docet. Iste est ille spiritus vehemens in quo naues Tharsis dominus conterit, cuius omnipotentiæ vis nullla obsistit, qui dũ carnalium corda concutit, turrim superbiæ atqꝫ omnem structuram peccati à fundamẽto subruit. Necessarius autem erat ignis diuinæ inspirationis ad resoluendum frigus humanæ infidelitatis, vt corda

da Apostolica humani timoris gelu torpentia diuini amoris flammam cõciperent: ac sic demũ alieni erroris stipulam linguis igneis exurerent. Quia ergo hæc patranda erant Spiritussancti aduẽtu & gratia, in linguis igneis visus est inuisibilis, vt monstraretur ex rebus visibilibus, quid intus ageret, qui aduenerat inuisibilis spiritus. Natura nanque ignis exurit, inflãmat, & illuminat. Amor autẽ Dei qui ignis est deuorans exurit noxia, inflammat gelida, illuminat tenebrosa. Exurit veterem hominem cum sordibus suis, inflãmat torporem humanæ imbecillitatis, illuminat cœlos, ac reducit in viã veritatis erroneos. Ignis itaq; iste salutaris vbi corda discipulorum inuasit, ad perhibendum testimonium Christi facibus amoris inflãmauit, & ne preconij Christi exsors remaneret barbaries gẽtium, accepto spiritu precones fidei linguis loquũtur omnium. O miranda in docendo Spiritussan-

eâ potentia, qui articulo vnius horæ vixit integrè, & omnem veritatem discipulos docet, & ad testificandum, robur fidei atque animi constantiam confert. O inæstimabile donum, & incōparabilis gratia. Apostolica cohors, quæ à facie furentis populi passione domini territa fugerat, & ob metum Iudæorum in conclaui delitescebat, virtute ex alto induta subitò emicat; & prophetali cuneo in testimonium assumpto, auctorem vitæ esse eum, qui mortuus fuerat libera confessione prædicat. Ecce vt & illud Salomonis inferam, lepusculus plebs inualida, qui ad sonitum ingredientium antea pauidus trepidabat, vbi cubile suū in petræ fortitudine collocat, instar leonis de cubili ad prædam in impetu spiritus, fame sancti desiderij vrgente se suscitat. Iam nullius occursum metuit, imò in occursum hostium Christi audacter ruit: clamans & rugiens, conculcans, & comminuens: ac tot milia

 be-

bestiarum saltus, solo rugitus sui terrore sternens: Quantus putas erat ille rugitus Petri Apostolorũ principis, quàm magnus, quã terribilis: cum de Spiritussancti effusione ad confluentium ac stupentium turbas habita concione, tria milia infidelium sermone strauit, numeroq; fidelium confessione nominis Christi adunauit. Quantus & ille rugitus, quando solidatis basibus, plantisq; vnius claudi ad inuocationem nominis Christi solidatæ sunt quinque milium bases & plantæ in fide Christi. Cuius dono? Cuius auxilio? Qua demum virtute aut sapiẽtia, patrata sunt hæc omnia? Nunquid humana? Imò ipsius concionatoris gratia, atq; intus præsidentis iudicis, ac de ore Apostolico gladiũ vtrinque acutũ vibrantis, peracta sunt potentia. Non enim vos estis, ait dominus, qui loquimini: sed spiritus patris vestri. Quis tamen hoc de Petro crederet? vt quem vilis ancillula iaculo linguæ strauerat,

ver-

verbo tot milia Christo substerneret? Quis crederet columnam ariete timoris in foueam negationis deiectam, in antiquum fortitudinis suæ statum restituẽdam? Sed trina confessione erecta, quæ trina fuerat negatione deiecta firmius stetit: atq; in lapsu suo quomodo labentibus succurreret didicit. In cuius vt ita dixerim momentaneo lapsu pius pastor gregi suo piè consuluit, vt humana præsumptio labente Petro trepidet, & imbecillitas prolapsa resurgente Petro non desperet. Sed vt ad principium redeã, & ad ipsam de qua agimus gratiam, rursus respiciam, ab illo iam tempore in omnia membra corporis Christi copiosius stillauit cornu salutaris olei, & in totam mũdi latitudinem latius diffusa est gratia Spiritussancti. Filijs enim regni degenerãtibus, & in tenebras exteriores eiectis, à quatuor plagis cœli, ad nuptias cœlestis regis pauperes ac debiles erant colligendi: qui Iu-
daicæ

Iudaicæ perfidiæ locum supplerent, & inter duodecim tribus olim repromissæ benedictionis sortem acciperent. In semine tuo, inquit Deus ad Abraham, benedicentur omnes gentes. Benedictione itaq; ista à Deo patre in Christo Iesu per Spiritum sanctum in omnes gentes effusa, cœpit gentilitas voce vocantis domini audita, de inuitatione sua gratias agere, sordes idololatriæ fonte baptismatis abluere: & antiquæ nuditatis confusionem, noua innocentiæ stola atq; nuptiali charitatis veste contegere. Et insonante tuba Euangelica: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorũ, & illa Apostoli, præterit enim figura huius mũdi, cœpit prætereuntem quasi iam præteritum contẽnere: & florẽtem vt aridum æquè diligere. Pede nanq; fidei super stabilitatem petræ inconcussæ innixo, atq; oculo cordis in oculos dilecti sui irreuerberata acie defixo, nec quod præteriret nouerat, nec

quod deficeret amare iam poterat. Quomodo enim torrentem labẽtis seculi sentire poterat: quæ æterno infixa erat? Quomodo fœdum quid amare poterat: quæ superno regi, claritatẽ solis pulchritudine vultus sui obnubilãti, desponsata erat? Quomodo ad gustum amoris huius seculi felle amariorem, labia sua osculo cœlestis sponsi sanctificata, vel admouere poterat: quæ in mensa cordis dilecto suo inferente mel diuinum edebat? Cœpit itaque æternorum desiderio temporalia fastidire, atque de hac turbulenta tẽpestate ad portum ęternæ quietis anxie quotidie suspirare: ac peregrinationis suæ tędio affecta, Apostolicum illud querulo gemitu eiulare: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et in dilecti sui pectus, caput languida reclinans, ac desiderij sui æstum futuræ consolationis vmbra refrigerans, gratia, inquit, Dei per Iesum Christum dominũ nostrum.

strum. Non meritum, non legis operum: sed gratia solum. Per quē? Non per hominem, non per legislatorem, non per ipsam denique legem: sed per Iesum Christū, qui legem condidit & hominem. Inde euenit vt constantia piorum æternorum inflāmata desiderio, tyrannorum minas rideat, diuitias & dignitates repromissas respuat: tormentaq; carnificum ingressum sibi regni pandentia, læti sustineant, candentesq; ferri machinas æterna sibi refrigeria conquirentes, vltro conscendant. Vnde hæc virtus homini: vnde hæc constantia animi? Vnde hæc constantia homini: vt qui dudum folia verborum, tyrannico furore agitata pauescebat, nunc vincula & verbera, nūc carceres & cruces, sartagines & laminas ardentes, ardente interius flamma sancti spiritus nō pertimescat? Tua ô Christe, tua, inquam, hæc omnia operatur gratia: quæ sic gratis omnibus datur, vt nullius vnquā merito,

rito, nullius desiderio præueniatur, sed omnes ipsa præueniat, omnibus ipsa subueniat, omnibus præstet, vt perueniant. Testantur hoc ipsum verba ipsius domini: vbi fideles seruos digna mercede remunerans, amicorum eos gratia, & vocabulo honorificat. Iam non dicam, inquit, vos seruos: quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Proprium est amici diligenter obseruare animum amici sui. Vnde & amicus, quasi animi custos dicitur. Iure ergo fideles ministros amicitiæ suæ preconio honorat, quibus quæ à patre audierat, secreta crediderat. Sed infirmus animus quod Dei erat sibi asscriberet, & suo se merito ad hanc amicitiæ Dei gloriā peruenisse crederet, monet eos ad principium viæ post tergum oculos reducere, ac diligenter attendere: quo monstrante viam inuenerint, quoq; præeunte eo vsque per-

peruenerint. Non vos,inquit,me elegistis, sed ego vos elegi; & posui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Igitur amicitiæ priuilegium eligentis est donum: nõ electi meritum. Fructus quoque insertæ virgulæ munus est inserẽtis agricolæ. Gratiæ itaque est quòd elegit, gratiæ quod posuit, gratiæ quòd fructũ contulit, gratiæ quòd ad maturitatem vsq; perduxit. Quicquid ergo in homine virtutis, aut studij spiritualis emicat: de hoc fonte pietatis manat. Cuius rei cum tot penè sint testes, quot veræ fidei professores, libet tamen duos de multis ad medium deducere: in quibus eò clarius fulget subsequens gratia, quò nulla eorũ præcesserunt merita.

PRimus itaq; ingrediatur Paulus Apostolus, Christianæ fidei aliquando expugnator, nunc autem propugnator fortissimus, gratiæq; Dei assertor fidelissimus: cuius si inspicias opera,inueniun-

tur iram potius meruisse quã gratiam. Qui zelo ductus occidentis literæ, spiritum viuificantem conatus est extinguere: legem quidẽ à Deo per Moysen datã esse sciẽs, sed figuris & cæremonijs velatam esse nondum rectè intelligẽs. Nec aduertebat, quàm absurdum esset credere, peccata populi pecudis emundari sanguine: nisi subuenien te precio illi⁹ sanguinis, qui quotidie fide bibitur à credẽtibus populis. Obscuratus igitur vmbra legis, æmulari cœpit filios lucis, testesq́ veritatis asserebat assertores esse falsitatis: ideoq́ iure perimendos, tanquam legis & veritatis inimicos. Cœpit itaq́ vt lupus rapax in oues Christi debacchari: præsentes suffocare, in absentes sæuire, & à principibus sacerdotum epistolas in Damascum petere. Nec poterat rabiem vesaniæ suæ insatiabilis bellua deuoratis satiare: quamdiu vel vnum supers esse sciret, quem suffocare posset. Postquam verò turgido spiritu

minas

minas, & cedes ſpiranti traditis epiſtolis inſania principum aſpirauit, exultat, properat, aſſumptisq́ eiuſdem ſtudij ſocijs, iter accelerat, ne quod furoris ſui detrimentum incurreret, ſi pigrius iret. Sed quo ruis immanis belua? In quem ſæuis cruenta beſtia? Neſcis, quia quo celerius curris, in laqueum citius corruis? An ignoras, vt te interim verbis tuis alloquar, quòd patientia Dei ad pœnitentiã te adducat? De cœlo tonat: cui de terra bellum irrogas. Patiẽtia clementiæ abuteris: oportet vt ſeueritatem iuſtitiæ experiaris. Ille Nazarenus, ille crucifixus, cui inſultas tanquam mortuo, ceruicẽ tuã aduerſum ſe erectam lucis perfodiet iaculo. Factum eſt autem vt eo appropinquante Damaſco, & puſillo grege Chriſti de cœlo inuocante auxilium, aduerſarium lucis circundaret lux cœleſtis: pœnas prius à perſecutore cæcitate inflicta exigens, ac poſtmodũ diſcuſsis prioris ignorãtiæ tenebris,

errantem viæ restituēs. Nec prius diuinæ correptionis vocem audire meruit, quàm supplantato pede superbiæ pronus in terrā corruit. Audiuit enim vocem de sursum increpantem terribiliter: cur innocētes, cur supplices deorsum persequeretur tam crudeliter. Saule, inquit, Saule, quid me persequeris? Quid egi: quid cōmerui? Quando te læsi: quando contristaui? An ideo pro te passus sum: vt hæc à te paterer? An ideo manus meas clauis pro te transfigendas tradidi: vt tu viscera mea gladio transfigeres? Quid me persequeris? Iam dudum in te mea efferbuisset indignatio: nisi multa esset, quæ te hucusque seruauit miseratio. Hac voce de cœlo inclamante salubriter monitus, & sibi redditus: cœpit secum mirari stupidus, vox audita quænā esset, cuius esset, vnde adesset. Quasi dicēs: Quidnam hoc est miraculi? Quid audio? Vox, quæ de cœlo sonuit, persecutionis me arguit. Quis est,

qui

qui me arguit? Ego Nazarenus Nazareni illius discipulos & hoc zelo legis Dei persequor: & de cœlo arguor? Quid crucifixo cũ cœlo? quid transgressori legis Dei, cũ Deo? Sciscitabor tamen quis sit, qui me arguit: quia terror auditæ vocis, & pœna inflictæ cæcitatis terribilem esse, qui loquitur denunciat. Quis es domine? Splendor emissę lucis dominum te esse indicat, & correptionis meæ pœna tam subita potentiam tuã prędicat. Quis es domine? Ego præter vnum alium in cœlo nescio dominũ: cui hoc zelo & studio meo arbitrabar me deferre obsequiũ. Quis es domine? Dignare teipsum manifestare, quis sis: vt & ego scire possim modum seruitutis. Ego sum, inquit, Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Ego sum ille Iesus, ille Nazarenus, ille tibi despectus, à te irrisus, à progenitoribus tuis crucifixus. Sed durum est tibi contra stimulum calcitrare: quia quò magis stimulo

recalcitras, eò amplius calcem stimulo vulneras. Desine ergo tandem desine, atque furori tuo modum pone: ne si trasgressus fueris patientiæ meæ limitem, non iam correptionem merearis, sed perniciem. Cæcitas nanque quæ de nebula increduli cordis offusa est oculis tuis, pœna est & supplicium ignorantiæ prioris: vt qui me ab vnitate patris perfidiæ tuæ mucrone impiè absciso, in fide totius Trinitatis caligabas, caliginē impij cordis triduana oculorum cæcitate luas. Sed ignorantiæ tuæ veniam tribuo, & perfidiæ tuæ tenebras, radijs veritatis illumino: vt ablato velamine, & reuelata facie videas & agnoscas, quem dudum in lege legebas, & ignorabas. Saulus autem tremens ac stupens, stupens quidem ignorātiæ suæ profundam cæcitatem, tremens verò tremendam colloquentis maiestatem, & reuerētiam Deo exhibet, & obsequium domino spondet, quicquid benignus dominus velit,

lit, quid præcipiat, supplex seruus interrogat: Domine quid vis me facere? Quid vis domine, vt faciã: vt qui persequendo contraxi irã, obsequendo inueniam gratiam? Ne ad merita mea respicias, quæ dãnationis sunt obnoxia: sed ad pietatis tuæ remedia, quæ saluti semper sunt proxima. Stulte deceptus, quia carnaliter in lege eruditus, salutis summam in iustificationibus legis constitueram: ideoq; in teipsum legislatorem, & vt nũc verè intelligo, gratię auctorẽ manum intuleram. Disciplinam legis nunc sero intelligo pædagogum fuisse Christianæ libertatis: & humana infantia te pręceptore prouecta ad perfectionem, necessariã iam non esse legis eruditionem. Quid ergo vis dñe vt faciam? Paratus sum, quæ seruus tuus intuli, ipse perpeti: paratus sum pro te, quem subsannabam mortuũ, mori. Surge, ait dominus, surge, & ciuitatem ingredere: ibi ouem inuenies, ipsam magistram audies. Mit-

titur lupus ad ouē, vt discat mansuetudinem: vt fontē, qui de dextro latere manat, pariter adeant: & lupo submerso, ouis emergat. Ecce iocundum gratiæ nostræ spectaculum: trahit captiuum ouis lupum. Lingit hispidum, componit hirsutum: lacte potat, qui piorum antea sanguinem bibebat. Tactu gaudet ouis, lupus oblitus feritatis.

Atque trucem vultum ponens, mansuescit in agnum.
Nec dolet illa suam morbo succumbere curam:
Detrahit ex oculis squamas, visumq́ refundit
Hinc adhibet lauacrum baptismi nomine sacrum. (*Paulus.*
Quóque perit Saulus, prodit de gurgite

Exaltat itaque neophytum suum Gratia mater in Apostolum, & de fornace probationis purissimum producit vas electionis: vt potum fidei Iudæis propinet & gentibus: quam prius persequebatur in credentibus. Acceptum autem calicē

verbi

verbi primum porrigit incredulę matri: quæ quia calice fellis, quē & domino suo in cruce porrexerat, erat inebriata, potum salutarem respuit, & mittenti & offerēti ingrata. Conuersus igitur ad gētes latè diffusas, colligere cœpit ex gentibus oues erroneas: vt ex vtroque ouili, collectis in vnum ouibus, vnum ouile & vnus pastor fieret: & qui redemerat, ipse pasceret. Sed ne impar inueniretur contumeliæ obsequiū, ab Hierusalem excurrit vsq; Illyricum: per vicos, per castella, per oppida, atq; prouincias nomē Christi disseminans, summā'q; salutis humanæ in cultu Christianæ religionis consistere, legalibus atque Euangelicis allegationibus affirmans. Verbo docet, exemplo suadet: miro'q; & inaudito charitatis affectu, pro fratribus anathema esse optat, omnes homines sicut seipsum esse desiderat. Alios Christo gignit, alios à fide abortiuos iterum parturit: & ne quid paternæ

nobilitatis in filijs degeneret, materna solicitudine satagit. Paruulos in Christo lacte potat, adultos in fide solido cibo roborat: inter illos nihil, nisi Christum & hunc crucifixum se scire iudicat, inter istos de secretis cœlestibus & mysterijs à seculo absconditis, disputat. Inter hæc, imò propter hæc pietatis studia, vinculis alligatur, virgis cæditur, lapidibus obruitur, carcere includitur: sed quia verbum Dei nec alligari potest, nec includi, epistolis vbiq; aduolat, actus vitæ informat: lassos supposita manu consolationis sustentat, pro tribulatione momentanea & fœlici perseuerantia præmia repromittens æterna. Cum infirmantibus infirmatur, pro scandalizatis vritur: & vt breuiter concludam omnia, vt omnes lucrifaciat, omnibus fit omnia. Sed ad hoc nequaquam vas electionis gratiæ Dei, super mensam opusculi nostri proposuimus, vt Apostolicæ vocationis, sudo-

ris,

ris, ac pafsionis, feriem ex integro reuoluamus: fed vt in eius electio ne atq; Apoftolicæ dignitatis culmine, intueamur magnitudinem ipfius de qua agimus gratiæ. Cuius magnitudinẽ in fe & ipfe miratur: atq; Apoftolicæ dignitatis nomine fe indignum effe humili confefsione teftatur. Nam cum de refurrectione domini ageret, teftesq; refurrectionis eos, quibus vifus eft dominus afcifceret: nouifsimè, inquit, omnium tanquã abortiuo vifus eft & mihi. Ego enim fum minimus Apoftolorum: qui non fum dignus vocari apoftolus, quoniam perfecutus fum Ecclefiam Dei. Sed ne ingratus gratiæ Dei videretur, collati fibi beneficij reminifcitur: totúmque quod eft, non meritis fuis aut laboribus, fed bonorum omnium largitori tribuit: Gratia inquiens Dei fum id quod fum, & gratia eius in me vacua non fuit. Sed & fi quis velit epiftolarum eiufdem textum percurrere, inueniet eum

hoc

hoc in omni penè epiſtola agere, vt eos redarguat, qui ex legalibus cæremonijs aut ex operibus ſuis gratiam Dei ſibi arrogant: & gratiæ Dei, cui iure ſubiecta ſunt omnia, ſubijciat. Quia verò ad finem feſtinat oratio, quæ epiſtolas eius legentibus in promptu ſunt, lectoris faſtidio parcens, nunc inſerere ſuperſedeo. Sunt & alij in catalogo ſanctorum quàm plures & innumerabiles: in quibus cùm penè eſſet abolitum totius virtutis veſtigium, reformante & inſtaurante eos gratia, ſubitò in Chriſti Eccleſia velut clara fulſerunt luminaria. Nihil enim impoſsibile occurrit omnipotenti gratiæ: quę ſæpe idcirco deſperatos ad vitam reuocat, vt alijs æquè deſperatis ſpem reuiuiſcendi tribuat. Duos autem me promiſi teſtes exhibiturum, duos de multis milibus, in quibus Gratia Dei ſpecialius emineat: quorum cum alterum exhibuerim, altera iam ſeipſam exhibeat.

PRoçedat itaque illa in ciuitate quondam celebri, notisśima, notisśima dico non fama bona, sed infamia: honestatis opprobrium, pudoris naufragium. De qua, cùm cõstet, qualis fuerit, antequam dominicos pedes lauerit, tersserit, vnxerit: videamus de conuiuio misericordiæ, qualis redierit. Audito enim quòd in domo Simonis leprosi salus accubuerit, & ad leprosos vsque emundãdos oleum gratiæ defluxerit, horrorẽ immundisśimæ lepręintus abhorrens, & seipsam quò clarius intuens, eò grauius erubescens, inter conuiuantes pio ream obtulit: & quid quæreret, quid peteret, quid opus haberet, lingua tacente lachrymis prodidit. Nouerat enim ad quem venerat, cui prociderat, quem exorabat, quodq́; apud Deũ plus dolor cordis, quàm clamor vocis ageret: atq; apud tam pium iudicem lachrymarum citius quã linguæ preces obtinerent. Infundẽdo igitur pedes domini lachry

mis,

mis, emundabat conſcientiā maculis: & crebro inſigendo oſculū, ſedulæ deuotionis obſequio, antiquum conciliabat odiū. Et quia nec id, quod inſenſibile erat, à ſeruitute peccati, immune remanſerat, idipſum quoq; ad ſatisfactionem peccati, humiliter exhibebat: & pedes, quos lachrymis infundebat, capillis tergebat: quibus antea frequenter quaſi quibuſdam vinculis, captiuos poſt ſe iuuenum greges trahebat. Adhibet & pedibus ſancti, vnguentum nardi piſtici: in piſtico nardo integritatem commendans fidei. Sic ſic pedibus domini peccatrix aduoluta, peccatrix, inquam, ſed pœnitens, ſed flens, & ſeipſam gladio doloris tranſuerberans, pro peccato ſuo ſeipſam Deo hoſtiam immolabat: quia ſacrificium contriti cordis & humiliati, à Deo ſperni non poſſe, propheta atteſtante, nō ignorabat. Fugitur itaq; in ſeipſa ſacerdotis officio: ac primum fuſo ſanguine peccati, de quo ſe iu-

ſtus

ſtus optat liberari, in fruſta ſuam concidit hoſtiam: dum per ſingulos actus quaſi membratim diuiſam, in librá cordis examinat vitã priſtinam. Diligenter autem intuens ſingula, & immunda reperiens penè omnia, totũ laxat fontem compũctionis in lachrymas: vt quicquid ſordium in fundo cõſcientiæ ex antiqua cõuerſatione reſederat, impetus torrẽtis lachrymarum totũ poſt ſe trahat. Ideo à dolore non parcit, ideo à fletu non temperat: vt inquinatam hoſtiam, vnda lachrymarum vice baptiſmi abluat, lotamq́ue lachrymis, vt acceptabilis fiat, commendat oſculis. Adhibet & ad effugãdum fœtorem teterrimum, odorẽ vnguenti ſuauiſsimum, vt quæ per corda ſatellitum diaboli de antro libidinis tetrum fœtorem ſparſerat, per ora conuiuarum Chriſti de alabaſtro pœnitentiæ odorem ſuauitatis ſpargat. Spectare libet opulentum regis noſtri conuiuium, & diuerſa, quæ inferuntur ſapori-

poribus suis discernere fercula. Simon ille, qui inuitauerat fercula sua domino tanquam viro iusto dubia fide exhibuerat, de quorum condimento nihil memorat Euangelista, quia sinapi non erãt cōdita Euangelico. Quia enim granum sinapis minutum in homine Simon videbat, ideo vim sinapis in diuinitate latentem, & animas fide condientem, pharisaica cæcus iactantia non intelligebat. Idcirco præiudicio & miserã premit, & misericordiam: illã quæ & qualis esset iudicans, istum verò quasi nescientem, quæ & qualis esset, vituperãs. Hic si esset, inquit, propheta sciret vtique, quæ & qualis est, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Sed de ferculis Simonis, quia incondita sunt, ista sufficiant, ad condimentum Mariæ esuries nostra magis inhiat. Maria vt æstimo sicut legis alumna, nouerat quòd hœdos arte Rebeccæ coctos atque cōditos libẽter Isaac comedat, coctionemq; hœdorum

con-

conuersionem prætendere peccatorum. Forsitan & audierat disputante in parabolis domino de pœnitentiæ remedio, quòd gaudium sit in cœlis super conuersione vnius pœnitentis, quàm super nonaginta nouem iustis pœnitentiæ remedio non egentibus. Assumpta ergo spei fiducia, conuolat ad diuininæ pietatis remedia, mortuum cadauer animæ condiens mixtura compunctionis & pœnitentiæ, ne corruptio incondita putredinem generaret, putredo fœtorem exalaret. Totam autem se in mortariolo cordis pila humilitatis conterés, & more aromatũ, quasi in tenuissimum puluerẽ redigens, gratissimum epulanti domino exhibet conuiuium: dũ singulis ferculis iocundissimum veræ dilectionis superadijcit condimentum. Maria igitur tam dulcia, tam suauia alia post alia inferente fercula, esuries expletur dominica, qui ad Pharisæi quidem domum inuitatus venerat, ad mensam

ſam conſederat, ſed quia Iudaicas ſuperſtitiones faſtidiebat, in medijs adhuc epulis ieiunus ſpiritu permanebat. Gaudet itaq; oblatis propter quas venerat, epulis, iocundatur admodũ exquiſitis pœnitentiæ ferculis, & quia æſtus amoris in corde Mariæ incanduerat, vino compunctionis & pœnitentiæ Ioſeph noſter inebriatur meridie. Mirum & inauditum ſpectaculum. Flente miſera, ridet miſericordia: quia niſi adeſſet miſera, quaſi ocioſa eſſet miſericordia. Pulſat ream phariſaica, ſed falſa iuſtitia: ſed trepidante rea, ſcutum ſe opponit clementia, & propoſita duorum debitorum parabola, plus debentem, quia & plus diligentem abſoluit iuſtitia. Vides, inquit, hanc mulierem? Cùm tu pedes meos aqua non infuderis: iſta rigauit eos lachrymis. Iſta ex quo intrauit, pedes meos deoſculari non deſijt, cùm tu nec more inuitantium, inuitato oſculũ dederis. Caput meum non vnxiſti

 oleo:

oleo: ista verò pedes meos vnguẽto tam precioso, tam copiosè perunxit, vt domus tota eius odore repleta sit. Hæc sunt magnæ deuotionis indicia: hæc indubitata veræ dilectionis testimonia. Multũ amat, multum diligit, quæ tã officioso studio pietatis inseruit. quia ergo multum dilexit, multũ meruit: multorum delictorum veniam obtinuit. O pietas, ô misericordia ô gratia, quis audiuit talia, quis vidit similia? Intrauerat peccatrix, peccatorum pannis obsita: procedit subitò sancta, stola sanctitatis splendida. Non multa annorum, non multa dierum curricula interfluunt, nõ crapulam luxuriæ ieiunia casta decoquunt, nõ alta suspiria arcem peccati pectus quatiunt: sed sola interueniente gratia, captiua peccati fit libera, & tanti rea, tanti muneris donatur prærogatiua. Audiat mundus, cõcurrat populus: contempletur, miretur, odoretur, odore vnguenti repleta est tota domus. Nullius

enor-

enormitate peccati peccator desperet de venia: testis astat Maria, qualis, quàm pia, quàm potēs sit, quę medetur Gratia. Qualecunq; sit vulnus, quàm altum, quàm putridum: nō est medico nostro insanabile, tantum recipiat quòd superinducitur emplastrum pœnitētiæ. Ecce quot vulnera, ecce quā alta, quàm putrida subitò sanata sunt in Maria, medicante ipsa quā prædicamus redēptoris Gratia. Ecce sana astat: ecce magnitudinē gratiæ, qua sanata est, magna gratiarum actione magnificat. Ecce naufragia luxuriæ passos, ipsa in littore stans, ad portum pœnitentiæ vocat: porrectaq; manu piæ intercessionis emergentes iuuat. Facta est enim sancta ista peccatrix peccatorum fidelissima recōciliatrix, facta est miserorum benignissima consolatrix: quia acerbitatem dolorum in se experta, optime nouit quanta indigeant, qui patiuntur, misericordia. Sed quid diutius collatis Mariæ beneficijs

immoramur: qui eiusdem gratiæ dona, quotidie in his, qui salui fiunt vbique terrarum miramur? Nunquid enim ociosè in auras euanuit, qui de vnguento Mariæ odor spirauit? Vnde in domum Ecclesiæ, vbi redéptor noster in humilitate nostra accubuit, tanta quotidie pœnitentum turba confluit: nisi quia eos odor vnguenti trahit? Hoc odore tracti, omnis conditio, omnis ætas, omnis sexus in domũ salutis certatim currunt, qui peccato saucij, tactũ saluatoris quærunt. Quæ est autem alia, quæ cœlum pulset violentia: nisi exercitu suo stipata peccatorum pœnitentia? Quæ dum cupit ius alienum inuadere, & indebitã sibi sanctorum sortem armis obtinere, domesticos suos secreti sui optime conscios, lachrymas & suspiria ad cœli clauigeram præmittit gratiam: (vt accepta probatæ monetæ, puræ scilicet confessionis, & sanctæ deinceps conuersationis pecunia,) clausam sibi per

culpam regni ipsa aperiat ianuã. Cui enim vnquã regni ianua patuit, cui gratia non aperuit? Quis inter supernas vnquam tribus funiculum hæreditatis obtinuit, cui sortem gratia nõ distribuit? Quis æterni regis solium coronandus adijt, quem gratia non perduxit? Quis ibi coronam victor promeruit, nisi cui gratia imposuit? Ipsa est enim, quæ aperit, ipsa, quę perducit: ipsa, quæ causam supplicum peragit, ipsa, quæ singulis præmia pro meritis restituit. Pœnitentia igitur claustra cœli pia volens pulsare violentia, mercede qua dixi gratiæ conducit exercitum: confidens sibi peruia fore omnia, si huius mereatur suffragiũ. Ipsa itaq; suffragante peccatoribus, regnũ cœlorum vim patitur: & violenti diripiunt illud. Ista est gratia, quæ in rebus creandis, viuificandis, vegetandis, principatum ab æternò obtinet: ista quæ tuendi, prouehẽdi, & ad mensuram ætatis plenitudinis Christi, perducendi, potestatem

tem in seipsa possidet. Ipsa est, quæ in vtero matris lutum plasmationis nostræ compingit, ipsa, quæ singula sedibus suis membra distinguit: quæ fluxa solidata viuificat: & clausum in carcere vẽtris paruulum, matre ociosa & ad hæc nutrimenta nondum idonea, spiramento & alimento quo ipsa nouit vegetat. Producit deinde paruulũ hominẽ & adhuc quod homo sit nescientem, de tenebris ventris in hanc visibilem lucem: vt in hanc vallem lachrymarum proiectus, exilium damnationis suæ defleat: & alium, de quo beatius renascatur vterum, fletu, gemitu, qua interim potest supplicatione, quærat. Miserata autem pia mater gratia, flebilem paruuli sui gemitum, & innoxiæ ætatis originale delictum, infœliciter natum, vt fœlicius renascatur, mirabili & ineffabili deificæ creationis potentia, Ecclesiæ matris refundit in vterum: in vno eodemq; mortificans peccatorem, viuificans ho-

minem: vt qui morti natus erat, renaſcatur vitæ: qui natus exilio, renaſcatur patriæ: qui natus ſeculo, renaſcatur fœlicius Deo. Sic æditum & multò beatius quàm prima natiuitate genitum, gratulabunda genibus excipit, lactat, fouet, nutrit: adultumq; magiſtris ſpiritualibus, imbuendum diſciplinis cœleſtibus tradit, nec tamẽ ipſa deſerit. Docet nanque magiſtros quid doceant, tyronẽ ſuum, quomodo inſtruant, ætatis florẽ ſeculo arridentem rationis pede cõterere, & animos iuueniles, feruidos, & infrenes, & in foueam luxuriæ impetu carnis ruentes, fræno timoris domini retinere. Carnẽ proinde tãquã familiarẽ vitijs, nõ eneruandã eſſe delicijs, nec incendiũ adoleſcẽtię æſtu inflãmandũ luxuriæ: ſed vtrunq; ita mediè tẽperandũ, vt caro ſpiritui velut ancilla ſeruiẽs, nec nimis afflicta, ſub faſce ruat, nec laſciua nimis, imperiũ ſpiritus cõtumaci ceruice reſpuat. Pręmonet & neophytum

tũ ſuũ, ſummopere cauere à peſsi mo verme illo ſuperbię: & ne quẽ peruerſa radix in eo inueniat fomitẽ, ſemp recolat terrã ſe eſſe & cinerem. Monet & diligẽter obſeruare nequiſsimum caput colubri illius, quo nullum eſt nequius: vt contrito venenato capite, nullus ſuperſit metus de reliquo corpore. His & huiuſmodi diſciplinis inſtructum militem, Chriſti gratia noſtra armatura induit apoſtolica: lorica munit præcordia, caput galea: leuiꝗ loro clypeum collo ſuſpendit, vt facili motu circumferri poſsit quocunque cura protegendi corporis poſcit. Et quia enſis fortium propter timores nocturnos ſemper eſt ſuper fœmur ſuum, gladio verbi lũbos accingit: vt fluxum luxuriæ cingulo caſtitatis ſtringat, & incurſus libidinis, gladio ſpiritus arceat. Nec ocioſe pendet enſis militis Chriſti de fœmore: ſed vt documento ſit intuentibus, nullum niſi præcinctum caſtitate, propel-

lere posse incursantes malignos spiritus. Tectum itaq; vndiq; armis spiritualibus, spiritu quoque consilij adoptiuum suum gratia mater imbuit: quia præclara quoque arma sæpe pugnantem plus onerant, quàm iuuant, vbi pugnã consilium non gubernat. Necesse est, inquit, fili mi, vt noueris, cum quo hoste congressurus sis: visibilis sit an inuisibilis, viribus nitatur an dolis: vt agnita qualitate & pugnæ & hostis, facilius ab vtroque cauere possis. Hostis tuus est ille antiquus, ille nequissimus: qui tabe inuidiæ ab initio liuidus, adoptionis tuæ gloriam tibi inuidet, qua spoliante eum superbia sua, ita nudatus est, vt nec nudatum se esse doleat. Hanc tuam & suam si humilis perstitisset, gloriam tibi inuidet, ad hanc te aspirare dolet: viamq; qua ascẽsurus es, obsidet, ascendenti armatus occurret: vt ad quod ipse non anhelat, iter regni tibi intercludat. Sed ne terrea ris illius armatura, nec metuas spicu-

ſpicula, quæ fide Chriſti ita ſunt obtuſa: vt nullum iam nocendi effectum habeât, ſi ſcuto fidei munitum pectus inueniant. Ne ergo contremiſcas aſpera minantem, quia inualidum: nec audias læta promittentem, quia fallacem: ſed æquè minas inanes & vanas promiſsiones ſurda aure prætereas. Si ergo contra faciem intenderit iacula, ſcuto excipe venientia: & ne obliquum vulnus infligat, adducto clypeo latus quoq; munire non negligas. Clauis enim crucis Chriſti transfixus, & viribus eneruatus, ad fraudem ſe contulit: & quãdo aperto certamine nil proficit, transfigurat ſe in angelum lucis, miniſtrum ſalutis ſe mentiẽs, & incautos ſpecie virtutis decipiens. Mille nanque formas fallaciæ induit, & maliciæ ſuæ impetu inſtar mole circũactus, ouile Chriſti rugiens circuit: vt quoquo modo, ſiue manifeſtis vitijs, ſiue occultis, & ſpecie boni tectis, de grege Chriſti abductos deuoret. Omni-

ergo custodia fili mi cor tuum ferua, nec claustra cordis tui aliquando reseres callidissimo tentatori: quia nullo pacto potest signaculum crucis Christi infringere, nisi fortè (quod absit) fallaciæ eius blãdicijs delinitus, sponte velis intra mœnia tua hostem sæuissimum admittere. Hoc itaq; modo exclusus, ad alia se vertit fraudis argumenta, tentans scala iactantiæ, arcem cordis tui conscendere: te sanctum, te Deo placitum victoremq; sui contestans: se verò velut infirmum, velut inualidum, & prudentia tua supplantatum, & virtute deiectum dolosè simulans: nihil tibi de relquo mentiens esse timendum, qui hostem tam sæuum pede contriueris, vt vermem inualidum. Nec fit de virtute Dei, aut de gratia Christi aliqua mentio ab insidiatore nequissimo, sed virtutem tuam prædicat, victoriã tuam magnificè, sed dolosè, occulta suggestione exaltat: vt si blãdienti aurem commodaueris, &

victo-

victoriam Christi aut viribus, aut meritis tuis arrogaueris, base desertus humilitatis, de alto elationis, ruas in profundum perditionis. Quod si mentē tuam alta humilitate fundatam inuenerit, & hoc superbiæ ariete subuertere non potuerit, admouet aliam nocturnæ reuelationis machinam: dormienti splendidus assistens, ventura multa prædicens, & interdum vera interserēs: vt parēte credas Apostolis, qui somno resolutus, spiritu prophetiæ diuinitus donatus sis. Sed ne credas mendaci, & qui pater est mēdacij: quia valde est indignum veritati falsitatis testimonium: & dum vera loqui creditur, grauius elidere nititur. Sic præmonitum, ita præmunitum tyronem suum gratia educit ad certaminis stadium: de cœlo imprecans congredienti auxilium. Protegente itaq; militē suū superna clemētia, & virtute Christi consummata de hoste sæuissimo tam insigni victoria, gaudet

pia mater, exultat, tripudiat, & æterno regi victorem suum coronandum repræsentat, legitimumque certamen militis comprobans, præmia victori poscit condigna labori. Vbi qualia & quanta miles Christi emeritus præmia recipiat, non est inter terrigenas, qui enarrare sufficiat. Totum est igitur gratiæ Dei, quod sumus, quòd viuimus, quòd seculo nascimur, quòd Christo renascimur: quòd antiquo hoste conditionis lege inferiores, redemptoris munere efficimur superiores, quòd carnis infirmitate debiliores Spiritussancti virtute reddimur fortiores: quòd inæquali sorte naturæ confligimus, & victoriæ palmã Christo in nobis triumphante obtinemus. Illa autem sanctorum præmia, quæ in præsenti adhuc nobis celantur, & futuræ agnitioni reseruantur, sicut visu incognita, & vsu sunt incõperta, ita effatu quoque sunt inenarrabilia. Sed ne nõ amarentur, si penitus ignorarentur,

tur, ſpeculum quoddam inter caliginem noſtram, & claritaté ſuá diuina ſerenitas nobis interpoſuit: per quod vtcunque fidei tráſmiſſa acie, repoſita nobis æternæ claritatis gaudia ſpeculemur, & ad hęc promeréda, toto mentis ardore inflámemur. De qua noſtra per ſpeculũ fidei cõtemplatione, eleganti humanæ ætatis inducta ſimilitudine, eleganter vas electionis diſſeruit. Nam cum charitaté Corinthijs commendaret, ac multa de laude eius Apoſtolica eloquentia peroraſſet: ad extremum charitas, inquit, nunquam excidit, Prophetia euacuabitur, linguæ ceſſabunt, ſcientia deſtruetur, charitas verò nunquam excidit. Et quaſi cauſam inferens, cur talia ac tanta ſancti Spiritus chariſmata euacuentur atque deſtruantur: ex parte enim, ait, cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Prophetia euacuatur, ſcientia deſtruitur, quia ex parte ſunt, quia imperfecta ſunt, quæ gerunt, quia immatura

quæ ſapiunt. Cùm eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebã vt paruulus, cogitabam vt paruulus: quãdo autem factus ſum vir, euacuaui, quæ erant paruuli. Sic & cùm venerit quod perfectum eſt: euacuabitur quod ex parte eſt. Sole rutilante, clara prius abſconduntur ſydera: non, quo claritatem ſuam perdant, ſed quòd tantæ claritatis iubare obfūſa, non pareant. Ita & in æterna claritate prophetia euacuabitur, ſed vt impleatur: ſcientia deſtruetur, ſed vt perficiatur: quæ cùm impleta & perfecta fuerint, æternæ plenitudini temporalis hæc exinanitio collata, erit quaſi non fuerit. Prophetia itaq; nunc interim loquitur vt paruulus, ſcientia ſapit vt paruulus: quia nunc per ſpeculum videmus & in ænigmate, cùm autẽ in virum perfectũ occurrerimus, tunc facie ad faciem videbimus. Appendamus nunc ſi placet partẽ qua nunc interim ſancti cognoſcunt & prophetant in libra iudi-

cij: & cum nulla nostra æstimatione partem ipsam poterimus ęquare, videbimus totum illud atque perfectum, & sensu incōprehensibile, & verbo ineffabile, nullaq; prorsus comparatione æstimabile. Videamus, quæ pars ipsi qui hæc loquitur beato Apostolo obuenerit: quam nemo fidelius, quàm qui accepit, ostenderit. Scio hominem, inquit, in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore, siue extra corp⁹, nescio, Deus scit, raptum huiusmodi vsq; ad tertium cœlum. Quid est beate Apostole quod loqueris? Quid verè vas electionis profundis? Ex parte cognoscis: & tertij cœli secreta rimaris? Si totum acceperis, quo penetrabis? Si corpore quod corrumpitur, & aggrauat animā ligatus, eousque penetras: solutus quo auolas? Sicut dixit qui ait, domine nescimus, quo vadis, sanctus ille Thomas, dicam & ego, Apostole nescim⁹, quo auolas. O pars optima, ô pars verè Apostolica.

Et ſcio huiuſmodi hominem, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit, quoniam raptus eſt in paradiſum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Magna pars hominis, vt homo audiat quod homini loqui nõ liceat. Vides ergo quod ineffabile ſit, illud integrum, illud totum, illud perfectum: cũ ineffabilis quoque ſit pars ipſa totius exigua. Quis igitur à me pauperrimo, & ad hæc myſteria verè elingui, impoſsibilia exigat, qui ſanum ſapiat? Quis à me exigat vt enarrẽ, quæ ſint illa æternæ beatitudinis & beatæ æternitatis gaudia, vbi erit Deus omnia in omnibus: cũ enarrare non queam, quanta ſint illa ſanctorum chariſmata, vbi eſt Deus adhuc in ſingulis omnia? Eſt enim modo in hoc imperfectionis tempore Deus omnia in ſingulis: quando prout vult ſingulis diuidit, alij ſermonem ſapientiæ, alij ſermonem ſciẽtiæ, alij gratiam ſanitatum, alij operationem vir-

virtutum, alij prophetiam, alij discretionem ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretationem ſermonum. Alteri firmitatem fidei, alij certitudinem ſpei, alij baſim humilitatis, alij ſupereminentiam charitatis, illa illis, alia alijs, quæ poſtrema ſalutis chariſmata ſine quibus nemo ſaluatur, licet in omnibus inueniantur, qui ſaluantur, in alio tamen minus, in alio amplius. Datur autem omnibus, vt ait Apoſtolus, manfeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, ad imperfectionis conſummationem: vt qui modo eſt omnia in ſingulis, ſit quandoq; Deus omnia in omnibus. Cùm ergo in illa æterna ſanctorum beatitudine vnus acceperit, quod modo diuiditur ſingulis: quantum putas erit illud præmium, quale gaudium? Nō eſt humanæ anguſtiæ illa æternæ claritatis gaudia comprehendere, vbi quod contriſtet nihil interueniet: nihil deerit, quod lætificet.

Lu-

LVctus ibi nullus resonat, quia nec dolor ullus:
Nil ibi, quod pigeat, tædeat, aut pudeat,
Non ibi peccatum, quod possidet hic dominatum.
Quod seruit vitio, non ea scit regio.
Cũctis inuisa mors ipsa, nec est ibi visa,
Nec metuẽda tibi, vita perennis ibi,
Non opus est aratris illic, aut imbribus atris
Semina, qui foueat arida, ne pereat.
Omnibus est vnus panis, mirabile munus.
Quem semper comedas, nec comedes minuas.
Mirum, sed verũ, facies illic noua rerũ.
Qui verè cibus est, panis ibi Deus est,
Anxietas, pestis, morbus, languor, procul estis.
Terrigenas premitis, cœlicolas fugitis.
Qualis ibi vestis sit, adest sacra pagina testis.
Christo vestitur, qui lauacro abluitur.
Hanc custodieris, nudus non inuenieris.
Nunc clarus sola, tunc in vtraq; stola
Vrbs ex æterno stat in illo monte super-

perno:
Quæ quàm clara gerat mœnia, quis referat?
Vallatur muro quadro, nunquam ruituro.
Stat suffulta fide, non alio lapide.
Turribus est fortis, duodenis peruia portis.
Perpetuo claret lumine, nocte caret.
Pax ibi tranquilla, nullus metus hostis in illa.
Gaudet turba pia perpete lætitia.
Concurrunt gentes, nullus vetat ingredientes.
Promissaq; sibi sorte fruūtur ibi. (liq;
Accelerant quiq;, celeri pede, perfaci-
Fertur turba senū, mixta choro iuuenum.
Conuocat hinc ciues ad præmia, gratia diues,
Vt quotquot veniāt, debita percipiāt.
Erogat his dona, datur vnicuique corona.
Sāguine purpureus clarus ibi cuneus.
Durus afflictus, præclarius est & amictus,
In turba niuea, veste micans rosea.
Sicut

Sunt quoque clara satis tunc præmia virginitatis:
Carnis ab illecebris libera, fit celebris.
Ob meritum magnum niueum sequitur comes agnum,
Ac remouẽs speculũ, figit in hũc oculũ.
Hoc visu mentem sic explens esurientẽ,
Vt sibi quod doleat defore, nil maneat.
Fœlices cũcti tam largo munere functi,
Vt tantũ capiãt, plus nihil vt cupiãt.
Talibus in cœlis donatur quisq; fidelis:
Christi corde pio deditus obsequio.
Tanta suis natis confert pia gratia gratis,
Ipsius donum credimus omne bonũ.
Sed percunctaris, si gratis, quid merearis.
Ipsum velle tuum, noueris esse suum.

HIs ita de gaudijs æternæ beatitudinis, non pro sua dignitate, sed pro nostra tenuitate digestis, ad fontem suum reflectam arentem riuulum, illius piæ memoriæ offerens munus pauperis ingenij, cuius hoc imperio tractandum suscepi. Suscepi autem hoc iubente venerabili patre nostro, floren-

florentis tuncin Christi religione Afflıgeniensis cœnobij Abbate primo Fulgentio, qui Christianæ paupertatis, monachicæ humilitatis, atque paternæ charitatis viua cordibus nostris vestigia viuens impresſit, & ad gaudia paradisi transiens, nobis imitanda reliquit. Qui prædicti cœnobij fundator, ac monachicæ institutionis primus in illo informator, in barbara illa, non dico fidei cōfesſione, sed operis exhibitione, gentiū solitūdine, peregrino Christo, & frequenter illic transeunti diuersorium statuit, quo è diuersis partibus multis diuersæ conditionis, profesſionis & ætatis cō fluentibus, & in diuersorio suo Christum inquirentibus, plures seruitio Christi mancipauit: ita vt incolatus sui tempore plus quàm ducentorum triginta tam monachorum quàm sanctimonialium ac fratrum obedientiæ lege viuētium, diuersis in locis pater meres retur existere. Quibus dum more fide-

fidelis serui mensuram tritici diuidit, nec minus de tẽporali subsidio solicitudinem gerit, quantos æstus, quantos cordis cruciatus anima illa sancta tulerit, præter eum, qui sustinuit, nemo qui nouerit. Nec tamẽ in camino paupertatis frequẽter adustus & multò tribulationum igne decoctus crepuit: sed quò durius arsit, purior euasit. Fulget itaq; nunc vt optamus & confidimus in illa æterna claritate noster Fulgentius: vbi eum nostræ inobedientiæ, nostræ flagitamus intercessorẽ, quẽ hic obedientiæ habuimus præceptorẽ. Ipsi igitur obediẽtię suę fructũ offero, vt corrigat, quod corrigendũ iudicauerit, quod veritatis lumine illustratus me melius vtique nouit: & correctum auctori gratiæ munus vtinam acceptabile offerat. Nihil enim in me, nihil prorsus inuenio, quod examinandum offerre audeã districti illius iudicis iudicio: nisi fortè interueniente gratia, quam prædico, purgari

gari merear carbone illo desolatorio, quem de altari vnus de seraphin forcipe tulit, atque Isaiæ prophetæ labia munda reddidit. Nec labiorũ tantum purgatione egeo, sed & cordis ac totius corporis: & quia inquinata sunt me iudice mea omnia, diuinæ purgationis carbonem expectant vniuersa. Ad illius ergo omnipotentiam emundandus confugio, cuius pietatis preconia in hoc opusculo non condignis laudibus, sed pro viribus extuli, vt me indignũ preconem suum, Æthiopica pelle & natiua nigredine exuat, & intra latissimum illum gratiæ sinum cõponat, qui cœlestia simul & terrena cõplectitur, nec tamen latitudinis suæ angustias patitur. Quãuis enim me miserum, saucium & semiuiuum, & sacerdos, & leuita prætereat, spero tamẽ, quòd plasma tuum, ô pijssimè Samaritane, non pertranseas, donec vulnera alliges, & mordax vinum leni oleo mitiges, debitamq; negligenti

seue-

seueritatem, necessar a moribundo clementia temperes, & susceptum ægrum cuiusuis ministrorũ tuorum manibus, impensis autẽ tuis sanes. Hanc verò vicissitudinem pro laude gratiæ à te ô auctor gratiæ domine Iesu Christe expeto, vt cõsortio te laudantiũ, tibi iubilantium, atq; gratias agentium, me socies: vt collirio gratiæ clarificata acie vultum tuũ ô dulcissimè, ô affectuosè, atque omni suauior suauitate contempler, vt remoto nubilo speculi, in teipso videam quæ & qualis ac quãta sit illa tua, quæ saluat omnia gratia. Hæc est nanque, quæ coruscat in angelis, thronos disponit Apostolis, triumphat in martyribus, palmas distribuit virginibus, iustis congratulatur omnibus, dignãq; pro omnibus gratiarum actionẽ tibi ô Trinitas sancta æternis con celebrat laudibus. Sit nunc in fine operis laus & gratiarum actio ei, qui est principium & finis: à quo cum initium sumant omnia, ad finem

nem

nem quoq; consummationis singula in ordinē suo ipsius perducuntur gratia. Si quid verò in hac pauperis ingenij mensa lector inuenerit, quod vel paruulorum nutrimento commodum iudicauerit, gratiæ Dei esse nouerit: quicquid verò inconditum & insipidum, imperitiæ meæ esse sciat, & veniam tribuat. Nihil enim potest palmes sine vite, nec nos sine auctore gratiæ: qui viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

EPISTOLA FRANCONIS MONACHI, QVOD MONACHVS ABIEcto habitu, non poſsit ſaluari.

LAntberto Gratia Dei in adoptionem filiorũ Dei vocato, Frater Franco habitu, & vtinam actu monachus, non ea quæ prudẽtiæ carnis ſunt, quæ inimica eſt Deo, ſed quæ Dei ſunt ſapere. Lectis, frater mi, literis, ſiue tuis, ſiue illius, qui vt inuius monachus fuit, quiq; de apoſtaſia relicti habitus ſacri per te mihi quæſtionem propoſuit, recordatus ſum illius verſiculi, ad excuſandas excuſationes in peccatis. Recordatus ſum etiam veteris illius & inobedientis Adę, qui hodieq; in filijs inobedientiæ affectatis & præſumptis vetitis, ſeipſum erubeſcens, à ſereniſsima luce vultus Dei, ad latebras tenebroſi cordis confugit, & ad excuſanda in peccatis, imò vt verius dicam,

cam,cumulanda peccatis peccata, quasi ad operienda verenda,folia fici consuit. De quorum collegio ille tuus nescio quo nomine censendus, quia iam nec clericus nec monachus, vtpote qui alterius habitum proiecit, alterius illicitè vsurpauit, sicut à patre suo didicit, in operimentum nuditatis suæ folia fici modo consuit, quæstioné foliorum instar leuem omni pondere & soliditate veritatis inané nobis rusticanis proponit, quicquid libet,licere sibi asserit,vt pridie monachus, hodie sit clericus, cras vel perendie, nisi quod corio suo metuit, miles futurus. O ordo sine ordine, ô defectus, non profectus. O quãtò melius,ô quãtò salubrius pijssimo illi & omnipotenti medico vulnera sua detegeret, emplastrumq́ꝫ precioso sanguine agni incontaminati confectum,putridis vulneribus die noctuq́ꝫ lachrymando, gemendo, suspirando ab eo inquireret. Debuerat recordari Euãgelici illius pro-

O digi-

digi, & exemplo eius ductus, porcorum ſiliquas tandem aliquando nauſeans, ad delicias paternæ menſæ ſuſpirare, vt peccatum ſuū oſtendens non contegens, & humiliter confitens, non defendens, indulgentia clementiſsimi patris, & primam ſtolam & anulum paternæ nobilitatis inſigne reciperet. His igitur paucis in commonitionem & conſolationem fugitiui noſtri prælibatis, ad obiecta me vertam, & aranearum fila infirmis intellectibus lumen veritatis obnubilantia flante Spiritusancto diſſoluam. Quæris à me quid de beatiſsimi viri Benedicti ſententia ſentiam, vtrum quem ipſe dānat, ego abſoluam: & de eo, quem irriſorem Dei vocat, ego quid dicam. Abſit à me, abſit, inquam, prorſus à me, vt ſenſus meos tanta vnquā impietate induerim, quatenus ſancto illi contraria ſentiam, contraria prædicem, de quo ſanctus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ præſul Gregorius teſtatur
in

in ſecundo Dialogorum libro de vita beati huius edito, quod ſpiritum Dei habuerit, quod prophetali gratia præditus fuerit, cuius doctrinam ſanctam vita ſancta commendat; ſigna & prodigia omni admiratione digna cōfirmāt. Quid enim aliud docuit, quàm ab eo didicit, cuius ſpiritum habuit? Nemo, ait Dominus, mittens manum ad aratrum: & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei. Monachus itaq; renuncians parentibus, facultatibus, voluptatibus, & ad extremum quod & ſummum eſt & propriæ voluntati renuncians, ac iugo obedientiæ Chriſti ceruicem humiliter inclinans, manum ad aratrum mittit: quæ ſi aliquando diabolo ſuadente proiecto habitu, repetit, proculdubio retrò reſpicit. Capitulum verò illud Apoſtoli, Nolite errare, Deus non irridetur, ad quid induxeris, non ſatis intelligo, niſi fortè ad infirmandam beati viri iuſtè in deſertorem ſanctæ ſummæ pro-
 feſsio-

professionis prolatam sententiã, quasi non rectè appellauerit apostatam monachum irrisoré Dei, qui iuxta Apostolum non potest irrideri. Sed alia est planè, quæ vt ait Apostolus in Deum non cadit irrisio, alia, quam legislator noster asserit, Deo irrogari à monacho. Illud autem quod subiungis habitum sacrum solẽni benedictione consecratum, nihil salutis conferre quomodo patienter audiat, quis æquanimiter ferat? Nunquid friuola esse credẽda est sancta sanctæ Ecclesiæ institutio? Nunquid inanis est in vestibùs & vtensilibus Ecclesiastici ministerij Ecclesiastico more celebrata benedictio? Nunquid ociosa esse credenda est super huiusmodi sanctæ & indiuiduæ Trinitatis inuocatio? An superuacuum æstimãdum est, & salutis nihil continere, nihil cõferre, sacramentum chrismatis & olei? Nũ & baptismatis sacri? Impia sunt hæc, impia planè: & à catholicorum omnium sensu extranea.

nea. Vestimenta enim in ministerium, & ministrorum Dei vsum, inuocatione nominis Christi consecrata, in quo sanctificantur omnia, quæ in cœlo, & quæ in terra salutem præstant, sanctitatem multiplicant, si tamen vtentium eis vita & cōuersatio digna fuerit, quibus inuocatio sancti nominis incrementũ cōferat sanctitatis. Porro perditè & indignè habitu sancto viuentibus, habitus non diffiteor nihil confert salutis: sed est eis testimonium & cumulus damnationis. Non potest ergo vt asseris monachus habitũ professionis suæ absque detrimento salutis suæ abijcere, & habitum clerici assumere: cui iam omnis habitus illicitus factus est, præter eum in quo professus est. Nunc exempla ipsa quibus ad probanda improbanda frustra niteris videamus, quæ ab illo tuo nouæ professionis, nouo præceptore, qui docet monachum peruerso ordine profiteri clericum, ad roborandam

dam falsitatẽ sunt adaptata: quæ quidem pestilentem doctrinã expugnãt, potius, quàm defendunt, eneruant magis, quàm roborant. Abrahã, inquis, Heremita, neptẽ suam Mariã à falso monacho deceptam militari habitu assumpto requisiuit, & lucratus est. Bene, Quia Abraham assumpsit secundũm tempus ad requirendam neptem militarem habitum: ideo ille in perpetuum proiecit monachicum? Abrahã induit, ad quoddam vt ita dixerim temporis momentum alienum habitum; non proiecit proprium: zelo ductus neptis suæ, non odio aut tædio professionis monachicæ. Excusat in Abraham momentaneã immutationem vestis, opus pietatis, & quàm grata Deo fuerit pia pro nepte solicitudo pij senis, testis est illa laude digna conuersio neptis. Attamen & in ipso temporis articulo opus egit monachi, non militis, consummatoq́ opere pietatis, gloriabundus cum præda sua

ad eremum redijt, vestem, quã ad occultãdum se induerat, exuit, & sicut ad illam vsque diem, ita & in reliquũ & habitu & exercitio monachicæ professionis Christo laudabiliter militauit. Quod verò beatum Ioannem Euangelistam fugitiuum iuuenem nõ Apostolico incessu, sed equo currente insequutum narras, quò spectat? Nũ propter equi cursum, perdidit Apostolicum gradum? Miror autẽ & iustè, quòd opus redemptoris nostri, & mysterium redemptionis nostræ detestabili facto assimilare præsumpsisti. Quis enim sani capitis bonum malo coæquet? Quis virtutem vitio comparet? Quis sanæ mentis Deũ homini & in opere tam dissimili assimilet? Proh dolor. Ille summus virtutum dominus, cuius magnitudinis non est finis, cuius sapientiæ non est numerus, non dedignatur in forma humilitatis nostræ similis nobis apparere, pauper & infirmus; iste tuus dedigna-

tur monachicæ humilitatis habitum dominicæ cruci configuratum, insuper & abiecisse se eũ gloriatur, & rectè egisse philosophatur. Philosophatur eleganter, & propositione sua idoneis testimonijs roborata, consequenter infert. Professionis autem trãsgressio non nocet. Sed si professio monachi sancta est, quod & ipse negare non audet, transgressio autẽ sanctitatis, culpæ reatum non euadit, professionis ergo transgressio noxia est trãsgressori. Suppetunt mihi charissimè mi plurima ad suffocandum nouum hoc genus monstri de vtroque testamento testimonia, suppetunt etiã sanctorum patrum in hac professione sancta militantium exempla multa & innumerabilia, quorum condensam syluam, si congerere voluero, breuitatem epistolæ in latitudinem libri extendo. Percurre autem memoria, si placet, omnes sanctæ huius professionis professores, & si ex omnibus ele-

ctis vel vnum adduxeris, qui habitum suum reliquerit, & laudabili fine vitam terminauerit, do manus. Procidamus iam nunc in fine operis ei qui est principium & finis, vt pius pastor solito illo affectu pietatis errabundam ouem requirat, inuentam pijs humeris imponat, & congratulantibus amicis, & exultantibus angelis, reliquo gregi redintegrato numero perfectionis restituat. Incolumem & ab omni labe immundi mundi immunem te custodiat,

qui custodit Israël,

frater charissime.

EPISTOLA EIVSDEM AD MONIALES AC SORORES IN BIGARdis & Forestum consolatoria.

Dilectis sibi in Christi dilectione sororibus in paradisum Bigardi à Christo inductis, & à Bigardo in paradisum deliciarum cœlestiũ ipso duce, vt optamus, introducẽdis, ille suus F. frater sacramento, seruus officio. Gratia vobis & abũdantia consolationis ab illo indeficiente fonte dulcedinis domini nostri Iesu Christi, qui cũ vniuersam superficiem terræ, videlicet animarum nostrarum Euangelicis imbribus & rore Spiritussancti irriget, & irrigando fœcundet, nihilominus plenus in se redundat, & plenus semper permanet. Charissimæ filiæ, sorores Germanæ, ex illo virginali vtero sanctæ matris Ecclesiæ absque omni fœtidæ carnis concupiscentia, Spiritusan-

tuſancto obumbrāte in ſororum mihi affectum genitæ, ipſe mihi teſtis eſt, qui ſolus conſcientiæ teſtis & iudex intus præſidet, quàm pia, quàm ſyncera affectione vos diligam, quomodo vos omnes in viſceribus Ieſu Chriſti cupiam, quomodo oēs vos in die dñi, vocatione, profeſsione, & deſponſatione veſtra dignas inueniri optē & orem. Vos enim eſtis ſponſa illa glorioſa, ſpōſa illa formoſa, filio regis altiſsimi in teſtimonium nimiæ charitatis ſuæ ſanguine ſuo deſponſata. Vobis filiæ, vobis Euanglicæ illæ nuptiæ regio cultu, regio ſunt apparatu præparatæ, vobis tauri mactati, vobis altilia ſunt occiſa, vobis ille vitulus ſaginatus omni hoſtia pingui pinguior eſt immolatus, & ad nuptiarum veſtrarum gaudium dignè percelebrandum, ſymphonia & chorus, & omne genus muſicum angelico eſt miniſterio exhibitū. Tanta igitur charitate deſponſatæ, tali dote dotatæ, tanta digna-

tione electæ, & ad tantum culmē gloriæ prouectæ, omni vigilantia obseruatæ sorores meæ, ne quid in vobis ille ineuitabilis oculus deprehendat, quod reginam, & tanti regis sponsam dedeceat, ne quid in cordibus vestris adulterini affectus ille inueniat, qui omnē illicitum cordis appetitum, adulterium reputat. Purus ille & simplex oculus, nihil potest coinquinatum respicere, nec vult stratum cordis nostri cōmune cum adultero possidere. Angustum nanque stratum, sicut propheta ait, vtrunque non capit, & pallium breue vtrunque nō potest operire. Quæ enim conuētio Christi ad Belial? Aut quæ cōmunicatio luci ad tenebras? Nulla planè. O quàm longè ab inuicem diuisi sunt sponsus iste, & adulter, & affectus in vtrūque quantum sibi sunt dispares, quia & huius amor omni suauitate est suauior, & illius immundi immundus amor, omni fœditate fœdior, atque omni amaritudine

est

est amarior. Omni ergo studio, omniq; custodia amantissimæ mihi filiæ sensuum nostrorum obseruemus aditus, ne nobis dormientibus callidè irrepat ille hostis antiquus, serpẽs lubricus, qui cunctis bestijs terræ callidior, & inuisibiliter voluitur, & penè insensibiliter labitur. Nempe ille communis bonorum omnium aduersarius cùm neminem diligat, & omnes oderit, monachorum tamen & sanctimonialium sanctum nomen, & sanctam conuersationẽ singulariter execratur, & persequitur, tanquam qui secundò nequissimo capiti renunciauerint, secundò ei libellum repudij proiecerint, primò videlicet in sancto baptismate, secundò in sancta sanctæ conuersationis professione. Nec ideo aut solicitudo nostra minor, aut intentio debet esse remissior, quia de seculo corpore quidem exiuimus, sed vtinã corde, & parietibus inclusi, à communi sumus hominum cohabitatio-

ne diuisi. Paradisus parietibus nostris multò firmior, multò fuit tutior, sed quia ab insidijs huius lubrici non satis cauit, nec in paradiso Adam tutus fuit. Nullus itaq; locus contra indefessum & peruigilem hostem tutus inuenitur homini vbi ipse homo torpet, & obdormit à custodia sui. Domestica enim est pugna, quam gerimus, intus est hostis cum quo dimicamus, nec parietibus excluditur, sed sagittis fidei diuinitus ignitis, citò propellitur, nec tamē funditus extinguitur, sed victus & dominico pede contritus, impudorata fronte iterum tentat, iterum congreditur. Nō ergo ad tam infestum hostem præcauēdum & expugnandum, credamus aut vires nostras sufficere, aut industriam præualere: sed effusis ad Deū cordibus pijs lachrymis, & instanti oratione, auxilium ipsius imploremus, vt ipse qui omnia nouit, & omnia potest, & insidias eius detegat, & omne robur eius sub pe-

dibus nostris velociter conterat. Quod si cruenta illa belua virtute Dei eneruata, aliqua nobis requies interdũ arriserit, nõ nostris hoc virib⁹, aut nostris ascribam⁹ meritis, quasi aut nostra virtute vicerim⁹, aut nostris meritis victoriã à Deo obtinuerimus. Humilis dñs nõ vult seruos suos de donis suis intumescere, non vult eos ex collatis sibi beneficijs cõtra se tyrãnidem assumere, vt quod gratiæ est diuinæ, dicant esse virtutis suę. Quid enim habes, ait Apostolus, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et propheta: Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum à quo trahitur? Vt ergo diuinitus nobis collata conseruemus, & conferenda promereamur, humilitati ante omnia studeamus, quia & humilitas de terrà ad cœlum subleuat, & superbia in profundũ inferni de cœlo præcipitat. Sint enim filiæ meæ inuicem

cem benignæ, inuicem humiles: sint ad obediendum promptæ, ad seruiendum deuotæ, sint debiliũ manus, cæcorum oculus, infirmorum baculus, vt sponso & domino suo tantò fiant gratiores, quantò ad exhibendum sororibus suis obsequium fuerint pro nomine ipsius feruentiores. Nec hæc agentes, laboris sui mercedem in præsenti aliquam requirant, vt eò vberiorem fructum in futuro inueniant. Quę enim seminauerit homo, hęc & metet. Quicquid lucrifeceritis, Christo conseruandum committite, quicquid laboris impenderitis, ante faciem vestrã ad regnum cœlorum præmittite, vbi quicquid repositum fuerit, nec tinea demolitur, nec furto perit. Ad cuius regni beatam æternitatem, & æternam beatitudinẽ nos dignetur perducere, qui nos dignatus est in filios adoptare, per vnigenitum filium suum dominum nostrum, qui cum eo & Spiritusancto viuit & regnat Deus, per

per omnia ſecula ſeculorũ, Amē.

Orate aũt obſecro pro his qui mecum ſunt dominis meis ac fratribus, quibus ex obedientiæ debito, tanquam ſeruus deſeruio, vt in nullo detrimentum ſuſtineant, ſed quicquid eis ex officio ſeruitutis meæ deeſt, omnipotens dominus ex abundantia pietatis ſuæ ſuppleat.

Orate & pro me peccatore chariſsimæ filiæ, vt pius dominus dignetur eiectum ſuum iam reuocare, & veſtimentis his ſordidis exutum, anulo quoque in ſignum mihi reconciliationis reſtituto, ſtola prima & calciamentis immortalitatis induere, & porcorum ſiliquas iam dudum faſtidientem, in domum æterni conuiuij exultantibus angelis introducere. Valete ſores dilectiſsimæ, & lectis literis noſtris, intercedite & pro peccatis noſtris.

Obſecro etiam vt hanc charitatis admonitiunculam, chariſsimis mihi in Chriſto ſororibus ſo reſtum

restum dirigatis, vt quia plurimum de eis confido, cōmuni domino vnà vobiscum pro me peccatore supplicent, quatenus pius iudex reū suum pedibus suis tot iam annis pro venia postulanda prouolutum, & à vinculis peccatorum dignetur absoluere, & de tabernaculo corporis huius educere, festumq; gaudium de perdita oue & inuenta angelicis spiritibus exhibere. Quas quia in eodē spiritu, & eodem affectu, quo & vos diligo, eadem ipsis, quæ & vobis mutato tantum nomine scribo, cum quibus, vt in regno Dei gaudeam, orationes earum sanctæ, obtineant.
Amen.

FINIS.

De Gratia ſeu Beneficen
tia Dei libellum Reuerendi
& antiqui patris Franconis
Abbatis ſecundi Affligenien
ſis perlegi, & ipſum pium &
Reipub. Chriſtianę vtilē in-
ueni, proinde ipſum vtiliter
imprimi poſſe iudico

Henricus Zibertus
Dunghen. S.T.D.

ANTVERPIAE EXCVDEBAT
AMATVS TAVERNE-
RIVS. M. D. LXV.